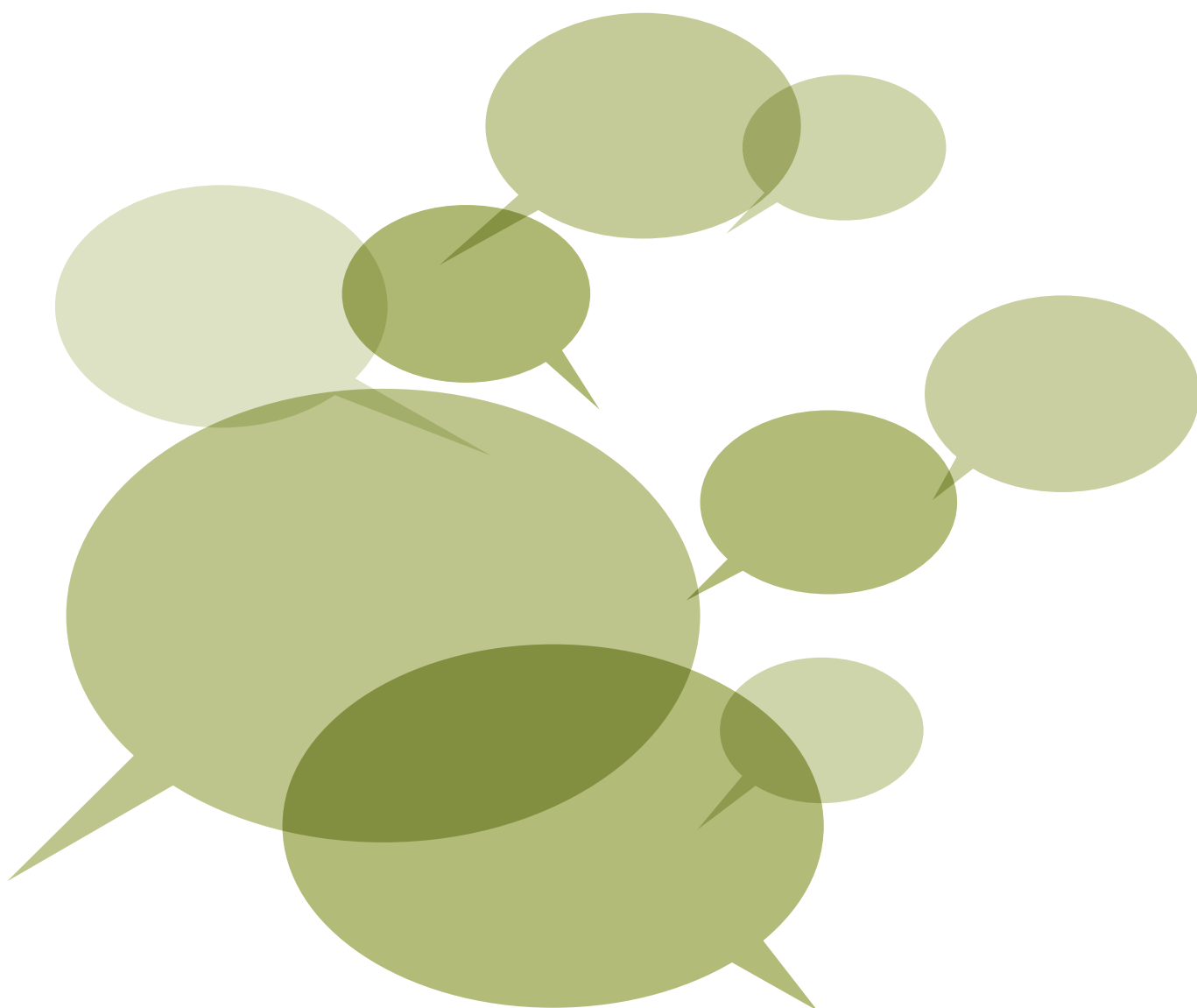

Vardagslivs- kartläggning

- en kunskapande process med medborgarsamverkan

Underlagsrapport 2011:1 till
översiktsplanen för Marks kommun

Mark

Läge för det goda livet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING OCH METOD	5
VARDAGSLIVSKARTLÄGGNING - SAMMANSTÄLLNING	8
<i>Inledning</i>	8
<i>Berghem</i>	10
<i>Björketorp</i>	14
<i>Fotskäl</i>	18
<i>Fritsla</i>	22
<i>Gullberg</i>	26
<i>Hajom</i>	30
<i>Horred</i>	34
<i>Hyssna</i>	38
<i>Kinna</i>	42
<i>Kinnahult</i>	46
<i>Rydal</i>	50
<i>Skene</i>	54
<i>Skephult</i>	58
<i>Sätilla</i>	62
<i>Torestorp</i>	66
<i>Tostared</i>	70
<i>Ubbhult</i>	74
<i>Älekulla</i>	78
<i>Örby</i>	82
<i>Öxabäck</i>	86
UNGDOMSLIVSKARTLÄGGNING	90
<i>Inledning/Bakgrund</i>	90
<i>Ungdomarna i Marks kommun idag</i>	90
<i>Framtidens Mark – ur de ungas perspektiv</i>	91
WORKSHOP	92
BILAGA 1 PUNKTLISTA	93
<i>Berghem</i>	93
<i>Björketorp</i>	94
<i>Fotskäl</i>	94
<i>Fritsla</i>	94
<i>Gullberg</i>	96
<i>Hajom</i>	96
<i>Horred</i>	97
<i>Hyssna</i>	99
<i>Kinna</i>	100
<i>Kinnahult</i>	101
<i>Rydal</i>	101
<i>Skene</i>	102
<i>Skephult</i>	102

<i>Sätla</i>	102
<i>Torestorp</i>	104
<i>Tostared</i>	104
<i>Ubbhult</i>	104
<i>Älekulla</i>	104
<i>Örby</i>	104
<i>Öxabäck</i>	105

BILAGA 2: VARDAGSLIVSKARTLÄGGNING

BILAGA 3: INFO ÖVERSIKTSPLAN

BILAGA 4: INFO VARDAGSLIVSKARTLÄGGNING

UPPLÄGG AV RAPPORTEN

I denna underlagsrapport till översiktsplan för Marks kommun beskrivs inledningsvis hur vardagslivskartläggningen genomfördes.

En sammanställning i text, bild och karta av det material som lämnats in av de deltagande grupperna följer. Kartmaterialet har sammanställts och digitaliserats i en kunskapsdatabas. Kartor ur databasen presenteras tillsammans med sammanställningen av varje grupps material. Allt material som lämnats in finns i original tillgängligt på kommunledningskontoret.

Slutligen återfinns ett antal bilagor. I medborgardialogen har en mängd olika potential, idéer, brister och problem identifierats och framförts. För att på bästa sätt använda den delen av materialet har dessa saker listats i en ”punktlista” (bilaga 1). I andra bilagor finns uppgiften grupperna jobbade utifrån, samt två allmänna beskrivningar om översiktsplan och vardagslivskartläggning som var en del av underlagsmaterialet.

Rapporten har upprättats och utformats av kommunledningskontoret, Marks kommun, i samarbete med Radar arkitektur & planering.

Foton om inte annat är angivet: Marks kommun

Tack till er alla som på olika sätt deltog i vardagslivskartläggningen och arbetet med denna rapport!

Karta godkänd från sekretessynpunkt för spridning:
Lantmäteriet MS2006/01596.

INLEDNING OCH METOD

Varje kommun ska enligt lagen ha en aktuell kommunomfattande översiktsplan. Översiktsplan är ett av kommunens viktigaste planeringsinstrument och ett strategiskt dokument som är vägledande för efterföljande beslut i kommunen, men även för andra myndigheter. Den ska ange kommunens ställningstaganden om framtida mark- och vattenanvändning och om användning, utveckling och bevarande av den byggda miljön.

En översiktsplan bygger på ett brett kunskapsunderlag om bl a kommunens fysiska planering, tekniska försörjning, miljöarbete och näringslivsutveckling samt kunskapen om regionala och nationella sammanhang och förändringar i omvärlden. En öppen process och kontinuerlig dialog mellan kommunens invånare, förtroendevalda och tjänstemän, samt berörda myndigheter ger en välförankrad översiktsplan.

Under hösten 2010 påbörjades arbetet med en ny översiktsplan för hela Marks kommun med ett brett kunskapsinsamlade. Ett steg i detta arbete var att göra en vardagslivskartläggning för hela kommunen med syftet att förbättra kunskapsunderlaget inför det fortsatta arbetet med översiktplanen, men även för att starta en bred dialog med kommuninvånarna om viktiga frågor för Marks utveckling som planen ska behandla. Denna underlagsrapport avser i första hand att beskriva arbetet med vardagslivskartläggningen samt är en sammanställning av det inlämnade materialet som 20-tal grupper runt om i kommunen tog fram mellan oktober 2010 och februari/mars 2011.

Kommunens ambition var att i det inledande skedet genom olika parallella processer med politiker och kommuninvånarna identifiera de viktiga strategiska frågorna och definiera inriktningen för det fortsatta översiktsplanarbetet. Under våren 2011 har olika seminarier och en workshop engagerat allmänhet, förtroendevalda, tjänstemän samt de redan delaktiga i vardagslivskartläggningen i olika konstellationer och omfattningar. Några av dessa sammankomster beskrivs kortfattat inledningsvis eftersom de är och var inspirerande och kunskapsgivande för både vardagslivskartläggningen och för arbetet med strategiska frågor och översiktsplanen allmänt.

Vardagslivskartläggning

Kommunen har i en medborgarsamverkan arbetat med metoden "Vardagslivskartläggning". Grundtanken är att det inte finns några "vita", obetydliga, områden, utan alla miljöer är potentiellt värdefulla för människor som lever och verkar i kommunens bygder. Men vilka är dessa betydelsefulla platser, miljöer och landskap? Vardagslivskartläggning är ett sätt att identifiera vad kommuninvånarna värdesätter och den innebär att grupper av människor med en viss geografisk tillhörighet tillsammans diskuterar, upptäcker, dokumenterar, ritar, fotar och berättar om de vardagsnära miljöer som omger dem. Som dialogpart i kommunens olika bygder fungerade i 16 av 20 fall existerande byalag, hembygdsförening eller motsvarande. På andra håll var det andra föreningar eller privatpersoner som utgjorde basen. Dialogen var helt öppen, och det var fritt för alla att engagera sig genom denna förening/dialogpart. Kontaktpersoner och kontaktuppgifter har funnits på kommunens hemsida. I denna sammanställning används ordet "byalag" generellt om grupperna.

Inför arbetets start har kommunen annonserat i lokaltidningen och på hemsidan, skickat inbjudan till föreningar runt om i kommunen, samt ringt runt och bjudit till deltagande. Man bjöd till ett första och inledande möte på Kunskapens hus den 28 oktober 2010 där man presenterade uppgiften och delade ut underlag för arbetet. Vid detta möte utsågs kontaktpersoner för de flesta av de sedan delaktiga grupperna. Många kontaktpersoner fanns redan i kommunens aktiva byalag och dessa har tagit ansvar för uppgiften i sin del av kommunen och haft en sammanfattande funktion. Via kontaktpersoner, byalag samt annonsering uppmanades alla kommuninvånare att ta till vara denna möjlighet och ansluta sig till arbetet, dela med sig av sin kunskap och ge synpunkter.

Uppgiften beräknades ta cirka sex veckor, men på jul- och nyårshelgerna beslutades det om en förlängning av tiden till mitten av februari 2011. Grupperna har följt uppgiften och frågeställningarna så gott som möjligt och svarat på de frågor som ställts. De har själva fått välja det arbetssätt som fungerat bäst för dem och disponera sin egen tid efter det.

Det material som tillhandahölls var, förutom själva uppgiften/frågeställningarna – kartor och flygfoton över respektive bygd, pennor i olika färger och en engångskamera, se bilaga 2. Två allmänna beskrivningar för översiktsplan respektive vardagslivskartläggning har också funnits tillgängliga, bilaga 3 och bilaga 4.

Som framgår av bilaga 2 dokumenterades vardagsvärden i tre kategorier: *Platser, Strukturer – orienterbarhet* och *Sociala funktioner – mötesplatser*. Dessa uppgifter är ett rent inhämtande av värdefull kunskap för kommunen – ett kunskapande. Sådan kunskap är svår att få tillgång till på annat sätt än genom samverkan med invånarna. Platserna och miljöerna har beskrivits i såväl i text, som i bild och på kartor och är en viktig dokumentation för kommunens fortsatta planering. Under rubriken *Bygdens utveckling* fick grupperna också ge tips och synpunkter på framtidsfrågor, utan att fästa dem på karta. Det gjordes istället vid den efterföljande workshopen den 9 april 2011 som beskrivs under egen rubrik.

Invånare från alla delar av kommunen har varit med och bidragit med kunskap till detta moment i arbetet med översiktsplanen. Vissa byalag har skickat in tidigare genomförda arbeten (exempelvis Björketorps byalag som under 2008–2009 genomförde en utvecklingskartläggning), vilket gör att redovisningarna av respektive byalags arbete i texten som följer kommer att skilja sig något från varandra. Hur arbetet gått till i varje byalag ser olika ut, men de flesta har använt befintliga strukturer i byalagen för att organisera arbetet. Några byalag har bjudit in brett – exempelvis via Facebook-grupper eller stormöten, medan andra varit en knapp handfull engagerade. Detta speglar spännvidden i de olika byalagens aktivitetsgrad ganska väl. I en kommunal del har man under processens gång bildat ett nytt byalag – i Ubbhult. Materialet som har kommit in är sammantaget mycket rikt i både text, karta och bild.

Ungdomslivskartläggning

Som en del av den breda proaktiva medborgardialogen har också en ungdomsgrupp engagerats, i form

av en klass i ÅK3 på gymnasieskolan i Skene. Klassen fick samma material som byalagen, men en något kortare tidsrymd till sitt förfogande. Klassen delades in i fyra olika geografiska delområden – Kinna, Skene/Örby, Hyssna/Sätilla och ”randområdena” (Horred, Fritsla, Älekulla, Tostared). Från de senare orterna fanns det ett mindre antal elever i klassen. Eftersom inte alla kommundelar fanns representerade i klassen, redovisas av rättviseskäl ungdomarnas arbete som en egen del i denna sammanställning. Den återfinns efter byalagens sammanställningar. Platser och områden som ritats in på kartor av ungdomarna återfinns dock utan urskiljning på kartorna för respektive byalag.

Seminarier

Under processens gång har två öppna seminarier ägt rum under två lördagar i Kunskapens hus. Drygt 100 personer deltog på respektive seminarium – såväl folkvalda politiker som allmänhet. Den första genomfördes 26 februari 2011 och bjöd på tankar och idéer från tre föreläsare – Caroline Petersson, Ingemar Gustafsson och Stefan Edman. De gav perspektiv på de stora ramarna för hållbar utveckling genom att prata om miljösmart liv, bortom tillväxtens dilemma och om att ”ro med tre åror mot framtiden” – där den tredje åran är styråran i aktern – vartåt vill vi styra skutan?

Det andra seminariet gick av stapeln 19 mars. Då gavs en mängd kortare föreläsningar under några olika teman med en avslutande diskussion om vindkraft. Under temat *Mark* pratade Monika Levan och Tobias Noborn, Radar arkitektur & planering AB, om landskapsanalys för kommunen, följt av Anna Fransson som berättade om sin blogg *Nya ögon upptäcker Mark*. På temat *Företagande* pratade Catharina och Hans Johansson om sitt arbete med att bygga upp en verksamhet kring den gamla kvarnen och sågen i Hyssna. Temat *Mark i regionen* innehöll två föreläsningar – en av Magnus Eriksson från Sjuhäradskommunalförbundet och en av Stefan Eglinger från Trafikverket. Avslutningsvis avhandlades temat *Vindkraft* av flera föreläsare – Lennart Wärmby, regeringens vindkraftssamordnare i Sydväst; Sara

Wallemyr, vindkraftsexploator och vindkraftsägare genom föreningen Qvinnovindar. Lennart Frisch, miljökonsult avslutade föreläsningarna. Därefter vidtog en vindkraftsdiskussion där, förutom de tre talarna, följande personer deltog i en panel: Beatrice Eriksson, Nätverket för vindbruk, Länsstyrelsen i Halland; Lars-Åke Andersson, Naturskyddsföreningen i Mark och Lena Niklasson, Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Workshop

Efter att vardagslivskartläggningarna avslutats, de politiska diskussionerna förts vid några tillfällen och de båda seminarierna genomförts hölls en workshop med inbjudna representanter från de grupper som deltagit i kartläggningarna tillsammans med politiker. Två huvuduppgifter genomfördes under denna lördag, den 9 april. Dels diskuterade man och prioriterade bland strategiskt viktiga frågor för kommunen, och dels tittade man in i framtiden med kartor till hands. I sammansatta grupper fick byalagen med hjälp av en karta karta fundera på vilka anspråk på mark som man tidigare givit uttryck för när man i vardagslivskartläggningarna diskuterat bygdens utveckling.

Punktlista

I samband med vardagslivskartläggningen har kommuninvånarna identifierat en mängd brister, problem, potential, idéer och tankar i stort och smått för kommunens och den egna bygdens utveckling. Dessa utgör en särskild kategori information, mer av en åtgärdskaraktär, som är värdefulla för kommunen. Alla framkomna synpunkter är sammanställda och renskrivna i en "punktlista" och framgår i bilaga 1. Arbetet med att genomföra uppkomna idéer kan delas på flera aktörer, beroende på vilken idé eller åtgärd det gäller. Punktlistan, som den redovisas i denna underlagsrapport, ska ses som en sammanställd identifiering av behov, uppslag och önskemål.

Landskapsanalys

Landskap: ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller

mänskliga faktorer. Detta är inledningsmeningen i den europeiska landskapskonventionen som Sverige ratificerat och som trädde ikraft den 1 maj 2011. Den lägger tonvikten på att landskap definieras av var och en av oss. Vardagslivskartläggningen är ett bra sätt att samla in kunskap om kommuninvånarnas värdering av sitt landskap – därigenom kan de påverka tolkningen av landskapet. I inledningsfasen av arbetet med översiktsplanen genomför kommunen också en kommunomfattande landskapsanalys där kunskap från vardagslivskartläggningarna ingår i analys, bedömning och värdering. Landskapsanalysen presenteras i en särskild underlagsrapport.

Fortsättning

Det omfångsrika materialet som har samlats in i vardagslivskartläggningen kommer att utgöra ett av planeringsunderlagen för den nya översiktsplanen. Det utgör en kunskapsdatabas om närmiljön för våra kommuninvånare som vi nu har - en nulägesbeskrivning och värdefull information om sociala och funktionella värdena av vardagslivsmiljöerna. Förutom i översiktsplanearbete kan denna kunskapsdatabas vara ett bra underlag i andra planeringssammanhang. Synpunkter och tankar om framtida utveckling som vardagslivskartläggningen bidragit med genom det inlämnade materialet och diskussionerna som framkommit vid workshopen, kommer att utgöra en bra utgångspunkt i arbetet med frågor för framtida utveckling av kommunen. Vi kommer också att ha med oss dessa i det fortsatta arbetet med översiktsplanen och säkert återkomma till under hela processens gång. Även frågorna som inte är direkt kopplade eller relevanta för översiktsplanen finns med renskrivna i en punktlista i denna rapport utan att några ställningstaganden har gjorts. Frågorna i punktlistan kräver ett bredare engagemang från bl a kommunens olika förvaltningar och vi hoppas hitta ett forum att jobba vidare med dem.

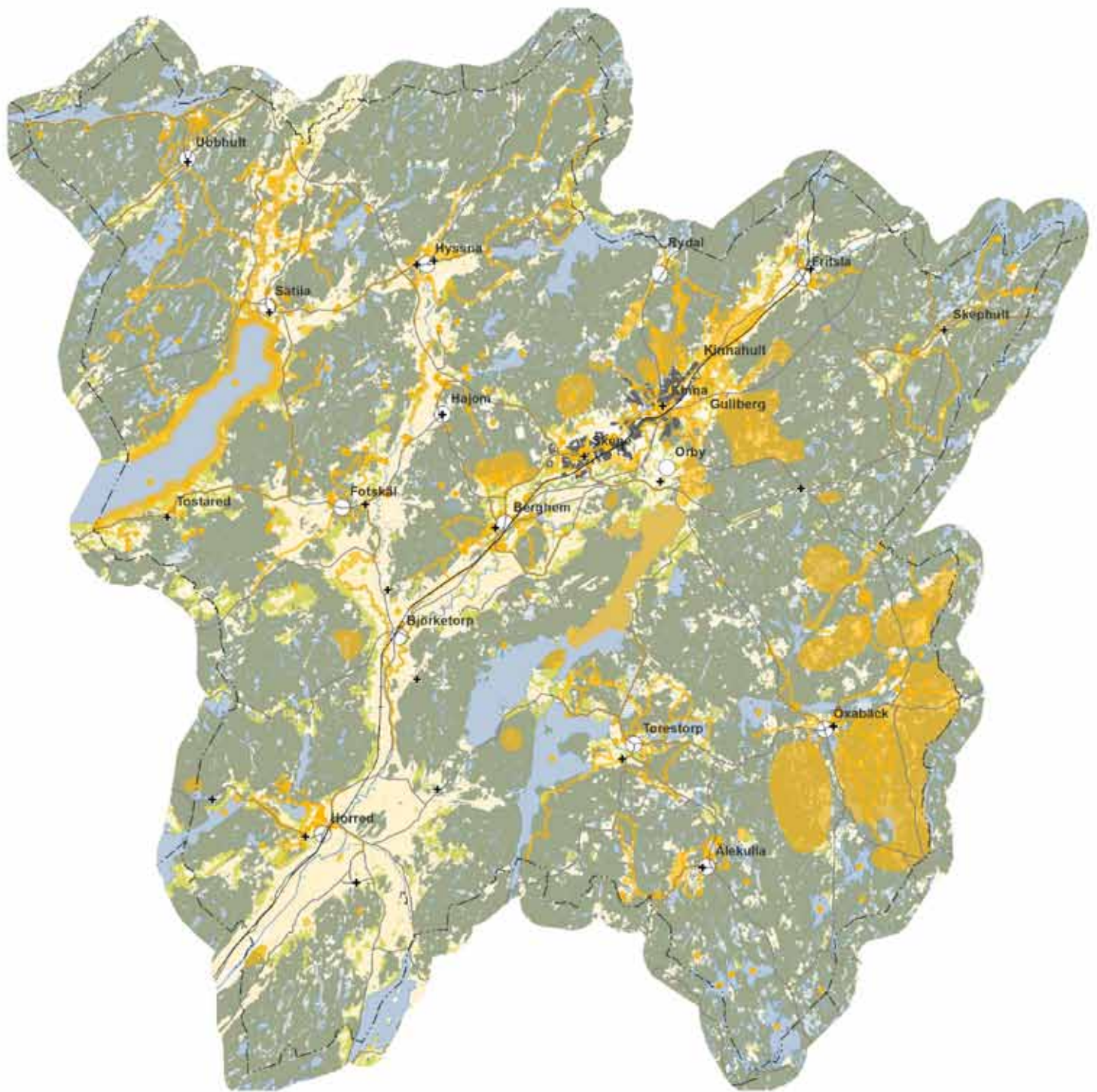
VARDAGSLIVSKARTLÄGGNING - SAMMANSTÄLLNING

INLEDNING

Vid en genomgång av det framarbetade materialet, framträder en bild av Marks kommun som särskilt naturskön, rik på rekreativa möjligheter och med ett omfattande socialt liv i liten skala. Det stora intresset för denna kartläggning och det omfattande material som den producerat är tecken på engagemang för och kunskap om sin bygd. Man har bra koll på vad som fungerar och vad som inte gör det och generellt finns både förståelse för och en önskan om en vidareutveckling av bygderna, i allt från cykelvägar (våldigt frekvent förekommande som något som saknas), till exploatering av såväl bostäder (för unga och äldre i första hand) och verksamheter och energi. Invånarna i Marks kommun har många idéer för framtiden – idéer för ett öppet och upplevelserikt landskap som således fler borde uppleva, både som boende och som besökande.

Genom ungdomslivskartläggningen vet vi att skillnaderna i uppfattning mellan vuxna och unga om vad som är viktigt för vardagslivet är ganska små. Även de unga som deltagit i kartläggningen lyfter fram trafik – framförallt saknas cykelbanor – som särskilt viktigt att fokusera på i framtiden. Man är också mån om sina sociala mötesplatser, inte minst de många badplatserna, men även idrottsplatserna är viktiga samlingspunkter. Om man skulle peka mot framtiden för de unga så finns en oro kring det första egna boendet och att det saknas platser för unga ”att bara hänga på”.

Alla namngivna orter/bygder har deltagit i vardagslivskartläggningen

- Områden ur vardagslivskartläggning (A+B+C)
- Barrskog
- Lövskog
- Öppen mark
- Åkermark
- Sjöar och åar
- Sankmark

10 km
1:225 000

BERGHEM

Inledning/bakgrund

I Berghem har en stor grupp deltagit i Vardagslivs-kartläggningen och flera olika redovisningar har lämnats in, flera av privatpersoner.

Berghem idag

Det har inkommit in ett stort material framtaget av de boende och verksamma i Berghem. Väldigt många beskriver ortens situation genom ord som avveckling, nedläggningar, stängningar och behov av framtidstro. I sitt läge strax utanför Kinna/Skene ger man uttryck för att känna sig bortglömda av kommunen. Det är delvis en stukad självbild som framkommer där man sätter fingret på utflyttning, nedläggningen av skolan, gymnastiksalen, församlingshemmet, bristen på samlingsplatser för främst ungdomar, brister i gång- och cykelvägnät med trafiksäkerhetsbrister och otrygghet som följd.

Detta har dock inte överskuggat det faktum att de boende redovisar ett stort antal viktiga platser och kvaliteter, företrädesvis inom och i närheten av tätorten. Det är framför allt platser och funktioner viktiga i vardagen, men också platser för fritidsaktiviteter och rekreation/friluftsliv samt kulturhistoriskt intressanta platser.

Sociala mötesplatser beskrivs generellt vara en bristvara, särskilt för ungdomar, och särskilt som gymnastiksalen har lagts ner i samband med skolans stängning. Detta har påverkat människor starkt, på flera plan. De mötesplatser som används är bl.a isdammen, lekplatsen, hembygdsparken och hembygdsgården, kyrkan samt flera badplatser. Man har också önskemål om en hemvändardag, typ "Berghemsdagen" med t ex nationaldagsfirande.

Framtidens Berghem

Serviceutbud, mötesplatser, cykelvägar, kollektivtrafik och nya områden för bostäder och verksamheter står i fokus när Berghemsborna skriver om bygdens framtid. Trenden nu beskrivs som "Avveckling istället för utveckling"... "Samhället står och faller med vår skola. Måste öppnas igen". Detta citat sammanfattar många åsikter. Man ser flera djupgående problem i att service, skola, omsorg med mera läggs ner på orten. Med avvecklade offentlig service, så-

som skola/gymnastiksal, försvinner också naturliga mötesplatser för ung och gammal. Möjligheterna att utnyttja en skola med gymnastiksal allsidigt för aktiviteter och sammankomster på andra tider än skoltid poängteras. Detta innebär också att barn och ungdomar skjutsas ifrån orten och deras hemkänsla tros minska. Miljöproblemen med ökade transporter nämns också.

I och med att den mesta servicen finns i Skene/Kinna, lyfts gång- och cykelvägnätet fram som något som kan och bör utvecklas. Väldigt många uppmärksammar just detta. Det rör gång- och cykelvägar längs gamla väg 41 inom Berghem, från Berghem till Skene, till Hajom, till Lekvadsområdet och till Björketorp. I samband med förslagen för gång- och cykeltrafik lämnar man många förslag på specifika åtgärder, övergångsställen etc. för att öka trafiksäkerhet och trygghet.

I övrigt beskrivs kommunikationerna vara viktiga. Att tåget stannar i orten är mycket betydelsefullt, som att det går att byta mellan bussar och buss/tåg på ett smidigt sätt. Någon beskriver att "Berghem är en bra bo-ort. Då gäller det att skapa bra förbindelser där studier och arbete finns.". Man syftar då framför allt på Göteborg, men också Borås och Varberg, man nämner också Landvetter.

För att stärka orten generellt och få underlag till service nämner många behovet av bostäder i form av villor, parhus och lägenheter. Lägenheterna är särskilt viktiga för att kunna behålla unga samt äldre som vill sälja huset och bo kvar. Plats för verksamheter, småindustri med mera uppmärksammas också.

Ett förslag på att utveckla orten som ett kulturhistoriskt centrum i Mark har också framkommit. Efter utgrävningar på 1990-talet har unika lämningar påträffats. Miljöerna med Berghemsborgens kan utvecklas för turism.

Nyckelord: Serviceutbud, skola, gymnastikhall, mötesplatser, rekreation, unik kulturmiljö, cykelvägar, kollektivtrafik, nya områden för bostäder och verksamheter.

Hansagården

Järnvägsstationen

I hembygdsparken

BERGHEM

A PLATSER

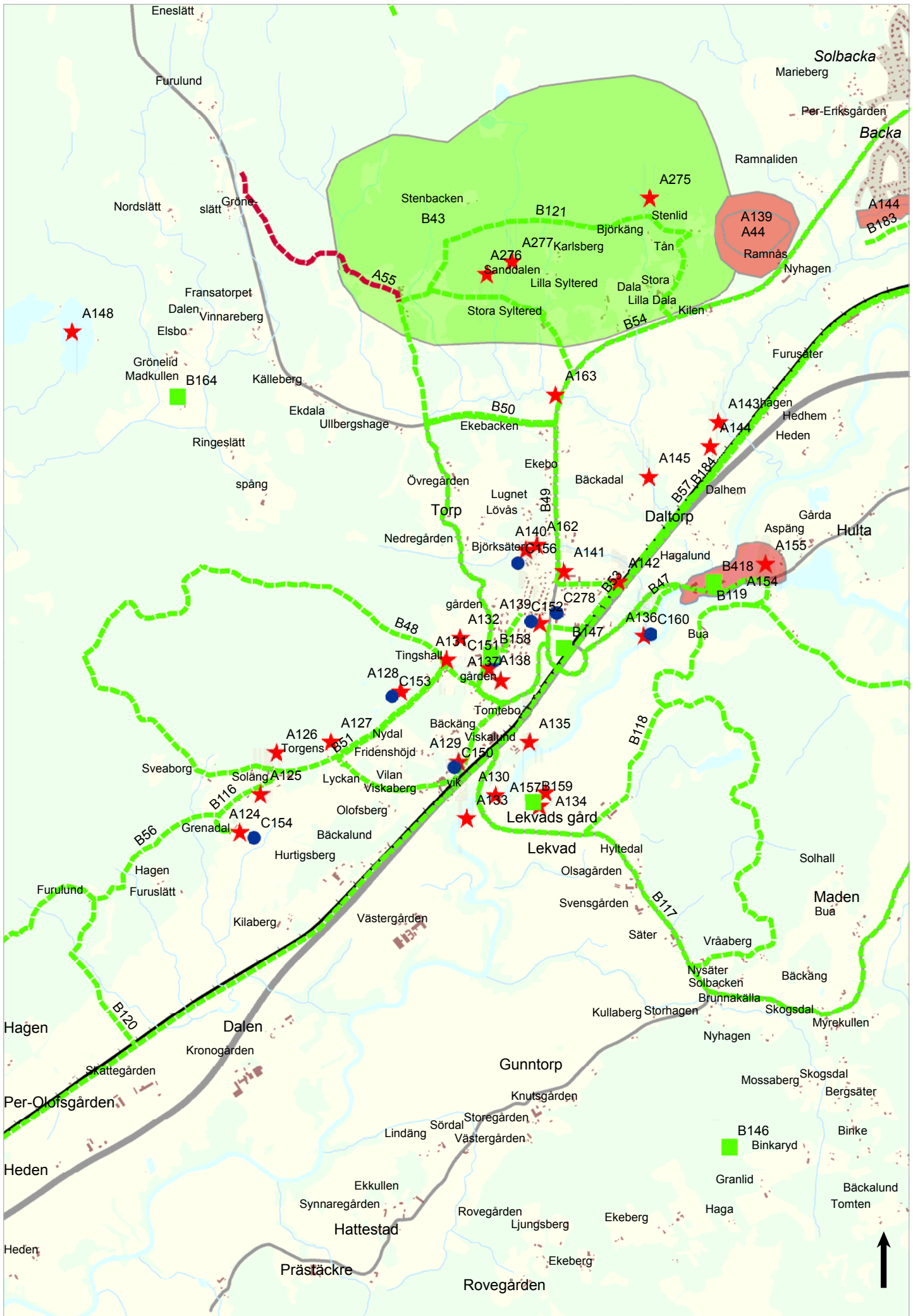
- A 44 Ramnåsberget, 136 meter över havet. Vårdkasberg och med jätte som kastat sten mot Örby kyrka. Gräns till Skene, har alltid räknats till Dala.
- A 55 Skoghems väghållningsstenar
- A 124 Grottan, Grenadal
- A 125 Tingslätt
- A 126 Galgbacken med skålgropar
- A 127 Äggakullen, skålgropar
- A 128 Isdamm
- A 129 Skola, skolgård och gympasal
- A 130 Lekvads fall, Lekvad
- A 131 Tingshall
- A 132 Kungskullen, kungagraven
- A 133 Lekvads naturreservat, Lekvad. Brinkar.
- A 134 Lekvads gård, Lekvad
- A 135 Rester av vattenkvarnar vid Viskalund
- A 136 Kanotplats vid Viskan
- A 137 Berghems-"borgen". Helt ok att bygga bostäder där.
- A 138 Förskolan (församlingshemmet)
- A 139 Lekplats, fotbollsplan, pulkabacke
- A 140 Hembygdsparken med stugor, boulebana
- A 141 Busshållplatsen
- A 142 Järnvägsstation
- A 143 Skrålabäcken
- A 144 Marklanda flygplats
- A 145 Bäckadals ravin
- A 148 Ringsjön, badplats
- A 149 Gångemad, badplats
- A 155 Hulta kraftstation
- A 157 Bovergs kulle
- A 162 Smeabäcken, mycket fint valv. Bron, dammen.
- A 163 Stenvalv vid gamla 41:an.
- A 275 Ugglåskullen, 140 meter över havet.
- A 276 Grytedal är mycket unikt med höga stenpelare och stora block som enligt sägen föll ner när Jesus dog på Golgata kors.
- A 277 Grytedagsbäcken med fem strömmar.

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 43 Område med raviner, torplämningar, stenmurar, stenblock m m. Ett intressant område för elever i skolan och andra intresserade.
- B 47 Gamla vägen, Viskan och Slottsåvägen
- B 48 5 km slinga, Sveaborg-skogsbilsväg-mot Ringemosse-mot Tingshall
- B 49 Torpslingan
- B 50 Promenadslinga. Ekebacken-Skoghem-Syltered
- B 51 Promenadslinga Tingslättsvägen
- B 52 Gång- och cykelväg mellan kyrkan och Solsätersvägen
- B 53 Cykelväg/stig utefter järnvägen Björketorp-Berghem-Skene är önskvärt.
- B 54 Gamla vägen (41:an) mot Skene. Önskar en cykelväg intill vägen.
- B 56 Kyrkovägen. Gammal väg mellan kyrkorna.
- B 57 Heavägen, cykelbana, belysning.
- B 116 Cykel- och vandringsleder.
- B 117 Cykel- och vandringsleder. Önskvärt med gång- och cykelväg från Lekvadsområdet till Bergems centrum.
- B 118 Cykel- och vandringsleder
- B 119 Väg, stig.
- B 120 Väg, stig.
- B 121 Historisk väg.
- B 146 Viskastigen (danska vägen i Berghem)
- B 147 Järnvägen
- B 158 Kyrkan
- B 159 Boberg
- B 164 Islandshästar, ridskola

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 150 Skola och gympasal, tyvärr ej i bruk
- C 151 Kyrkan, kyrkogård - sevärhet och mötesplats.
- C 152 Lekplats, fotbollsplan
- C 153 Isdamm, grillplats
- C 154 Grottan, tipspromenad med grillning
- C 156 Bygdegården/hembygdsgården
- C 160 Kanotrastplats
- C 161 Gångemad badplats
- C 278 Strands däck & fälg, Berghem. Positivt om bensin finns.

0 100 200 400 600 800 1000 Meter

1:25 000

Bergthem

BJÖRKETORP

Inledning/bakgrund

Björketorp, lokaliserad i Marks kommuns sydvästra del omkring 11 km från centralorten Skene/Kinna, har som sitt svar på den utskickade uppgifter, sänt in sin Utvecklingsplan 2009. Man har således inte genomfört en Vardagslivskartläggning på samma sätt som de flesta andra kommundelarna. Utvecklingsplanen, omfattande över 15 sidor, innefattar dock likt kartläggningsuppgiften en beskrivande del ("Björketorp idag") och en mer framåtsyftande ("Utvecklingsområden") vid sidan av bl.a. kartor och förteckning. Björketorp, en del av kommunen med långa historiska anor, genomförde arbetet med utvecklingsplan för att "ge Marks kommun en idé om lokal utveckling och en framtid med ett hållbart samhälle även på landsbygden. Vi vill på detta sätt sätta fokus på vad som är viktigt för oss som bor i Björketorp, lyfta fram vad som krävs för att vi ska kunna bo kvar på landsbygden." Arbetet med planen har varit likt upplägget med Vardagslivskartläggningen med stormöten, diskussioner med näringsliv osv.

Björketorp idag

Bilden som ges av Björketorp idag är en ort med en ökande befolkning under 2000-talets första decennium (siffror från 2007) – särskilt är ökningen tydlig bland barn i skolålder – men med ett sviktande utbud. Barnafödandet i kommundelen har varit relativt konstant under samma tidsperiod (ca 10 barn/år). Bank, distriktssköterska och bibliotek finns inte längre på orten, men väl en bokbuss och en del ambulera "matförsäljningsbilar" (glassbil, fiskbil). Björketorpsskolan ligger mitt i byn och består av förskola, F-6-skola och fritidshem. För yngre barn finns en förskola med två avdelningar. För skola, år 7-9 är man hänvisad till Ängskolan i Skene. Alternativ med friskolor finns i Horred och Skene.

Näringslivet präglas av småföretag i flera olika branscher, där hantverk, jord- och skogsbruk samt servicenäring dominerar kommundelen enligt utvecklingsplanen. Ett rikt föreningsliv finns också, med verksamheter för barn i olika åldrar, bland annat idrott, kyrkliga aktiviteter, öppen förskola, verksam-

heter hos PRO med mera. Byalaget arbetar för att göra olika aktiviteter mer synliga och tillgängliga via sin hemsida.

Framtidens Björketorp

"Utan satsningar och nyskapande är det en risk att vår ort förfaller och blir en sovby till de kringliggande större orterna. Vi i Björketorps byalag vill på alla sätt motverka att detta händer. Därför har vi valt att titta på några specifika områden. Det är områden som vi, idag, anser som de mest relevanta att ta itu med inför framtiden och som vi anser att det är viktigt att Marks kommun satsar på för att främja tillväxt och utveckling i vår bygd"

Så lyder introduktionen till en mer framåtblickande del i utvecklingsplanen. Trafik och miljö är ett problem som här adresseras. Bland annat kommenteras närheten till väg 41, på vilken den ökade mängden tung trafik är ett växande dilemma. Till och från skolan går barnen längs den hårt trafikerade väg 41. Detta upplevs oacceptabelt och här efterfrågas en satsning på gång- och cykelvägar i samhället. Barnen behöver, som situationen nu är, vistas på själva vägen. Byalaget har här tagit fram ett förslag på hur en gång- och cykelstruktur skall kunna fungera, ett förslag som har en framtida sträckning av väg 41 som utgångspunkt. Farthinder av olika slag i tätorten efterfrågas – exempelvis fartkameror. Planskild korsning mellan väg 1599/1602 och järnvägen efterfrågas för en ökad trafiksäkerhet och för en minskad genomfartstrafik genom själva Björketorp.

Vad gäller boende och social service känner sig Björketorpsborna relativt nöjda: det finns flera olika boendeanternativ och ett gott utbud av exempelvis skolor. Däremot finns det få alternativ för äldre och för ungdomar. En satsning på bostäder för 55+ skulle kunna frigöra hus till barnfamiljer och lägenheter för unga skulle kunna skapa en jämnare demografi i kommundelen. Unga har ingenstans att flytta efter att de lämnat hemmet, vilket gör att de måste bosätta sig i andra delar av kommunen eller utanför densamma. Surteby Kullar pekas ut som lämpligt expansionsområde. Tåg och buss är färdmedel som

används av Björketorpsborna (äldre skolelever åker t.ex. buss och tåg till gymnasiet i Skene), men kan utvecklas vidare för att minska bilberoendet.

Byalaget är också öppet för att diskutera utveckling av näringslivet på så sätt att de menar att det finns lämplig mark som skulle kunna disponeras för till exempel industriella ändamål. Fler arbetstillfällen är en målsättning som finns i Björketorp.

Utvecklingsplanen beskrivs slutligen som en start på ett långsiktigt arbete och regelbundna träffar planeras för att genomföra olika målsättningar och för att skapa ett levande dokument för Björketorps utveckling. Under 2011 skall en ny genomarbetning göras.

Nyckelord: Bostäder för äldre och yngre, trafikproblem, stadig återväxt.

Hembygdsparken

Järnvägsstation

Surteby kyrka

Björketorpskolan

Surtans dalgång

Trafik genom Björketorp

BJÖRKETORP

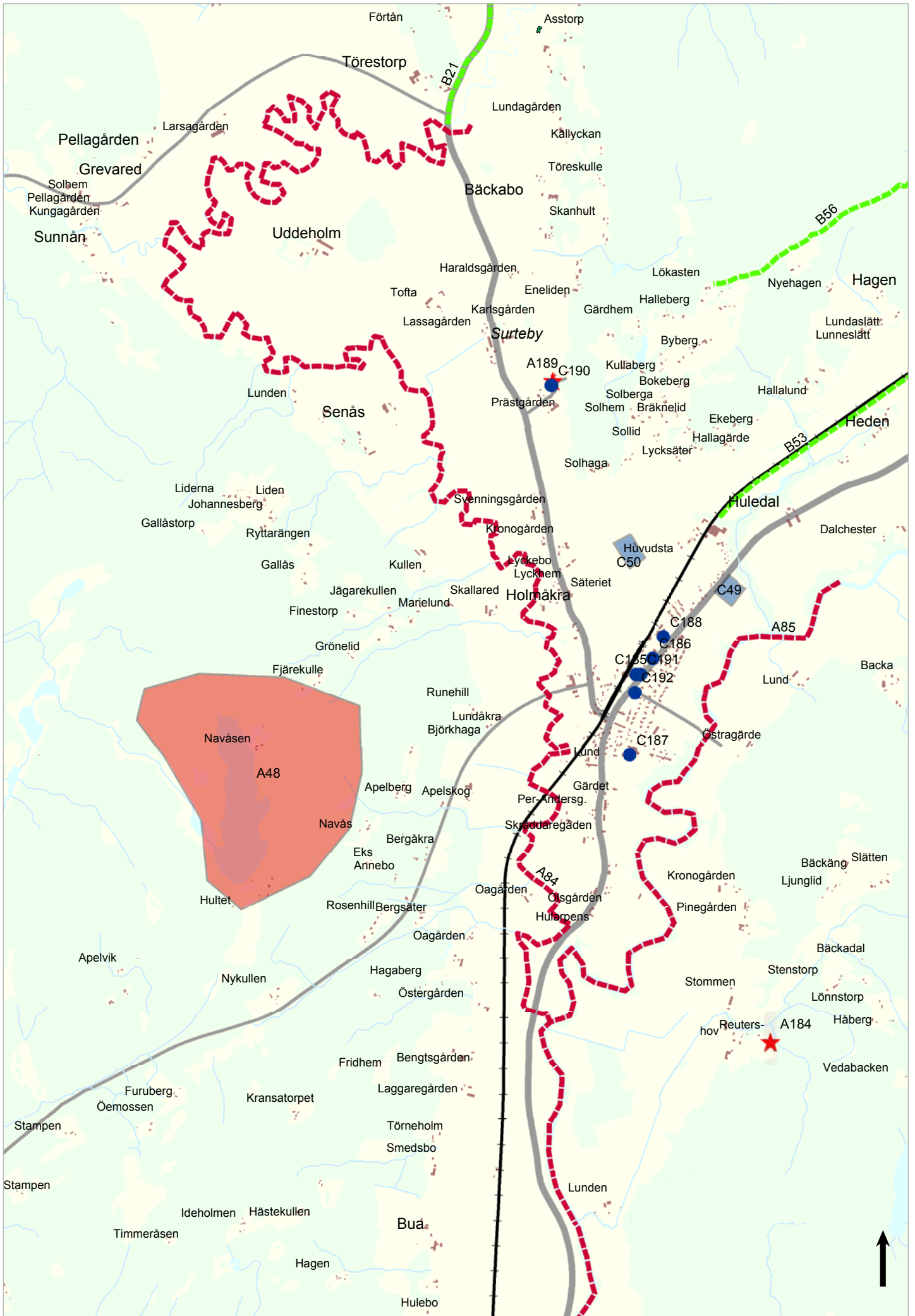
A PLATSER

- A 48 Navåsens friluftsområde med badplats, utsiktsplats och jättegran
- A 84 Surtans dalgång
- A 85 Viskans dalgång
- A 184 Kattunga kapell - kyrkoruin med tillhörande kyrkogård
- A 189 Surteby kyrka med kyrkogård

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 49 Marknadsplatsen vid byns norra utfart
- C 50 Fotbollsplan och klubbstuga
- C 185 Järnvägsstationen med kringliggande park inkl backstuga
- C 186 Centrumfunktioner - kiosk
- C 187 Skola
- C 188 Dagcentral
- C 190 Surteby kyrka
- C 191 Bygdegård
- C 192 Församlingshem

0 100 200 400 600 800 1 000 Meter

1:25 000

Björketorp

FOTSKÄL

Inledning/bakgrund

”Fotskäl omnämns första gången i skrift redan år 1299 i ett brev från Biskop Brynolf. Fotskäl ligger strategiskt nära stora befolkningstäta centra som Göteborg, Kungsbacka, Varberg och Borås. Närheten till salta bad 35 min och 10 min till Lygnern med bil och 30 minuter till Landvetter flygplats är klara fördelar för vår ort”.

Med denna programförklaring inleder Fotskäl redovisningen av sitt kartläggningsarbete. Till skillnad från Björketorp har Fotskäl i mindre utsträckning en beskrivande framställning och istället en uppställning av fysiska platser. Kartsammanställningen är därför viktig för att förstå nedanstående information. Arbetet genomfördes genom en enkät till alla hushåll (50 svarade), genom ett stormöte med bred uppslutning och en handfull mindre möten med byalagsstyrelsen. Åldersmässigt har man i arbetet fått input från allt från skolbarn till pensionärer.

Fotskäl idag

I den uppräknings av inspirerande platser, sociala mötesplatser och stråk som byalaget skapat, ges en bild av en rik miljö. Liksom Björketorp präglas miljön av Surtan och dess dalgångar. Här finns, tydligt markerat på kartan, byns kyrka med tillhörande kyrkby, med fin utsikt över Surtans dalgång. Hembygdsgården Marielund och bygdegården är platser för möten, fester och helgfirande. Gärdsås, Berekulle och Bönhult är väl använda och spektakulära rekreativa miljöer, den sistnämnda har en särskilt unik natur och en historia sedan bronsåldern. Flera kulturhistoriskt intressanta punkter finns, bl.a. Drottning Rådas sten. Kyrkan, Fotskåls ishall, Bönhult, Gärdsås och Guthult är viktiga orienteringspunkter i geografien, men de är kanske i första hand viktiga sociala mötesplatser. Till sist nämns även Klockargården, bensinstationen och bilverkstäderna samt dagmamman.

Det finns flera viktiga vägar i kommundelen, bl.a. vägar mot Sätilla, Tostared, Björketorp, Hajom-Skene/Kinna (väg 156) och Sträte.

Framtidens Fotskäl

Dagens befintliga gångväg vid Tistelvägen till Palmgrens väg bör förlängas till infarten Bönhult och i andra riktningen till Fotskåls kyrka. *”Vår genomfartstrafik på stora vägen är FARLIG för gående på grund av höga hastigheter. Trafikintensiteten är också hög på grund av ett flertal på- och avfarter till bl.a. ishall, bensinstation, träindustrier, bilverkstäder med mera”* Vid sidan av sådana trafikproblem ser Fotskålsborna det som viktigt att synliggöra kommundelen mera – bl.a. genom en orienteringstavla med information om sevärdheter och rekreativa miljöer.

Det bör, för framtida utvecklingsmöjligheter skull, skapas detaljplaner för utbyggnad av kommundelen. Kommunen har köpt mark för utveckling och bör planera för att använda denna mark nu. En ”generös tillståndsgivning för byggnation” bör vara kommunens förhållningssätt. Med fler boende i denna del av kommunen ökar förstås trycket på en redan ansträngd infrastruktur och Fotskåls läge som möjlig pendlingsort för Göteborg och Borås skapar ökade behov av en utbyggd kollektivtrafik. Förslaget från byalaget är att bussen mellan Kinna/Skene och Göteborg även trafikerar Hajom och Fotskäl. Bussar mot Kungsbacka är också något som bör studeras. Det finns, slutligen, ett önskemål om att skolan skall byggas ut till att innefatta även årskurserna 7–9 och så efterfrågas lokal för ungdomsverksamhet och fler aktiviteter för unga överhuvudtaget.

Nyckelord: Sceniska miljöer, fungerande mötespunkter, problematiska trafiklösningar, krav på bostadsexpansion.

Ishall

Marielund

Surтан. Foto: Fotskäls byalag

FOTSKÄL

A PLATSER

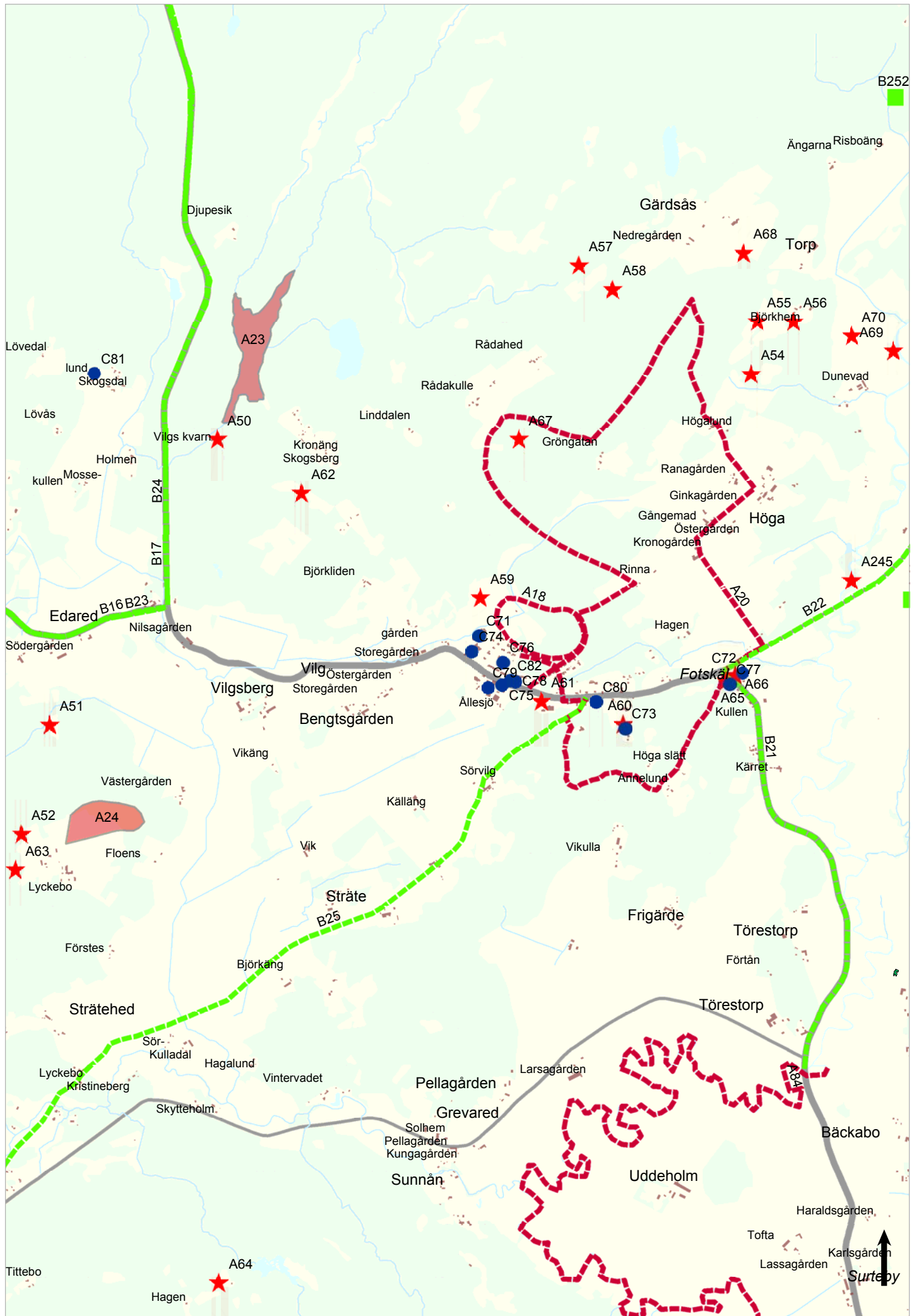
- A 18 Motionsslinga
- A 19 Gångväg mellan Palmgrens väg och Tistelvägen.
- A 20 Vandringsleder: blå, gul och röd led. Vandringskartor finns hos Hembygdsföreningen.
- A 23 Kvarndammen, bad och fiske
- A 24 Vandringsleder - blå, röd och gul led. Vandringskartor finns hos hembygdsföreningen.
- A 50 Torplämning Vilgs kvarn. Fullständig torpinventering finns hos Fotskäls hembygdsförening.
- A 51 Torplämning Gunnehus. Fullständig torpinventering finns hos Fotskäls hembygdsförening.
- A 52 Torplämning Ryds. Fullständig torpinventering finns hos Fotskäls hembygdsförening.
- A 53 Torplämning Ryggatorpet. Fullständig torpinventering finns hos Fotskäls hembygdsförening.
- A 54 Torplämning Froms. Fullständig torpinventering finns hos Fotskäls hembygdsförening.
- A 55 Torplämning Paradis. Fullständig torpinventering finns hos Fotskäls hembygdsförening.
- A 56 Torplämning Öjes. Fullständig torpinventering finns hos Fotskäls hembygdsförening.
- A 57 Torplämning Kransatorpet. Fullständig torpinventering finns hos Fotskäls hembygdsförening.
- A 58 Torplämning Nabbaretorpet. Fullständig torpinventering finns hos Fotskäls hembygdsförening.
- A 59 Torplämning Skomakarens. Fullständig torpinventering finns hos Fotskäls hembygdsförening.
- A 60 Bygdegården - bio, dans, pubaftnar, när fotskälsborna träffas i större sammanhang m m.
- A 61 Marielund - hembygdsföreningens ställe för midsommarfirande, sommarcafé och diverse möten. Kommunens frivilligverksamhets väffelcafé ojäma veckor.
- A 62 Berekulle - lek och grillplats. Används ofta för skolans utflykter och friluftsdagar.
- A 63 Bönhult igger på en plåt med milsvid utsikt. Lövskogar. Ekskogar med partier av alm, lind, hasselsnår, lönn och al. Har varit bebyggt sedan bronsåldern.
- A 64 Grindabacken - fint naturområde med liten sjö och grillmöjlighet, gränsar till Mjöllösa naturvårdsområde.
- A 65 Kyrkbyn, bevaransvärda äldre hus, Birgers och Alfreds. Klockaregården används för olika aktiviteter. Birgers och Alfreds hyrs ut för övernattnig.
- A 66 Fotskäls kyrka - kyrkan ligger på en kulle ovan Surtans dalgång. Fotskälskyrkan används som konsertkyrka.
- A 68 Gärdsås, högt beläget med fin utsikt över Surtans dalgång mot Björketorp.
- A 69 Surtans dalgång
- A 70 Dunevads Trav

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 21 Fotskäl-Björketorp används för resor till riks väg 41 mot Varberg och Borås.
- B 22 Fotskäl-Hajom till väg 156 mot Skene och Kinna.
- B 23 Fotskäl-Tostared används för resor till Kungsbacka, Mölndal, södra Göteborg och bad i saltvatten.
- B 24 Fotskäl - Sätilla är en väldigt frekventerad väg för att ta sig till Sätilla - skolan, bank, vårdcentral, tandvård, bad i Lygnern samt till väg 156 och vidare mot Göteborg.
- B 25 Fotskäl - Sträte till Förlandavägen mot Björketorp eller Förlanda/Gällinge, närmaste väg till kusten och stalta bad.

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 71 Marks ishall
- C 72 Fotskäls kyrka
- C 73 Fotskäls bygdegård
- C 74 Fotskäls skola och fritids
- C 75 Bensinstation
- C 76 Almäng
- C 77 Klockargården
- C 78 Marielund
- C 79 Bilverkstäder
- C 80 Bilverkstad
- C 81 Dagmamma, Edared Furulund
- C 82 Postlåda

0 100 200 400 600 800 1000 Meter

1:25 000

Fotskäl

FRITSLA

Inledning/bakgrund

Fritsla byalag vill inledningsvis uttrycka en besvikelse över att deltagandet kring arbetet med förra översiktsplanen inte gav några resultat: *”En av orsakerna [till att så få ville engagera sig 2010-2011 i dialogarbetet] är att flera som engagerade sig i slutet på 80-talet med den förra översiktsplanen anser att ’inget därefter har åtgärdats’*”. Trots detta har man ändå skickat in ett arbete med punkter – många som uttrycker samma problem nu som då.

Fritsla idag

Den huvudsakliga problematiken i Fritsla stavas trafik. Mer än hälften av de punkter som lyfts fram i det inskickade materialet handlar om problematiska trafiksituationer. En central aspekt, som också påverkar den rumsliga miljön mer allmänt, är järnvägen som delar tätorten på mitten med ett kommersiellt centrum på ena sidan och ett allmänt servicecenter på den andra. Liksom många andra kommundelar är avsaknaden av gång- och cykelbanor en nyckelfråga: en tunnel under järnvägen efterfrågas för att knyta samman delarna på ett säkrare sätt. Den gång- och cykelväg som finns idag bör förlängas för att skapa en koppling mot skola och idrottsplats. Vägen kring skolan är också ett problem och här behövs en säkrare lösning för på/avstigning. Byalaget presenterar ett konkret förslag på en gång- och cykelstruktur i samhället, men också kopplat till väg 41. Genom anläggandet av ett sedan tidigare tänkt nytt industriområde utmed samma väg behövs nya anslutningsvägar – en redan problematisk trafiksituation tyngs i så fall av tung trafik.

Framtidens Fritsla

Kring Stationsområdet finns många utvecklingsmöjligheter: idag är området enligt byalaget *”en katastrof”*, särskilt sedan stationshuset revs. Här finns möjligheter att skapa en bättre miljö genom att en park anläggs bredvid en pendelparkering. Fritslas rumslighet präglas mycket av grönska med många äldre förläggargårdar. En potential i samhället är att utveckla denna struktur av trädgårdsstad, *”med trädridåer, alléer och uppvuxna trädgårdar”*. Man hänvisar till i den förra översiktsplanen utpekade

områden för bostadstillskott, områden som fortfarande borde vara intressanta och där en del av dem passar särskilt väl för *”tematiskt boende”* – framförallt för hästhållning. I ett första skede vill man dock att område D i det förra ÖP:n skall byggas, då den torde vara ett attraktivt område för barnfamiljer med närhet till skolan. Byalaget ser gärna att den sköna och historiska miljön förs fram mera – ett förslag är att dokumentera Fristslas historia och attrahera turister till de gamla förläggargårdarna och den textil-historiska miljö som omgärdar dem vid bl.a. Hjälltorpsfallet och Solänge Kvarn.

Nyckelord: Trafikproblem, gång- och cykelbehov, möjligheter för historisk turism, bygg på de sedan tidigare angivna utvecklingsplatserna.

Häggåns dalgång

Gamla affärsgatan

I Fritsla

I Fritsla

FRITSLA

A PLATSER

- A 118 Kolebäckslugnen - historiskt värde, mysigt smultronställe. Ugnen innehåller s k slagg från gammal gruvverksamhet (gymnasiet).
- A 119 Skogsplats på väg mot Finabo - Bra plats för hundpromenader, picknick, etc (gymnasiet).
- A 358 Solgård - hjälper dem som inte kan hjälpa sig själva (gymnasiet).
- A 359 Vattentornet - Utkik, picknick, etc. (gymnasiet).
- A 360 Furusjön och Häggån är viktiga badplatser (gymnasiet).

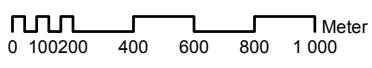
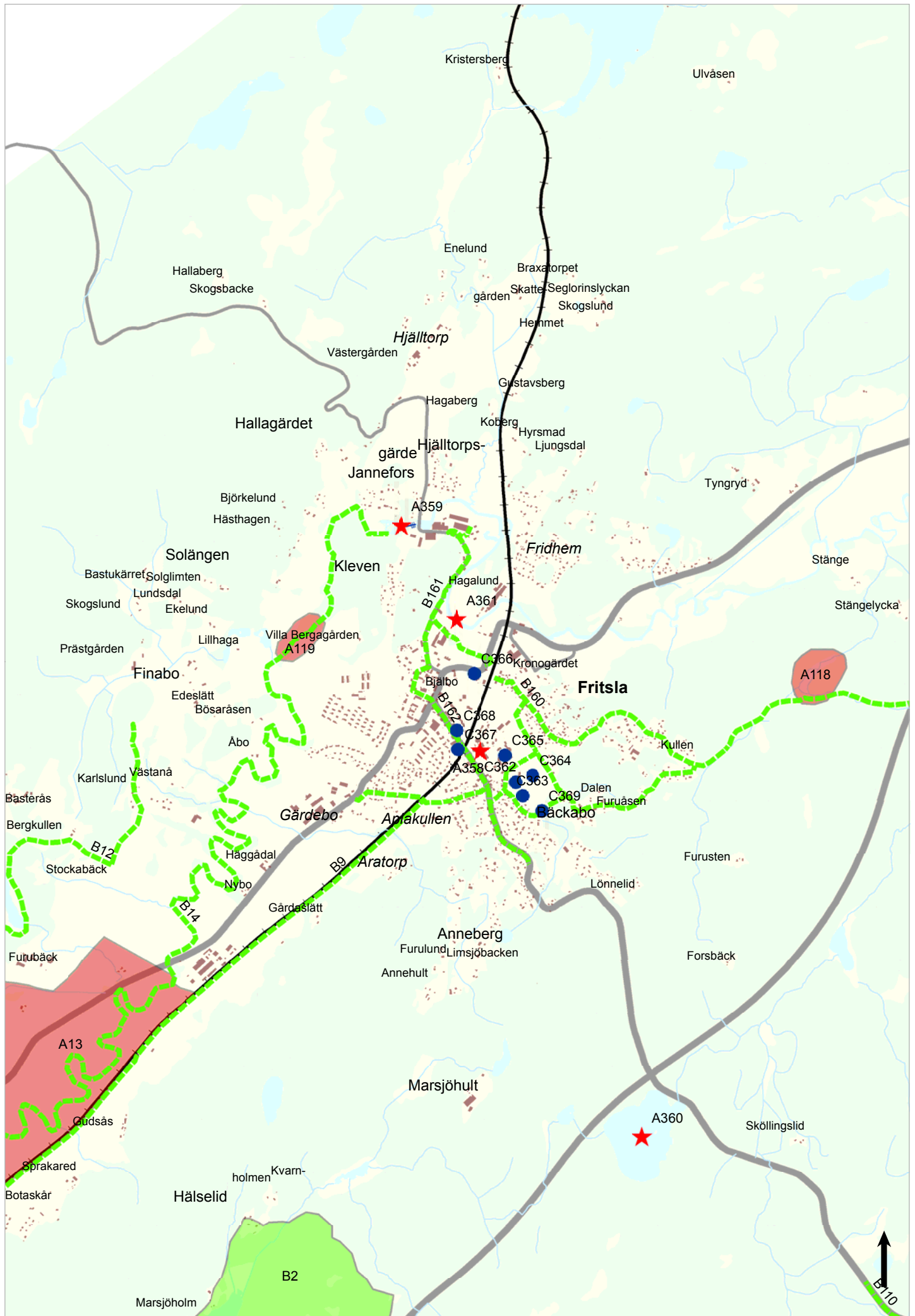
B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 160 Danska vägen och Kolebäcksvägen - hundpromenad, jogging, utflykt samt ta sig till vänner (gymnasiet).
- B 161 Bilfärd/promenad hem (gymnasiet).
- B 162 Aratorpsvägen, Nitarevägen. Promenad till och med vänner. Alla vägar i Fritsla är värda att bevara då de används. Bättre kollektivtrafik hade varit ett plus (gymnasiet).

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 362 Kungabergspoolen, bad, sol, sport och umgås - sommartid vill säga (gymnasiet).
- C 363 Idrottshallen, idrottsevenemang (gymnasiet).
- C 364 Fotbollsplanerna, sportaktiviteter (gymnasiet).
- C 365 Skola, utbildning och socialt umgänge för eleverna. Fler hade nog flyttat till Kinna om vi inte haft en skola i Fritsla (gymnasiet).
- C 366 Korvkiosken. En bra mötesplats om flera vill stanna (gymnasiet).
- C 367 Pizzeria, snabbmat enkelt och lätt. Bra att ha om man inte orkar laga mat. En bra mötesplats om flera ska stanna (gymnasiet).
- C 368 Pebe mat - handla, håller människor kvar i byn (gymnasiet).
- C 369 Viljans Park - dansafton, picknick och grill (gymnasiet).

1:25 000

Fritsla

GULLBERG

Inledning/bakgrund

Gullbergs byalags arbete har utförts av en av byalagsstyrelsen utsedd arbetsgrupp om fem personer. Det material som arbetades fram vid gruppens arbetsmöte kompletterades sedan vid ett byalagsmöte.

Gullberg idag

Ett antal olika platser listades av arbetsgruppen som viktiga för kommundelen, platser som är av olika karaktär. Det i kommundelen centralt belägna Tôrvalaá, samlingsplatsen, används av många, huvudsakligen som grillplats. Men det är Gullbergs Gård som är den allra viktigaste punkten enligt beskrivningarna. Här samlas Gullbergsborna till årliga fester. Den nedlagda skolans framtida plats i byn tas också upp, liksom ett fornminne och ett par viktiga vattendrag – Marbäcken/Kullabäcken, Åstorpa hôla och Skutesjön. De två första nämns för sina djurbestånds skull och det sistnämnda för den anläggning som finns invid den med sportstuga, spår och bollplaner. Här rör sig många på sin fritid. Gullberg har flera väl använda rekreations/strövområden – Ukekullen, Bergkulla och Höga kulle. De ger rekreation för människor och är samtidigt viktiga platser för djurlivet i kommundelen. Här finns vacker utsikt och fridlyst och rödlistad natur. Runt Marsjön, vid Gullbergsfallet och i Gullbergsområdet öster om väg 41 finns svampmarker och fiskemöjligheter. Mellan Gullberg och Kronäng finns en flitigt använd promenadväg.

Framtidens Gullberg

”Vi ser gärna en stillsam ökning av byggande och inflyttning i vårt område”, är en mening som inleder Gullbergs byalags resonemang om framtiden för kommundelen. Gullbergsborna delar uppfattning med flera andra byalag i kommunen – man uttrycker en önskan och förhoppning om en framtida ökning av antalet invånare. Förstås ska ny bebyggelse passa in med befintlig, exempelvis vill man bevara odlingslandskapet så mycket det är möjligt. Detta motiveras med framtida globala behov av spannmål. Vägar behöver rustas och säkras upp och så vill man att Gullbergsskolan kommer till publik användning igen på något sätt. Att planera busslinjer så att det på ett mer passande sätt passar Gullberg och förbinder

byn med exempelvis Landvetter flygplats är också en punkt på byalagets lista över framtida översyn. Slutligen lyfts biogas och vindkraft som något kommunen bör satsa på.

Nyckelord: Värdefulla rekreativa miljöer, önskemål om utveckling mer generellt, effektivare trafik önskas.

Gullberg

Förskolan i Gullberg

Gullberg

Gullbergs gård

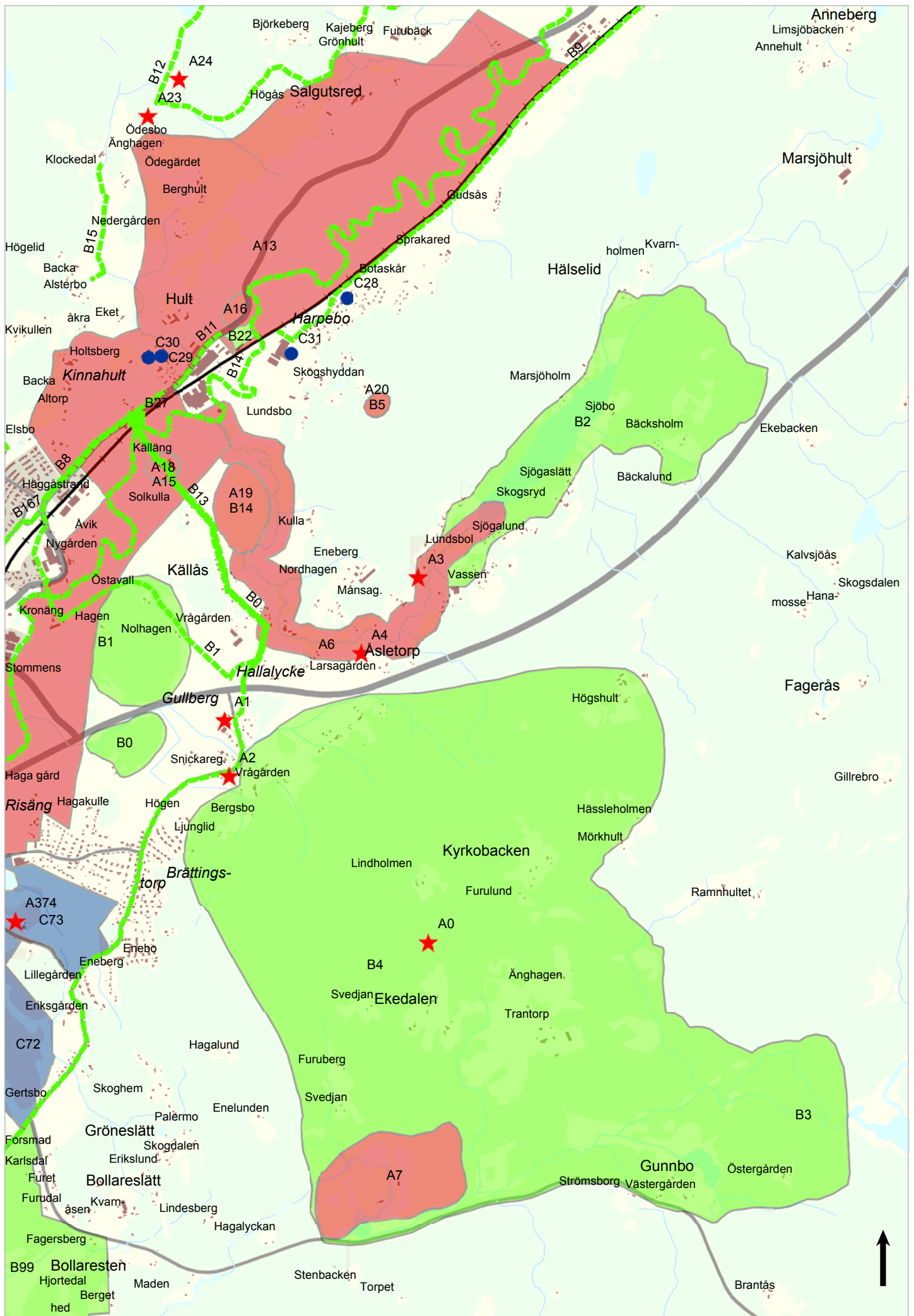
GULLBERG

A PLATSER

- A 0 Gullbergs bylags Tôrvalaá. Samlingsplats vid våra aktiviteter. Används även av allmänheten som grillplats. Ligger mitt i Gullbergsområdet.
- A 1 Navet i Gullberg är Gullbergs gård. Här har vi vår byfest varje år, där vi träffas och umgås, nyinflyttade hälsas välkomna m m.
- A 2 Gullbergsskolan. Ligger mitt i byn, nedlagd och står tom i väntan på försäljning. Detta var tidigare byns samlingsplats där byalaget hade ett nära samarbete med skolan, dess rektor och personal. Föreningarnas naturliga plats för möte.
- A 3 Bronsåldersröse med domarring. Fornminne, tidigare utmärkt och skött av kommunen, ligger 50 m in på Marsjövägen, vänster sida. Viktigt att bevara för framtiden.
- A 4 Åstôrpa hôla. Denna göl vid sidan av Sjögaslättsvägen har ett rikt djurliv. Bl a kan man se grodor, fågel och kräldjur. Bra skridskois på vintern.
- A 6 Marbäcken och Kullabäcken. Vattendrag som byter namn mitt på, har ett bestånd av Flodpärlmussla och Bäcköring. Viktigt med vattenkvalitén i Marsjön. Längs vissa delar finns fantastiska stigar att gå, nu tyvärr igenväxt.
- A 7 Skutesjön. Kinna IF:s regi. Vi ser värdet i anläggningen med sportstuga, spår och bollplaner. Mycket folk i rörelse.

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 0 Höga kulle. En fantastisk utsiktsplats. Västerut ser man in mot Kinna och österut ser man Gullberg. Här har vilda djur sin barnkammare. Rikt fågelliv.
- B 0 Gullbergs- och Brättingstorspsvägen. Detta är en väg som de flesta använder på väg till skolan i Örby. Det är av största vikt att kvaliteten och säkerheten är hög.
- B 1 Gullberg-Källäng-Kronäng. En flitigt använd promenadväg även av folk boende i andra områden, t ex Stommen, Horndal och Kammarberg.
- B 1 Ukekullen, eller Kronängs kulle. Ett område med rik flora. Här finns både fridlysta och rödlistade arter. Här är en barnkammare för många djurarter, ett fantastiskt friluftsområde för människor. Stora delar av kullen går under Naturvårdsavtal.
- B 2 Området kring Marsjön. Här är det mycket folk i rörelse. Det promeneras, cyklas och rids runt sjön. Sjön är vår naturliga badplats och här fiskas också. Vintertid är området välbesökt av både skridskoåkare och fiskare.
- B 3 Gunnbofallet. Ligger mellan Gullberg och Hartången. Ett av Marks vackraste vattenfall. Viktigt att bevara denna vackra och historiska plats.
- B 4 Gullbergsområdet öster om väg 41. Här är stora strövområden för rekreation, svampplockning och friluftsliv. Mitt i området ligger Tôrvalaá. Området används flitigt av cyklister och ryttare.
- B 5 En liten tjärn i skogen som används mest som skridskois vintertid.
- B 14 Bergkulla. Ett vackert natur/strövområde som gränsar till Kullabäcken, rik flora och lika rikt djur- och fågelliv.

0 100 200 400 600 800 1 000 Meter

1:25 000

Gullberg

HAJOM

Inledning/bakgrund

För arbetet i Hajoms byalag sattes en särskild grupp samman bestående av sju olika föreningsrepresentanter och två representanter från byalagsstyrelsen. Vid sidan av detta har också klass 5–6 i Hajomskolan fått arbeta med frågorna. Tre tillfällen á tre timmar har skapat förutsättningarna för nedanstående resultat.

Hajom idag

Precis som för närliggande Fotskäl är Surtan och dess dalgång en "livsnerv" med bördigt och öppet landskap och en mycket rik flora och fauna. Flera äldre byggnader nämns som viktiga – bl.a. ett antal kvarnar och stenvalvsbroar, varav några är från 1800-talets slut. Jättestenen i Firared, "Kungaeken" och Ålkista vid Iglabäcken är andra historiskt intressanta platser.

Även frågan om viktiga strukturer så är det historiska perspektivet tydligt. Gamla Berghemsvägen som är ett rid- och vandringsstråk och Gamla Kungsvägen mellan Göteborg och Karlskrona är ett par exempel. Den huvudsakliga vägen för förflyttningar till och från Hajom är annars väg 604, vilken är underdimensionerad sett till den mängd tung trafik som belastar den. En gång- och cykelbana saknas.

Det finns flera viktiga sociala mötesplatser i kommundelen. Den kooperativa affären, som även är bensinstation och paketutlämningsställe, är en central punkt i Hajom. Men även skolan, idrottshallen, den vackra bygdegården, liksom församlingshemmet och kyrkan samlar bygdens invånare i olika sammanhang. På hembygdegården hålls flera evenemang, LRF:s "pub" samlar lantbrukare till social samvaro och Kajbergsvallen är samlingspunkten för de fotbollsintresserade. Härifrån utgår också tipspromenader och loppisar.

Framtidens Hajom

Att det finns en både iögonfallande och för andra sinnen njutbar natur i denna del av Marks kommun förstår man på arbetsgruppens beskrivningar. "Det öppna landskapet tycker vi är mycket viktigt att be-

vara!", understryker man inledningsvis i delen om framtiden.

Just jord- och skogsbruk, liksom fiske lyfts fram som något som bör utvecklas: här finns mycket rekreativ miljö att erbjuda för de boende, men även för boende i större orter i regionen, väl tillgängliga från Hajom med omnejd. De historiska byggnaderna genererar ytterligare ett lager av identitet av en kommun del värd att besöka. Det finns flera fungerande sociala mötespunkter – och sammanhang som Hajomborna vill värna om och här nämns framförallt skolan som central eftersom den inte bara samlar barn under skoltimmar utan också föreningsliv och friskvårdsaktiviteter. Den kooperativa affären är likaledes en livsnerv och här vill man se ett stöd i form av bättre skyltning. Det är således mycket tack vare föreningsengagemang och till stor del ideellt arbete som Hajom blir en levande kommun del. Exempelen på aktiviteter är många i Hajoms redovisning av denna uppgift.

Som sammanfattning och vision för framtiden skriver man slutligen att Hajom har ett bra läge och ligger attraktivt till för många. Många önskar bli en del av Hajoms sociala sammanhållning, nu vill man se aktioner från kommunens sida – först i Lammalyckan där bostäder för äldre förslås i första hand. Bygg även större bostäder samt hyresrätt: "alla vill inte äga sina egna hus".

Hajomskolans 5–6:a har också genomfört ett arbete i samband med Vardagslivskartläggningen. De lyfter fram bra bussförbindelser, Knuttebacken, många fina badplatser, ridvägar, är stolta över sin fina skola och den underbara kringliggande naturen, bland annat. Bra saker som dock kan bli bättre: skidbacken kan få en knapplift, vid Assjön och Trehörningen behövs en brygga och kanske även ett hopptorn för att göra roliga baddagar ännu roligare.

Nyckelord: Starka sociala nätverk, många fungerande mötesplatser, efterfrågar handling för utveckling av fler bostäder, vackra natur- och kulturlandskap.

Kungaeken. Foto: Hajoms byalag

Hembygdsgård i Hajom. Foto: Hajoms byalag

Kyrkan

Kooperativa i Hajom. Foto: Hajoms byalag

Surtans dalgång

A PLATSER

- A 116 Surtans dalgång, Hajoms livsnerv, ett öppet landskap med bördig jordbruksmark och höga naturvärden i både flora och fauna med bland annat lax, havsöring och flodpärlmussla.
- A 242 Kvarn i Mölnebacka av sten, inte i drift.
- A 243 Kvarn i Hjorttorp av sten. Inte i drift.
- A 244 Stenvalvsbron Hällebro över Iglabäcken, del av gamla kungsvägen mellan Göteborg-Karlskrona.
- A 245 Stenvalvsbron Mölnebacka bro, troligen byggd vid 1870.
- A 246 Milsten på Gamla kungsvägen mellan Göteborg-Karlskrona, märkt Gustav III, 1771, 1 mil.
- A 247 Jättestenen i Friared, från istid.
- A 248 Hajoms badplats, Hajom.
- A 260 Ålkista, byggd vid Iglabäcken, strax intill dagens idrottsplats. Ål fångades från tidigt 1800-tal.
- A 262 Hembygdsgården ligger idag vid Hajoms gamla festplats Hönekullen.
- A 270 Kyrkan på sin höjd, vacker utsikt över Surtans dalgång, äldsta delarna från medeltid.
- A 271 Kvarn av trä vid Storesgården. Inte i drift.
- A 272 Kungaeken, på åker ner mot ån fanns delar av ett gravfält.
- A 273 Robert Arnells fina jordgubbsplockning. Från barnens perspektiv.
- A 274 Hajoms skjutdörrar.

B STRUKTURER - orienterbarhet

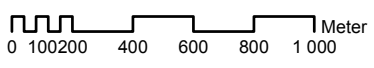
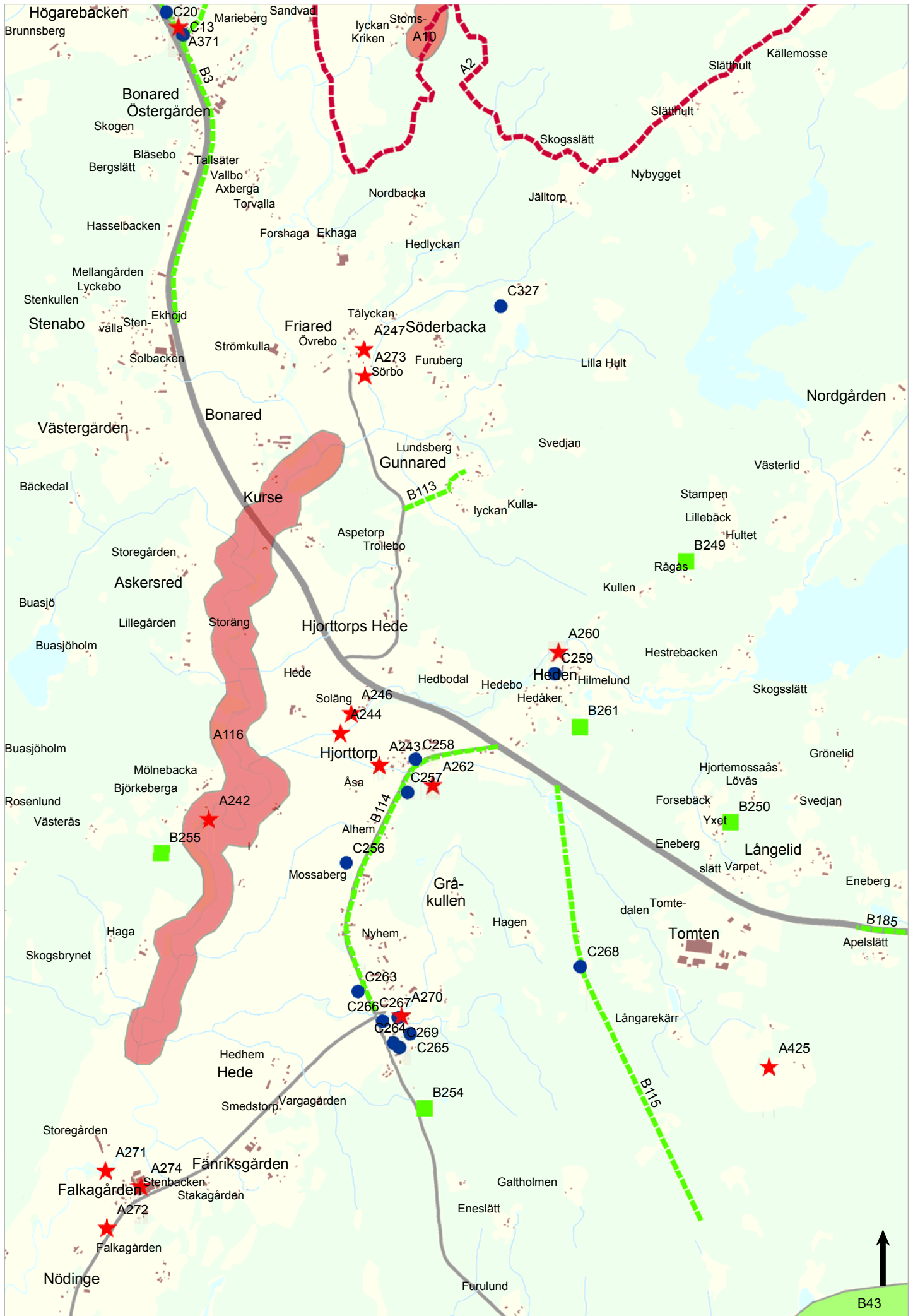
- B 113 Bidragsberättigad mindre väg, används flitigt av boende och för skoltrafik.
- B 114 Önskvärt med gång- och cykelväg utmed väg 604 mellan Hjorttorp och Hajoms kyrka för ökad säkerhet och förbättrad kommunikation till/från väg 156 och busshållplats Hjorttorp. Vägen är en fara för barn och vuxna.
- B 115 Skyddszon för industriområdet Skene Skog begränsas till en linje från väg 156 öster om Holkedamm i höjd med skjutbana och till Ljunglid väster om avfallsanläggningen.
- B 249 Bidragsberättigad mindre väg, används flitigt av boende och skoltrafik.
- B 250 Bidragsberättigad mindre väg, används flitigt av boende och skoltrafik.
- B 251 Bidragsberättigad mindre väg, används flitigt av boende och skoltrafik.
- B 252 Bidragsberättigad mindre väg, används flitigt av boende och skoltrafik.
- B 253 Bidragsberättigad mindre väg, används flitigt av boende och skoltrafik.
- B 254 Gamla Berghemsvägen, rid- och vandringsstråk.
- B 255 Bidragsberättigad mindre väg, används flitigt av boende och skoltrafik.
- B 261 Gamla kungsvägen mellan Göteborg och Karlskrona, passerar Hajom.

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 256 Bygdegård, byggd 1927 med unika takmålningar av kyrkomålare C-O Svensson som skildrar bygden med jordbruk, skogsbruk, vävning och kvarnar. Används till möten, kalas, bröllop, dans, varborgsfirande med mera.
- C 257 Hembygdsgård, mötesplats för föreningens verksamhet. Här arrangeras bl a julmarknad, nationaldagsfirande, sockenvandringar, gökaftnar, historiektioner tillsammans med skolan. Marks biodlarförening har sin mötesplats och bikupor här.
- C 258 Puben i LRF:s regi, social mötesplats för lantbrukare och andra i Hajom.
- C 259 Kajbergsvallen, Hajoms IF:s hemmaplats. Här bedrivs ungdomsverksamhet inom fotboll, men även A-lagsfotboll i division VI. Tipspromenader, en stor loppis årligen m m. Bastukvällar anordnas.

- C 263 Hajoms Kooperativa, medlemsägd affär. Här handlar man, möts, hör senast nytt - en central punkt i Hajom. Loppis i källaren vid vissa tillfällen (Hajoms IF). Bensin, diesel, ombud för Schenker spedition, apotek.
- C 264 Kommunal skola. År 4-6 samt förskola 1-6 år.
- C 265 Idrottshall, används till barn- och vuxengymnastik, innebandy m m. Hyres av både privatpersoner och föreningar.
- C 266 Församlingshem, drivs numera av egen förening. Används till frivilligverksamhet, stickkafé, dagträffar för äldre, barnverksamhet, dop- och begravningskaffe.
- C 267 Kyrkan, de äldsta delarna från medeltid, nuvarande form från 1700-talet, ingår i Västra Marks församling.
- C 268 Skjutbana, Hajoms skytteförenings nationella banskytte- och korthålsbana.
- C 269 Slöjdsalen vid skolan, hantverkskurser.
- C 327 Knuttebacken, Hajoms skicenter, pulkabacke.

1:25 000

Hajom

HORRED

Inledning/bakgrund

Horredsortens byalag har, liksom Björketorp, genomfört ett tidigare arbete med fokus på kommundelens nutid och framtid. Den *Lokala utvecklingsplanen för Horredsbygden* är framtagen i samarbete med Leader Sjuhärad, Studieförbundet Vuxenskolan och Companion (Kooperativ utveckling i Sjuhärad). Syftet var att ”öka trivseln och höja livskvalitén” och stärka samarbetet mellan bygden och kommunen för att det ”goda livet i Mark” skall fortsätta att utvecklas. Byalaget samlade i arbetet ett brett spektrum av medborgare och föreningsaktiva. Planen har under arbetets gång formulerats i flera stadier och successivt kommunicerats med medborgare.

Horred idag

I utvecklingsplanen ges en rik beskrivning av Horred med dess strategiska lokalisering med mellan två och fem mil till centralorten, Varberg, Kungsbacka och Borås. Även om det är tyst och lugnt här, behöver man således inte drabbas av ”lappsjukan”. Även denna kommun del står med praktfulla ”scenografier” och en lång historia. Tidiga marknadsplatser fanns i denna gränsbygd med allfarväg mellan Skara och Varberg. Här möts helt enkelt många vägar. Kommunens egna slogan ”*vi bygger broar*” ringar in byalagets egna beskrivningar. Idag flyttar flera äldre från sina hus för att flytta till bl.a. Varberg och ”*de nya invånarna ställer annorlunda krav på serviceutbudet och har idéer som inte alltid stämmer överens med den tidigare befolkningen*”. Intrycket av Mark som en kommun fylld av rekreativa miljöer för en vardag med stora möjligheter för återhämtning efter arbete och skola förstärks av även Horreds beskrivning av sin natur. Områden runt sjöar som Långaremissen, Svärtesjöarna och Agnsjön, liksom Texelberget vid Hellsjön och Hyltenäs kulle utgör tillsammans med Nordskog Istorp platser för rekreation och socialt umgänge. Inte bara ortsborna själva frekventerar dessa platser; vandringsleder och ett antal konferens- och logianläggningar lockar människor hit utifrån. Inte mindre än 26 olika föreningar listas i kommunens föreningsregister, allt från idrottsföreningar, pensionärsföreningar till flera organisationer för hjälpverksamheter. Kopplat till dessa föreningar och organisationer finns förstas lokaler, vilka utgör

centrala mötesplatser i kommundelen; Bygdegården, Kilagården, Horredshallen, Öxnevalla och Horreds IF:s klubbhus, kyrkorna med tillhörande församlingshem och skolorna i området.

Näringslivet i Horred domineras av småföretag i flera branscher: förstas jord- och skogsbruk, men även möbeltillverkning, textil verksamhet, turismnäring och transporter ingår i näringslivssammansättningen, sysselsättande cirka 1000 personer (siffror från 2009).

Det mesta av bostadsbeståndet i Horred är fristående villor, men det har på senare år byggts fler hyresrätter, några av dem med passivhusteknik. En svag, men beständig, ökning av invånarantalet kan skönjas. Man bor i en, avseende infrastruktur, väl försedd del av Marks kommun med både tåg- och bussförbindelser till såväl kommunens tätort som flera större regionala tätorter. De flesta har bredband. Även av service och handel finns ett bra utbud, bl.a. har man vårdcentral, bibliotek, flera matställen, frisör, bank och resebyrå.

Framtidens Horred

I den lokala utvecklingsplanen beskriver Horred två olika framtidsvisioner: en fem år fram i tiden och en tjugo år fram. I det kortare perspektivet ser man fler bostäder – med blandade upplåtelseformer vid Loftsgården. Man ser en utvecklad badplats med mer service och mer organiserade mötesplatser. Bättre busstrafik under dygnets senare tider, ett centrum med fler sittmöjligheter, en gemensam hemsida för bygden med möjligheter att annonsera event av olika slag. Även en utveckling av Eksäter idrottsplats och bygdegård syns i Horredbornas närmre tidshorisont. På längre sikt har väg 41 flyttats ut från Horred och trafiken är säkrare och snabbare. Fler barnfamiljer bor då här, åldersspannet är bredare och utbudet av service är än större. En ungdomsgård som är öppen hela veckan finns och kollektivtrafiken är bättre anpassad till de boendes resvanor och behov. Bland allt man ser framför sig lyfter man fram några saker att prioritera: badplatsen vid lilla Horredsjön, platser för naturcamping iordningställs, stigen utmed lilla Horredsjön breddas och asfalteras, centrum i Horred

förskönas och effektiviseras avseende parkering och så behöver en dansbana och en lekplats byggas vid Eksäters bygdegård.

Mot slutet av Horreds byalags arbete finns en SWOT-analys som sammanfattar möjligheter och problem med kommundelens utveckling.

Nyckelord: God kommunal service och goda kommunikationer som kan bli ännu bättre, många fungerande mötesplatser, möjligheter till utökad turism, fantastiska naturmiljöer.

Horredsbygden från tornet på Istorps kyrka. Foto: T Lundberg

Ryggåsstugan vid Kilen. Foto: Horredsortens byalag

HORRED

A PLATSER

- A 30 Hela området längs Helsjövägen är inklämt mellan naturreservat, jordbruksområde och kommande vindkraftverk. Det är ett område som kan erbjuda mer än en villagata (nära sjö, nära pendling).
- A 31 Något som kan göra horredstrakten unik är om det skapas möjlighet att bygga utanför det som idag är villaområden.
- A 32 Miljön vid Vasse bör ses över.
- A 33 Tranor i välkänt skådar-landskap med utsikt från Istorp mot Horred.
- A 34 Ekarebo kvarn i Ekåns vattenflöde, vittnar om äldre tiders hållbara utveckling. Förvaltas av Horreds hembygdsförening.
- A 38 Täckleberget Helsjön. Området kring Täckleberget vid Helsjön besöks frekvent av många från orten men även utifrån. Rovfåglar häckar där.
- A 39 Vid Letebo finns unika lavar och mossor. Där häckar även sällsynta fåglar.
- A 40 Långaremossen. Området kring Långaremossen ansluter till Svärtesjöarna och Agnsjön, vilka bör skyddas för exploatering. Här finns grillplatser.
- A 41 Veselången
- A 42 Hyltenäskulle (flytta!)
- A 86 Ågaren till "gamla Konsum"/Hasses Livs sköter inte sin fastighet till förnöjsamhet.
- A 87 Vid Horreds måleri finns utrymme för serviceverksamhet, till exempel ett äldreboende.
- A 88 Bristfälligt underhåll av Eksätersparken.
- A 91 Belysning saknas vid återvinningsstationen.
- A 103 Växthuset vid Vasse finns tillgängligt för kolonlotter om det finns intresse.

- A 110 Ekhangarna måste bevaras och tas väl om hand.
- A 111 Klockaregården. En av de väl bevarade äldre byggnaderna i Horreds kyrkby. Tillgänglig för allmänheten. Förvaltas av hembygdsföreningen.
- A 114 Vid Klockaregården brukar våren hälsas välkommen av glada sångare. Någon håller tal och traditionellt firande i hembygdsföreningens regi.
- A 117 Ett hus som är tomt i Horred ovanför Ekås. 7-8 små rum med gemensamt kök och allrum. Perfekt för ungdomar.
- A 119 Vid Kilen i Horred ligger en gammal ryggåsstuga från omkring 1814. Horreds SK fritidsområde ligger bredvid och många personer passerar förbi på deras vandring- och skidspår varje år. Bör skyddas.
- A 120 En fin utsikt, färgad morgonbild från Istorps horisont.
- A 403 Badplats vid Lilla Horredssjön, resurser till simskola på sommaren samt mötesplats för barnfamiljer (gymnasiet).
- A 404 Badplats vid Gösjö, för den som vill ha ett lite mer privat alternativ (gymnasiet).
- A 405 Badplats vid Gösjö, för den som vill ha ett lite mer privat alternativ (gymnasiet).

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 26 Gång- och cykelväg från badplats till Sjöby behöver rustas upp.
- B 27 Promenad är en viktig del i vardagen. Mark skulle kunna reserveras för en gång- och cykelväg parallellt med Helsjövägen. Delen närmast samhället används ofta till motion.

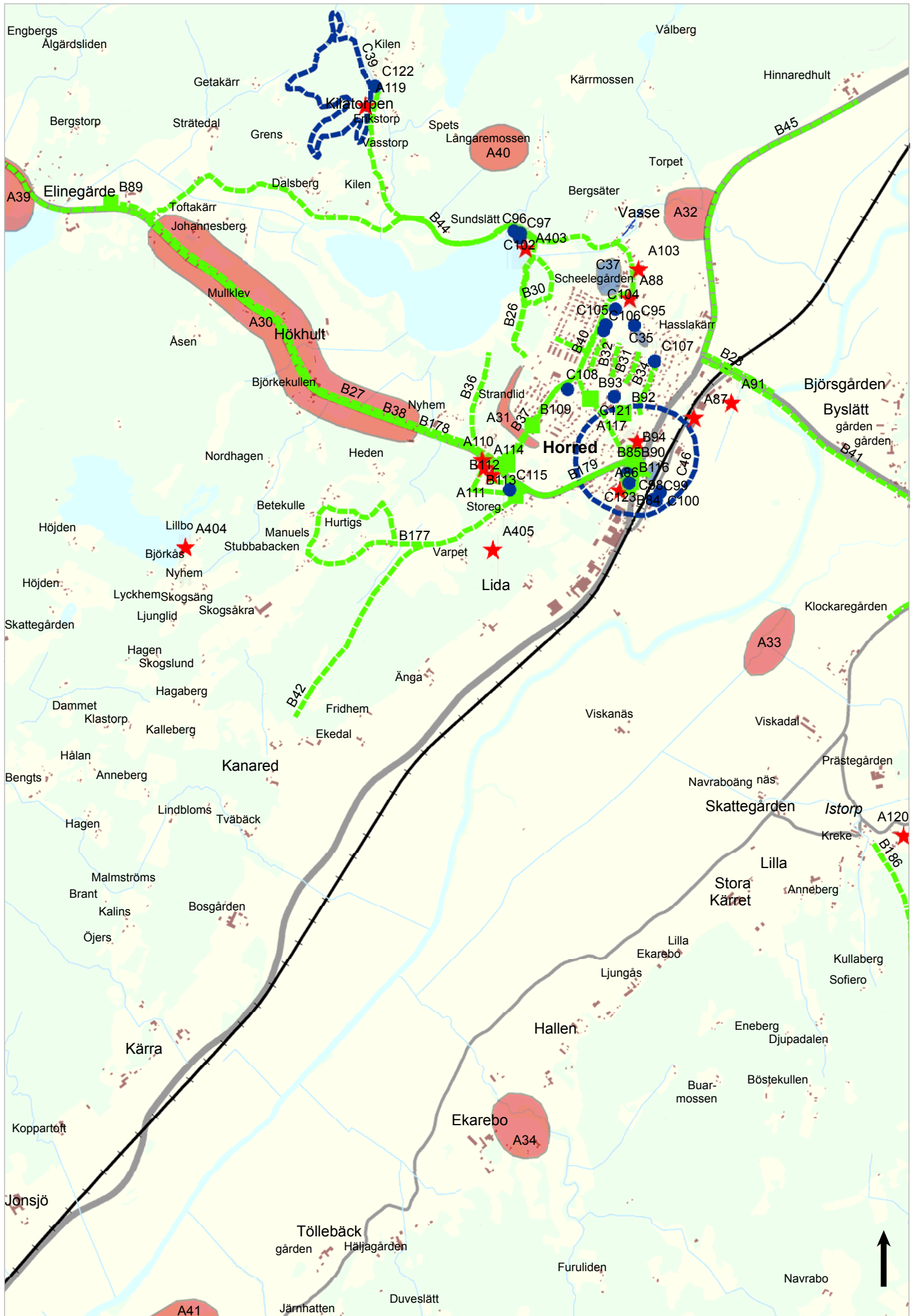
forts.. HORRED

- B 28 Gatubelysningen mellan järnvägen och Viskan på Kungssätersvägen är släckt. Här finns ingen gångväg för trafikanter. Säkerheten behöver ökas.
- B 29 Den enkelriktade vägen till Horreds järnvägsstation (Hultins gata), kan kännas läskig och mörk på hösten.
- B 30 Gångstråk "strandpromenad", nära bostäder på Loftsgården och Sjöby, skola och förskola. Stigen är förfallen (vattensjuk och sumpig).
- B 31 Sjöby Österväg, Sjöby Mellanväg, Sjöby Västerväg med flera småvägar behöver rustas upp.
- B 32 Sjöby Österväg, Sjöby Mellanväg, Sjöby Västerväg med flera småvägar behöver rustas upp.
- B 33 Sjöby Österväg, Sjöby Mellanväg, Sjöby Västerväg med flera småvägar behöver rustas upp.
- B 34 Sjöby Österväg, Sjöby Mellanväg, Sjöby Västerväg med flera småvägar behöver rustas upp.
- B 35 Det behövs belysning på vägen från Lunnaliden ner till Junivägen.
- B 36 Stigar från Loftsgården och ner till lilla Horredssjön, samt stigen efter sjökanten, måste rustas upp. Dräneringsrör och grus behövs för att göra stigarna gångbara.
- B 37 En fortsättning på gång- och cykelbanan längs Loftgårdsvägen (mot Hellsjövägen) behövs nu när området på Sandells väg växer fram.
- B 38 Dåliga Bussförbindelser till Kungsbacka. Fler turer från Horred till Kungsbacka skulle möjliggöra pendling till Göteborg. Turerna är inte synkade med Kungsbackapendeln.
- B 40 Satsningen på trottoarer i Horred är inte klart. Kolla gång- och cykelbana utmed Lunnaliden vid Loftsgårdsområdet, det finns säkert fler exempel.
- B 41 Det borde finnas en cykelbana Horred-Istorp
- B 42 En cykelbana Horred-Kanared vore bra, då skulle man kunna göra en rundtur över Lindhult.
- B 43 Det finns en fin promenadväg runt kyrkan.
- B 44 Vägen till Kilastugan är viktig för oss, men vägen är smal och ojämn. Många barn och ungdomar cyklar och går dit, vägen är inte den bästa.
- B 45 Avsaknad av säker cykel- och vandringled i området, speciellt mellan Horred och Sundholmen. Sundholmen saknar kontakt med Horred p g a svårigheten att ta sig till Horred på ett säkert sätt.
- B 84 Infart och parkering till ICA-affären är bristfälliga. Parkeringen lutar.
- B 85 Utfarten från Kungsbackavägen är undermålig.
- B 89 Det finns möjlighet till en GC-bana mellan Horred och Hellsjön. Banan borde fortsätta till Idala/Gällinge/Fjärås samt till Idala/Frillesås.
- B 90 Korsningen mellan väg 41 och Hellsjövägen bör ses över.
- B 92 Åsbergs gata är idag osäker. Många nyttjar denna gata. Bilarna håller inte hastigheten på 40 km/tim trots skyltar om lekande barn.
- B 93 Urglesning av buskage och trevligare belysning vid våra parker, lekplatser och gångvägar som går mellan våra olika bostadsområden bör ses över.
- B 94 Parkeringar i centrum är otillräckliga. Gäller framförallt vid besök till Ekås.
- B 109 Trottoaren vid Lunnaliden uppefter skolan slutar tvärt. Farligt att vara gångtrafikanter där.
- B 112 Det behövs fler parkeringsplatser vid bygdegården. Det finns en möjlig plats för P-platser utmed Sjöby norrväg.
- B 113 Trottoar hela vägen ner till Lindhultsvägen. Det är många som går den vägen dagligen.
- B 116 Vid ICA-parkeringen är det för mycket lutning och det är jobbigt att köra vagnen. Jag vet flera som inte gör sina inköp där p g a parkeringen.
- B 177 Vandringled, cirka tre km lång, lämpar sig för ridning, cykling, springning och promenader, vacker natur (gymnasiet).
- B 178 Längre vandringsled, vägen runt Lilla Horredssjön, många utnyttjar leden (gymnasiet).

- B 179 Gångväg ner till buss och tåg, som erbjuder trottoar och underhålles på ett bra sätt (gymnasiet).
- B 180 Gångväg ner till buss och tåg, som erbjuder trottoar och underhålles på ett bra sätt (gymnasiet).
- B 186 Söndagspromenad från Istorps kyrka till Fagerhult

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 35 En tennisbana i anslutning till Eksätersvägen i ett skogsområde. Skulle kunna nyttjas till mera spontant idrottande eller aktiviteter. Även boule och fotboll (gymnasiet).
- C 36 Resecentrum vid stationen fungerar dåligt. Flytta till norr om spåren. Idag springer barnen över spåren och bussarnas avgaser drabbar många boende.
- C 37 Eksäter, trevlig plats. Eksätersvallen används till fotboll, där finns också en boulebana och tennisbana. Gör iordning området till en trevlig plats. Trygghetsvandrarerna styrker dessa tankar.
- C 39 Kilagården, vår klubbstuga och en stor del av fritidssysselsättningen i Horred. 500 medlemmar. El-ljusbana. Vi önskar utöka vår verksamhet.
- C 46 Det saknas en naturlig och central mötesplats i Horred. Ett torg där det inte bara finns parkeringsplatser. Det saknas en informationstavla i Horred.
- C 95 Det finns möjlighet att göra en liten dansbana/park och och/eller tennisplaner vid Horreds IF:s klubbstuga.
- C 96 Badplatsen vid Lilla Hornsjön är i behov av översyn.
- C 97 Det finns möjlighet att satsa på simskola vid Lilla Hornsjön. Det är viktigt att barn lär sig simma.
- C 98 De som öppnar och stänger gamla stationen på vintern är guld värda.
- C 99 Varm väntplats på stationen, det är viktigt att jobba för att detta skall bevaras/förbättras. Viktigt för ett kollektivt resande.
- C 100 Det är synd att man inte kan ha After Work nere på hotellet nu för tiden eftersom deras tillstånd att servera alkohol är indraget.
- C 101 ICA och biblioteket är toppen.
- C 102 Horred har bra och vacker natur med fina stigar och grillplatser, men det saknas toalett vid Lilla Horredssjön.
- C 104 I Horredshallen finns mötesplats för Gymmix, innebandy och annan sport. Det borde finnas två sådana hallar i Horred.
- C 105 På Eksätersvallen finns mötesplats för fotboll.
- C 106 Horreds idrottshall, välanvänd både till innebandyträning och matcher samt gympapass. Bygdegården fungerar även för festliga event och som en knypunkt för det sociala (gymnasiet).
- C 107 I bygdegården finns mötesplats för fest.
- C 108 Horredshallen och idrottshallen vid Sjöby-skolan. Vi ser gärna att kommunen på sikt förbättrar utbudet av hallar i Horred så att alla får plats/möjlighet till olika aktiviteter.
- C 115 Horreds kyrka och församlingshem med öppen förskola, församlingshem (fritidsgård). Aktiviteter: julmarknad, bollracet och loppmarknader (gymnasiet).
- C 118 Fiskekort - man borde samordna detta så att det går att lösa kort för större områden, i första hand ortsviis och sedan gå vidare för kommun och region.
- C 121 Gör iordning den stora lekplatsen vid skolan. Där ligger en stor gräsyta som skulle kunna göras iordning med bord, grillplats och annat. Picknickplats/mötesplats under sommaren.
- C 122 Skydda Kilastugan och dess skogsområden.
- C 123 ICA är en superbura affär med etik. Biblioteket fungerar utmärkt.

0 100 200 400 600 800 1000 Meter

1:25 000

Horred

HYSSNA

Inledning/bakgrund

Hyssnas byalag kallade till tre olika möten, varav ett var särskilt välbesökt, där *”intresserade invånare diskuterat vardagslivets fysiska och sociala miljö för att bidra till underlaget inför kommande uppdatering av Marks kommuns översiktsplan”*.

Hyssna idag

Som vi sett hittills i sammanställningen, är bad- och idrottsplatser viktiga mötesplatser för många i Marks kommun. Detta gäller också för Hyssna och här är Ekedals IP, Härsjöns och Lilla Hälsjöns badplats platser som lyfts fram, bredvid det kulturhistoriska området längs Surtan med flera viktiga platser och byggnader. Byagärdet är både viktig odlingsmark och rekreativt område och Hyssnaleden erbjuder historiska perspektiv. Det som formuleras som det huvudsakliga problemet i kommundelen är avsaknaden av säkra trafikmiljöer för barn, unga och för de som inte vill använda bilen. Som det är idag är det ett svårt val, bilen utnyttjas mycket mer än den skulle behövas – kanske framförallt för att skjutsa till och från aktiviteter. I byalagets redovisning finns flera förslag på var nya gång- och cykelvägar bör anläggas för en framtida bättre trafik- och luftmiljö, bl.a. är *”Lyckehörnet”*, korsningen Hålsjövägen-Bollebygdsvägen och Sandvadskrysset, platser som är i behov av översyn. I Hyssna tätort finns dagligvarubutiken som en viktig samlings- och mötesplats, men även bensinstationen som även fungerar som postkontor. Torget har potential, men behöver en upprustning. Den gamla kvarnen med sina konferensmöjligheter, pensionat och kafé lockar besökare utifrån.

”Den kulturhistoriska miljön utmed Surtan är en stark förankring av Hyssnaidentiteten och bruket av jord och skog visas tydligt i bystruktur och markanvändning”, formulerar byalaget ett intressant avsnitt avseende hur man formulerar sin plats värde. Man är mycket i skogarna runt själva tätorten, kanske i huvudsak kring Hyssnaleden, men även de vidsträckta skogarna används mycket.

Framtidens Hyssna

Hyssna är den del av Marks kommun som ligger närmast Göteborg och Borås, det är en del av kommunen med hårt tryck vad gäller nya bostäder. Detta kräver att mark tas i anspråk och det är Hyssnaborna medvetna om. Man har också klart för sig hur man, vid sidan av fler friliggande villor, bör komplettera med bostäder för äldre och för yngre. Det finns även idéer för var industriverksamheter kan få utrymme att växa: i Sandvad – Lillaskog längs väg 156. En större idrottshall behövs och mer allmänt kan området kring Ekedals IP tillåtas växa att möjliggöra för fler aktiviteter, exempelvis tennis. En översyn av parkering och trafiksituationen generellt vid bör ses över vid Hyssnaskolan.

Nyckelord: Gång- och cykelvägar behövs, utveckling välkomnas, stora rekreativa områden för social samvaro, Hyssna centrum behöver upprustning.

Vid Hyssna gamla kyrka

Liagärdet

Hyssna handel

Surtan

HYSSNA

A PLATSER

- A 2 Hyssnaleden. Skriften Hyssnaleden ger en fin beskrivning av vackra och historiska besöksplatser kring Hyssna.
- A 5 Ekedals IP. Hyssna Idrottsförening har en stor barn- och ungdomsverksamhet.
- A 6 Lilla Hålsjön. Populär badplats med bryggor och hopptorn, bra för familjer och ungdomar. Även vinteraktiviteter på sjön. Även gymnasiet har svarat.
- A 8 Det kulturhistoriska området längs Surtan med Melltorps radby, kvarnen i Hyssna, gamla kyrkan från 1100-talet och Hyssna hembygdsmuseum. Intill ligger utkiksplatsen Torshall och längre ner längs ån Lockö kvarn.
- A 9 Byagärdet. Central odlingsmark som alltid spårats. Finna skidspår om vintern.
- A 10 Bokskogen. Sydligt belägen bokskog, naturskönt och unikt område (även gymnasiet).
- A 120 Torkelsgömma, historiskt viktig plats (gymnasiet).
- A 121 Fotbollsplan Ekäng - bra fotbollsplaner, alla i Hyssna har spelat fotboll där någon gång (gymnasiet).
- A 370 Hårsjön, jättebra badsjö med varmt vatten på sommaren. Fisket är också bra (gymnasiet).
- A 371 Hyssna handel, affär och busshållplats.
- A 372 Hyssna såg, Kvarnen, caféverksamhet och vandrarhem, kulturell stil och bevarat i Melltorps radby (gymnasiet).

B STRUKTURER - orienterbarhet

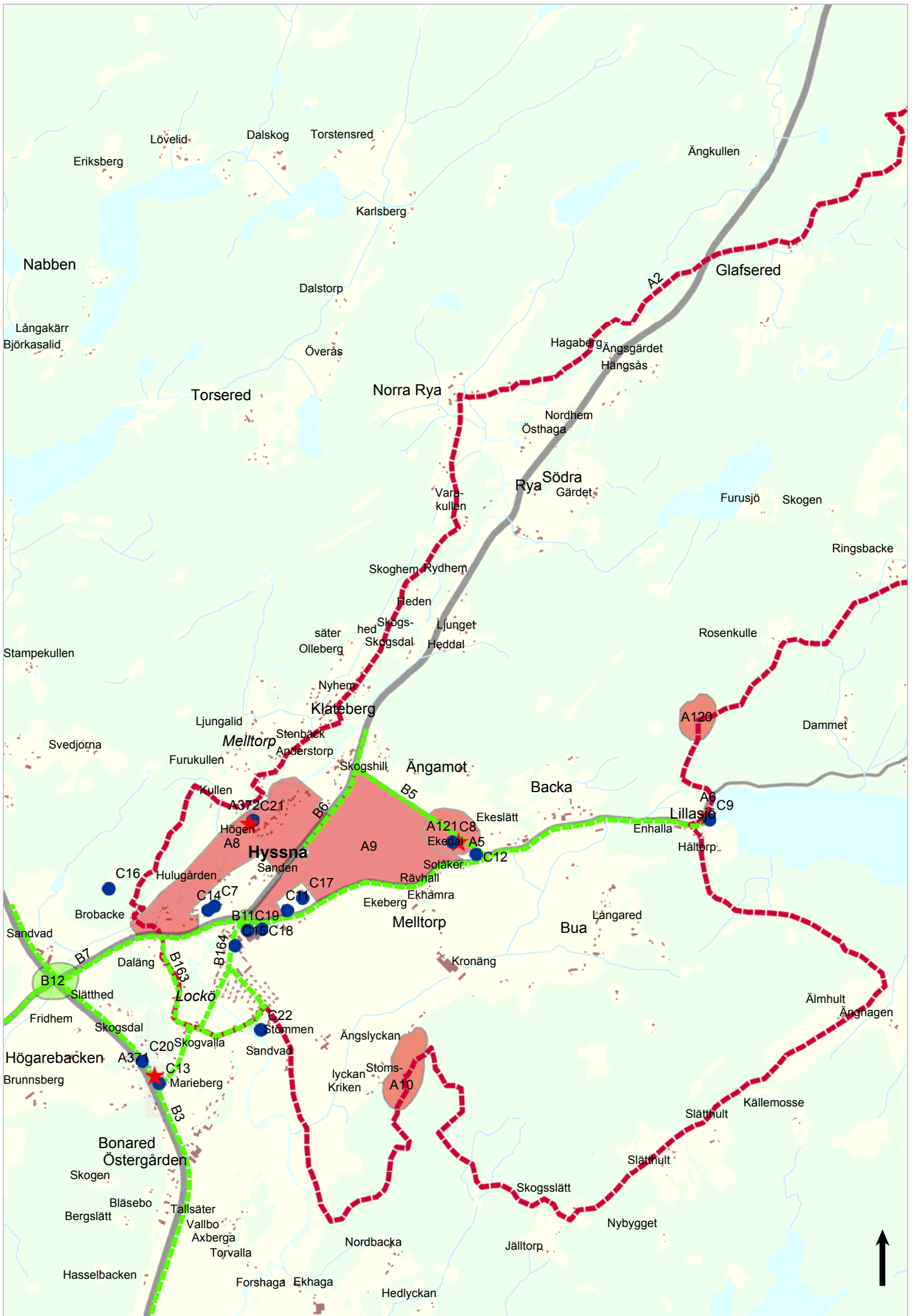
- B 3 GC-väg från Bonared, Forsbergs fritid, till första avfarten (mot Lillaskog) efter Sandvadskryset.
- B 4 GC-väg från "Lyckehörnet" till församlingshemmet invid kyrkan. Det är många från äldreboendet som går den sträckan.
- B 5 Förläng GC-vägen från korset vid "Börjessons" till Klatebergs bro och en anslutande väg till Ekedals idrottsplats.
- B 6 Förläng GC-väg från korset vid "Börjessons" till Klatebergs bro och en anslutande väg till Ekedals IP.
- B 7 GC-väg från Sandvadskryset till "Lyckehörnet" och vidare förbi kyrkan till Ekedals idrottsplats och Lilla Hålsjön. Sträckningen är en del av Sverigeleden.
- B 11 Andra trafiksituationen i korsningen Hålsjövägen - Bollebygdsvägen till huvudled eller rondell. Korsningen har idag delvis skymd sikt söderifrån och upplevs som att Bollebygdsvägen är huvudled, många tillbud och olyckor sker.
- B 12 Utöka pendelparkering i samband med ombyggnad av Sandvadskryset. Det finns en vid Hyssna handel som idag är överbelagd.
- B 163 Dalängsvägen
- B 164 Lockövägen

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 7 Bibliotek
- C 8 Ekedals idrottsplats. Idrottsföreningen skapar en stor social samlingspunkt.
- C 9 Badplatsen Lilla Hålsjön.
- C 10 Badplatsen Hårsjön.
- C 11 Hyssna församlingshem. Livfullt och välbesökt, samlingsplats för invånare i alla åldrar, som möteslokal för föreningar. Kyrkans öppna förskola erbjuder mötesplats för barn och föräldrar.
- C 12 Bygdegården
- C 13 Hyssna handel. Välbesökt dagligvarubutik med kunder i Hyssna och genompasserande. Även apoteksombud.
- C 14 Skola, årskurs 1-6
- C 15 Hyssna förskola. Upprustning behövs. Dagiset har många elever och trycket ökar.
- C 16 Skolskogen. Livligt använd av eleverna i skolan.

- C 17 Kyrka
- C 18 Äldreboende
- C 19 Torget. Utvecklingspotential, ser idag ut som en parkering utan linjer och struktur. Flera av centrumhusets lokaler är lediga. Här finns pizzeria, butik och frukt- och grönsakspecialist. En insats behövs för att lyfta platsen.
- C 20 Bensinstation, service och post.
- C 21 Kvarnen i Hyssna. Café, konferens, restaurang, pensionat och evenemang året runt.
- C 22 Lockö kvarn

KINNA

Inledning/bakgrund

”I södra delen ligger Kinna stora stadsliknande samhälle, som är centralpunkten i Mark, och som väl i framtiden får stadsrättigheter”.

Citatet kommer från Johan Andersson som 1932 skrev ”Boken om Mark”, och används av ”Kinnagruppen” för att beskriva Kinnas roll såväl i svunnen tid som inför framtiden. Just framtiden har man ägnat särskilt fokus och redovisar detta separat. Gruppen har vid upprepade tillfällen träffats för att genomföra Vardagslivskartläggningen i Kinna. Man beskriver att gruppens sammansättning tyvärr varit snedfördelad vad gäller ungdomar, invandrare, företagare och kvinnor, som det varit brist på.

Kinna idag

Kinnagruppen beskriver många kvaliteter såväl inom Kinna tätort, som i markerna utanför, på båda sidor Viskans/Häggåns dalgång. Det handlar om många viktiga platser och strukturer som också är sociala mötesplatser – parker, bad, strövområden, motionsspår, idrottsplatser och andra sport- och fritidsanläggningar. Norr om tätorten nämns bl.a. hembygdsparken och Kinnahults idrottsplats, Mjögasjön, Stora Barrsjön, Vråsjön och Kinnaströms spårrområde. I söder lyfter man fram Vallås friluftsområde liksom några historiska platser och byggnader, såsom Kinnaborgs försvarsanläggning, Kungsfors och Hedeborg. Även Kinnas centrala funktioner som kommunhus, bibliotek, konserthus, bio, turistbyrå, resecentrum etc. beskrivs jämte torg och parker vara viktiga, liksom gång- och cykelvägar till och från dessa funktioner. Några landskapselement och utsiktspunkter pekas också ut, däribland Kinnastenskullen.

Framtidens Kinna

Först och främst menar gruppen att Kinna centrum måste fortsätta att utvecklas som det administrativa och kommersiella centrum det är. Det som i fortsättningen kan utvecklas är ortens karaktär och de mötesplatser som finns där. Man efterlyser en ”mysighet” och en allmän uppräckning och vitalisering i flera centrala miljöer, med möjlighet till fler aktiviteter. Kinna och Mark behöver något som gör det känt, något att förknippas med, tycker man.

När det gäller byggnation och förtätning så framhåller man att Kinna fortfarande är en grön tätort. De gröna områdena i tätorten ska inte byggas bort, som skett i flera andra orter och städer, utan ska underhållas och skötas. Man ska också slå vakt om strandskyddet och de närrekreationsområden som omger tätorten. Dessa är väldigt viktiga för boendekvaliteten på orten, och för att de ska skötas på ett bra sätt anser man att kommunen bör förvärva marken och stå för skötseln både av områdena och vägarna dit. Man pekar istället ut några andra områden som lämpliga att bebygga: området vid Knalleskolan, där man kan riva och bygga ny, högre bebyggelse; samt Bollareslätt som ett annat utvecklingsbart område.

Gruppen har också idéer på hur flera andra områden kan utvecklas, främst för idrott, rekreation, besöksnäring och turism. Det gäller Viskavallen, som kan utvecklas med idrottshall och träningsplaner med goda gång- och cykelförbindelser bl.a. utefter Viskan. Området där Viskan och Häggån flyter samman är också utvecklingsbart och kan göras mer publikt och tillgängligt. Området kring Viskan – Sandfallet – bör göras mer visuellt synligt genom att skymmande vegetation avlägsnas så att miljöerna blir möjliga att se från omgivande gator och vägar. Själva Viskan och Häggån kan också göras ändamålsenliga för kanotning. Utvecklingen ska ske med bibehållen karaktär på Viskans och Häggåns dalgångar. Därtill har man förslag till nya vandringsstigar både på norra och södra sidan om Viskans och Häggåns dalgångar. Cykelleder kan utvecklas i hela kommunen – bl.a. Kinnahult till Fritsla, runt Lygnern och runt Öresjön – till gagn för boende och för turismen.

Utöver detta har man en rad specifika åtgärder som bör vidtas för ökad trevnad, säkerhet och ändamålsenlighet i Kinna tätort.

Nyckelord: Närrekreation, sport, idrott, aktiviteter, vandringsleder, vitalisering av orten, gör Kinna/Mark känt, en grön tätort, Viskans dalgång, Häggåns dalgång.

Kinna centrum

Kinna centrum

Viskan

Mot resecentrum

Kinna Sanden

Stationsparken

KINNA

A PLATSER

- A 64 Stora Barrsjöns sydöstra strand.
- A 65 Hembygdsparken Marieberg. Utgångspunkt för anslutning till Ekleden. Viktigt med förbättrad vägvisning.
- A 66 Stort område med många gångstigar i skogen norr om Kinna i anslutning till Kinnaströms sportklubbs stuga, f d Stämmemads skola. Elljusspår. Viktig plats för många människor (gymnasiet)
- A 81 Häljadalen Kinna.
- A 82 Häljadalen, fin miljö/plats.
- A 84 Kolonilott intill Muraregatan.

- A 85 Kinnaborgs försvarsanläggning bör bevaras men texten på minnesstenen revideras. Rester av gamla värn i betong bör bevaras av historiska skäl.
- A 86 Vallås, värdefullt friluftsområde.
- A 87 Kungsfors - historia och närhet till Assbergs naturreservat, raviner och Kinna Naturskyddsförenings slåtteräng samt sammanflödet Viskan/Häggån.
- A 122 Ginkalunda, en vacker och inspirerande plats med naturen och de fina bondgårdarna som vi anser bör bevaras (gymnasiet).
- A 279 Utsiktsplats, berget norr om daghemmet vid Vrågatan.

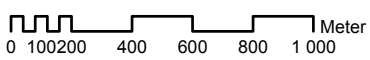
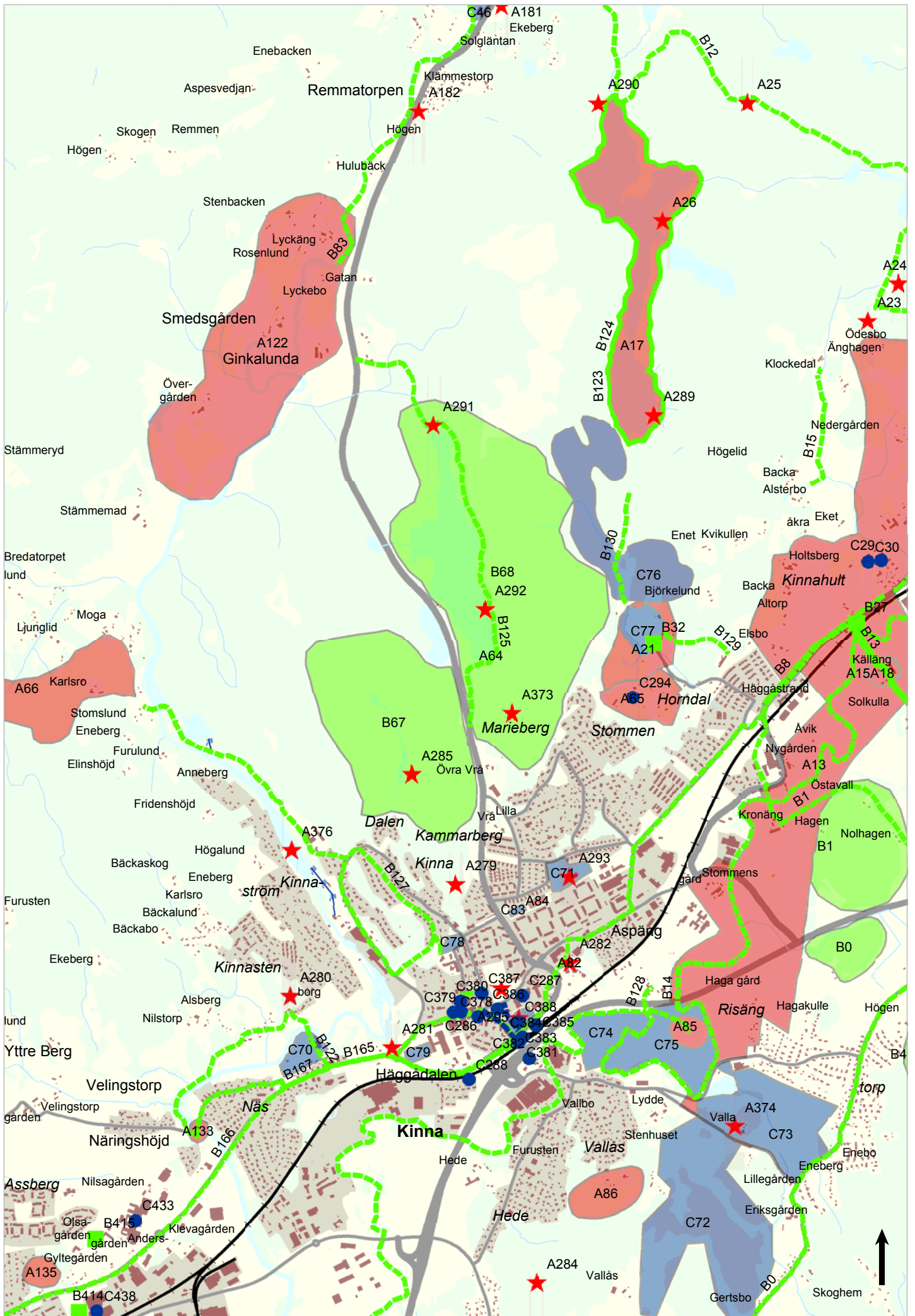
- A 280 Utsiktsplats vid Kinnastenskullen, Kinnasten. Bör göras tillgänglig. Hänsyn bör tas till kullen ur landskapssynpunkt, inga höga hus får skymma kullen.
- A 281 Utsiktsplats vid Sandfallet, strax norr om rondellen i infarten vid Sahara. Utsikten mot Kinnaström är igenväxt.
- A 282 Häljadalen i Kinna
- A 283 Intressant plats där Häggån och Viskan rinner samman.
- A 284 Intressant plats: Hedeborg, Hede. Fornborg och bronsröse.
- A 285 Skolskogen vid Vråsjön. Strövområde med utsiktspunkt.
- A 289 Badplats vid södra delen av Mjögasjön bör beaktas och hållas tillgänglig. Anslutning till Ekleden är möjlig.
- A 290 Badplats vid norra delen av Mjögasjön bör beaktas och hållas tillgänglig. Anslutning till Ekleden är möjlig.
- A 291 Badplats vid norra delen av Stora Barrsjön.
- A 292 Badplats vid östra delen av Stora Barrsjön.
- A 293 Backagårdsbadet, pulkabacke.
- A 295 Stationsparken med scen.
- A 373 Mariebergsparken, en vacker och intressant plats på dess historiska miljö, möjligheter och naturnärlighet. Bra för familjer, fester, marknader m m (gymnasiet).
- A 374 Golfbanan och Valla är också platser som är inspirerande. Valla är ett gammalt och vackert hus, och sådant anser vi bör bevaras och tas om hand (gymnasiet).
- A 375 Kinna Kyrka är en unik plats för Kinna, orienteringsmärke när man åker mot Kinna. Den anser vi bör bevaras och underhållas. En träffpunkt (gymnasiet).
- A 376 Textilindustrin och Viskan. Det är viktigt att Viskan hålls tillgänglig för allmänheten, som till exempel bron som är byggd vid Kinnaström (gymnasiet).

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 67 Strövområden norr om Kinna och väster om Boråsvägen. Viktigt område för motion och rekreation. Många besöker Vråsjön. (Även gymnasiet).
- B 68 Strövområden norr om Kinna. Viktigt område för motion och rekreation. Skolskog och utsiktspunkt. (Även gymnasiet).
- B 122 Naturskön gång- och cykelbana mellan Pruredsvägen och Näringsbro utmed Viskan. Möjlighet finns att via Kinna IF:s fotbollsplan ta sig vidare över bro vid idrottsplatsen.
- B 123 Gångstråk kring Mjögasjön. (Även gymnasiet).
- B 125 Vandringsled kring Stora Barrsjön.
- B 126 Skrädderiet med passagen till Lilla torget.
- B 127 Passage mellan Strömskolan via Dalen och Kinnaströms sportstuga, utmed Viskan väster om f d Viskans Kraft.
- B 128 Beakta gångstig från Aspäng till Kinnaborg.
- B 129 Vandringsstig.
- B 130 Vandringsstig.
- B 165 Bevara cykelvägen mellan Kinna och Skene, mellan Kinna och Kinnahult och cykelvägar runt Kinna centrum. Kopplingar inom området. (gymnasiet)
- B 166 Bevara cykelvägen mellan Kinna och Skene, mellan Kinna och Kinnahult och cykelvägar runt Kinna centrum. Kopplingar inom området. (gymnasiet)
- B 167 Bevara cykelvägen mellan Kinna och Skene, mellan Kinna och Kinnahult och cykelvägar runt Kinna centrum. Kopplingar inom området. (gymnasiet)

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 69 Stationsparken med scen. Fler aktiviteter och konserter borde kunna hållas här (även gymnasiet).
- C 70 Anläggning för idrott och fysiska aktiviteter, Viskavallen och Kinnahallen.
- C 71 Anläggning för idrott och fysiska aktiviteter, Backagårdsbadet. Pulkabacke.
- C 72 Golfbana, anläggning för fysisk aktivitet.
- C 73 Golfbana, anläggning för fysisk aktivitet.
- C 74 Golfbana, anläggning för fysisk aktivitet.
- C 75 Golfbana, anläggning för fysisk aktivitet.
- C 76 Motorcykelbana Horndal. Idrott och fysisk aktivitet. Kinna motorklubb med klubbstuga och träningsområde.
- C 77 Kinnahults idrottsplats med omgivning. Beakta möjligheten att fortsätta vandringsstig mot Kinnahult, över Åsen österut samt led mot Mjögasjön med anknutning till Ekleden.
- C 78 Landis, grusplan intill Kyrkogatan i Kinna.
- C 79 Sahara, grusplan. Spolas vintertid. Ligger intill Lyckeskolan.
- C 80 Boulebana vid Ännagården.
- C 83 Tennisbanor och fotbollsplan vid Muraren.
- C 123 Knyt ihop parken och centrum bättre. Kanske sätta upp ett sommarcafé och ha lite fler aktiviteter eller liknande (gymnasiet).
- C 168 Vägen mellan stationen och Kinna resecentrum borde rustas upp, speciellt trottoarerna är osäkra att gå på.
- C 169 Våldigt tråkig väg, ingen går här förutom "hemlösa" och "alkoholister" har vi känslan av (gymnasiet).
- C 286 Mor Kerstins torg, Kinnas och Marks kommuns centrum, blir bra när området blir färdigutbyggt. Man borde lyfta fram torget mer med till exempel sittplatser, vatten, växtlighet (även gymnasiet).
- C 287 Kommunhuset med bibliotek och bio. Hus som bör uppmärksammas mer, till exempel vägbeskrivningar, skyltar.
- C 288 Resecentrum Kinna
- C 294 Hembygdsparken Kinna.
- C 378 Här "hänger vi" blir på helgerna. Fasaden borde rustas upp lite (gymnasiet).
- C 379 Ett otroligt fult hus. Borde renoveras och lokalerna borde utnyttjas mer. Rusta upp helt enkelt (gymnasiet).
- C 380 Punktenhuset är helt OK, men de bruna partierna på fasaden borde målas vita.
- C 381 Vägen mellan stationen och Mc Donalds är svår att hitta för dem som inte känner till vägen.
- C 382 Mc Donalds är mötesplats, landmärke. Positivt. Det negativa är tillgängligheten. (gymnasiet)
- C 383 Tunneln mellan Mc Donalds och stationen. Den borde rustas upp och göras tryggare. Trappan till ingången är direkt motbjudande. Eller gör en gångbro. (gymnasiet)
- C 384 Det "lilla huset" vid stationen borde användas som väntrum för resenärer. Det ser nu väldigt motbjudande ut. (gymnasiet)
- C 385 Pendelparkering vid Kinna resecentrum är viktig att bevara.
- C 386 Kanske snyggare fasad!? (gymnasiet)
- C 387 Skrädderiet är en av många mötesplatser. Det är där folk brukar träffas, det är mycket folk där. Men vi skulle vilja ha fler tillgängligare, trevligare, finare och trivsamma ställen i Kinna.
- C 388 Offentliga mötesplatser är många blir skolor, Mc-Donalds, biblioteket, biograf, kläd- och kosmetikaffärer i Kinna. Vi vill ha fler caféer, restauranger och en finare park där man kan umgås med vänner, läsa böcker m m till exempel spela kubb. (gymnasiet)

1:25 000

Kinna

KINNAHULT

Inledning/bakgrund

Kinnahult är ett litet samhälle i Häggåns dalgång nordöst om det större Kinna. Här är förläggartidningen tydlig och som gruppen påpekar omfattas stora delar av dalgången av riksintresse för kulturmiljövården.

Kinnahult idag

Häggådalen beskrivs som en av de vackraste delarna av Viskadalen, med levande jordbrukslandskap inramat med kuperade lövskogsridåer utmed dalgångens branta sidor. Det är framför allt till områdena norr om denna dalgång, upp mot sjön Mjögasjön och Mariebergsparken, som Kinnahultborna vänder sig för sport, rekreation med mera. Både i dalgången och i rekreationsområdena beskrivs många kvaliteter, värda att bevara. I dalgången handlar det framför allt om kulturmiljövården knutna till textilindustrin, i form av industrimiljöer eller hus och gårdar knutna till den. Flera miljöer har betydelse för både kultur- och naturvärden. I de högre liggande skogsområdena är skogar och sjöar viktiga för friluftsliv och rekreation – vandringsleder, badsjöar, historiska miljöer med torplämningar, fotbollsplaner, Mariebergsparken med mera. Här upplevs dock en stor konflikt då delar av områdena också används för motorcykelsport.

Framtidens Kinnahult

Byalaget har många kreativa idéer som lösningar på de brister man upplever med framför allt gator, vägar och underhåll av dessa och andra allmänna platser. Åtgärder föreslås för en mängd specificerade platser och handlar om trafiksäkerhet, trygghet med mera. De rör främst miljöer i Häggåns dalgång och kring Kinnahult. Här är miljön viktig som kulturmiljö, med förläggartidningen med mera, men även som boendemiljö. Detta är något man tycker bör respekteras vid framtida utveckling i området – ”Gör förtätningen med sunt förnuft och lyhördhet”. Strandskyddet och allemansrätten ska väga tungt. Industrimark föreslås konverteras till mark för villor. Högre hus bör dock förläggas till Kinna. På idé- och önskelistan står också skatepark och närbutik i Kinnahult och bättre lösningar för kollektivtrafiken, allt från laddning av kort till anslutningar till tåg och buss i Kinna. I Kinna tätort ser man gärna fler kaféer och restauranger.

Man har idéer på att utveckla rekreationen och besöksnäringen i samband med detta, på flera ställen. Det gäller bl.a. Ekleden och stigarna runt Mjögasjön. Om dessa görs bredare och mer framkomliga samt förses med rastplatser i fina lägen kan man utveckla vandring, cykling och ridning, och kring detta turismen. Häggån är ett annat exempel som kan utvecklas för paddling. Likaså är området med Mariebergsparken, fotbollsplanerna och närliggande skidbacke möjligt att utveckla som fritidsområde och för social gemenskap. Samlingsplatser upplevs vara en bristvara i området, men man har idéer även för detta – lokaler knutna till textilindustrin står tomma.

Nyckelord: Kulturmiljö – förläggargårdar, trafikåtgärder för trygghet och trafiksäkerhet, gång- och cykelvägar, utvecklingsbara rekreationsområden, konvertera industrimark.

Mjögasjön

Gång- och cykelväg i Kinnahult

Förläggaregård Salgutsered

Häggåns dalgång i Kinnahult

Häggåns dalgång i Kinnahult. Foto: Kinnahults grupp

A PLATSER

A 13 Bebyggelsemiljö Häggåns NO sluttning, riksintresse. Området innefattar förläggaregårdar, jordbruksfastigheter och äldre textilindustrier. Hänsyn bör tas vid ny ÖP, rivning, nybyggnation och ändrad användning. (Även gymnasiet)

A 15 Källängs gård är K-märkt. Historiska anor sedan textilepokens början. Fabriksbyggnad intill gården revs vid sekelskiftet och fortsatte i nybyggd fastighet Kasthall.

A 16 Vadkullen med sina vackra ekar är värd att bevara.

A 17 Runt Mjögasjön sträcker sig fina stigar med anslutning från många olika håll. Vägen borde förbättras fram till sjön, parkeringsplats iordningställas. Naturliga badplatser finns. Brygga önskas. (Även gymnasiet).

A 18 Källängs gård. Historiska anor sedan textilepokens början. Fabriksbyggnad i anslutning till gården revs vid sekelskiftet och verksamheten fortsatte i nybyggd fastighet Kasthall.

A 19 Bergakulla på nordostsidan om Källäng (rik flora och fauna, utkiksplats). Öster om kullen rinner Kullabäck (floodpärlmussla, öring och kräftor).

A 20 Maris sjö ovanför bebyggelsen i Harpebo, en liten sjö med enbart utlopp. Skridskoåkning.

A 21 Flera vill bevara och utveckla Mariebergsparken som fritidsområde. Platser för grillning och gemenskap. Ordna en lift och få igång skidbacken. För samman parken med fotbollsplanerna.

A 23 Lisedalstorpen, rester finns från där Nattstuge Sofi bodde. Torprest av historiskt värde, ett flertal av dem håller på att växa igen. Marken borde röjas och skyddas.

A 24 Rester av den gamla vägen och flera torp bl a soldattorpet Sjöåsen. Torprest av historiskt värde, ett flertal av dem håller på att växa igen. Marken borde röjas och skyddas.

A 25 Mjögasjöås eller Mjörås, soldattorp från 1600-talet. Torprest av historiskt värde, ett flertal av dem håller på att växa igen. Marken borde röjas och skyddas.

A 26 Rester av torpen Naben och Ängakulla, även kallat Lejons. Torprest av historiskt värde, ett flertal av dem håller på att växa igen. Marken borde röjas och skyddas.

B STRUKTURER - orienterbarhet

B 8 Vägen mellan Horndal och Kinnahult används som fartsträcka för bilar och MC på kvällarna. Några anser att hela sträckan borde justeras från 70 till 50 km.

B 9 Gång-, cykel-, moped- och ridväg längs järnvägen från Harpebo till Fritsla. Sträckning finns till Hagmans kemi, men borde få fortsätta till Fritsla. (Även Gymnasiet).

B 10 Vägen genom centrala Kinnahult bör höjas vid övergångsstället så att den blir säkrare. Barn och vuxna passerar dagligen där och bilisterna håller ej hastigheten.

B 11 En förlängning av gång- och cykelvägen från Kinnahålet till Klockedalsvägen alt Hults väg. Flera barn måste idag passera Fritslavägen två gånger för att ta sig till/från Kinna.

B 12 Vandringsled Ekleden går mellan Kinnahult, Rydal, Seglora, Fritsla och tillbaka till Kinnahult. Förbättring: skyltning, bredda stigar, sittplatser för rast och fika i vackra lägen.

B 13 Anslutningsvägen via Källäng till 41:an och Örby bör skyltas bättre och ej stängas för biltrafik. En del vill stänga för biltrafik. En omtyckt väg att röra sig på, promenad, löpning, cykel och ridning. Vacker utsikt.

B 14 Paddling längs Häggådalen, från Fritsla till Haby, en helt ny upplevelse som skulle kunna utvecklas på turistsidan. Rensning av träd på sträckan önskvärt. Platser för fika och grillning.

B 15 Stig mellan Gamla Backa och Klockedal (gamla kyrkväg och sportväg) är numera igenvuxen och avstängd på hjorthägn.

B 22 Önskemål om att tågen skall stanna i Kinnahult. Många bor i området och fler industrier ligger där. Pendelparkering. Miljöstation/återvinningscentral. Vi vill behålla vår postlåda.

B 27 Busstoppen vid Kinnahult, Källäng anses mörka och otrygga på kvällar. Bilar kör fort och området är ofta översvämmat vid regn. Stor risk finns för vattenplaning. Övergångsställe saknas.

B 32 Fler parkeringsplatser vid Kinnahults IF och nedanför Mariebergsparken. Det skulle underlätta för större aktiviteter i fritidsområdet.

B 124 Runt Mjögasjön sträcker sig fina stigar. Om vägen förbi Kinnahults fotbollsplaner var i bättre skick så skulle sjön bli mer tillgänglig för fler.

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

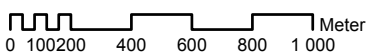
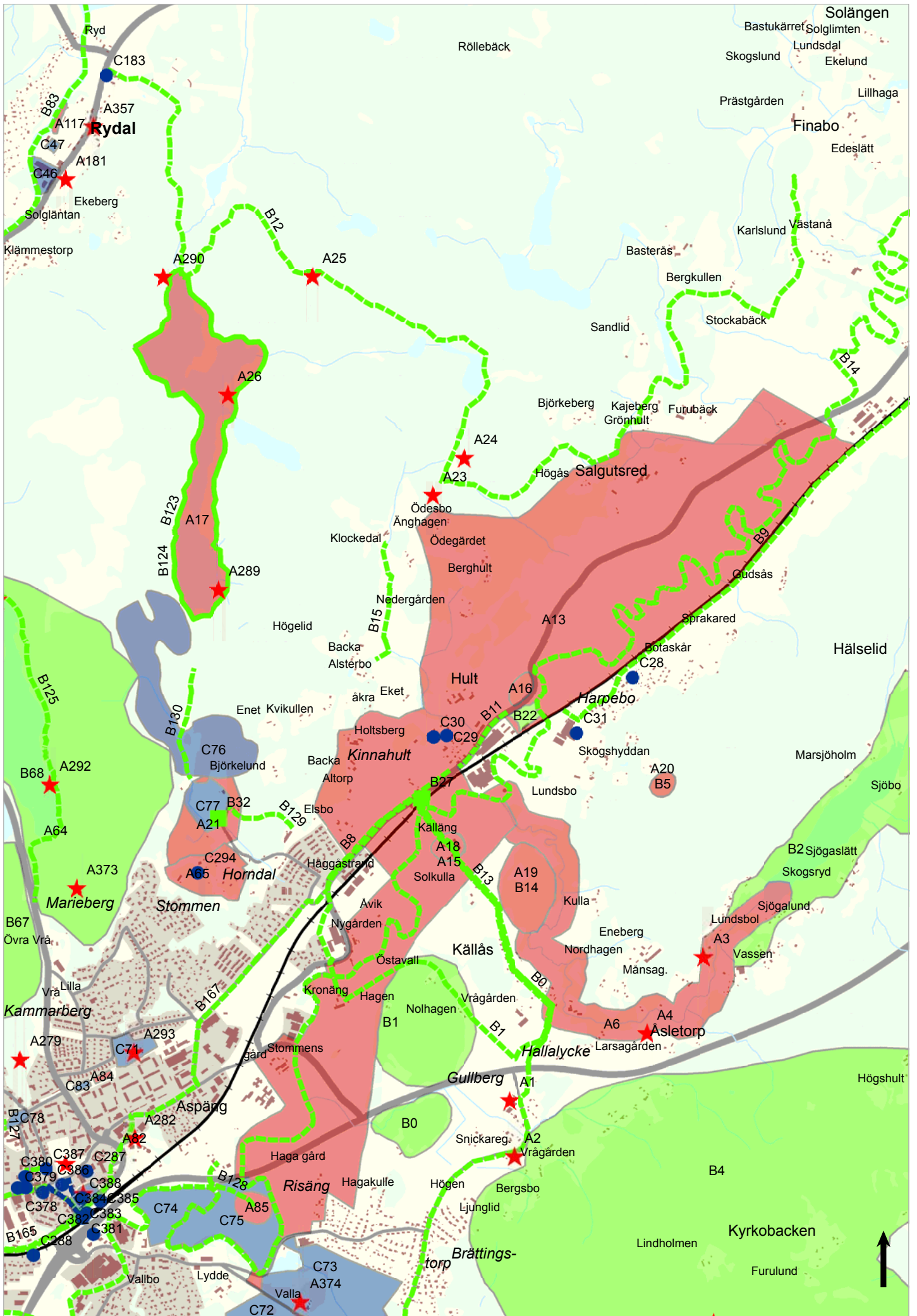
C 28 Lekplats Harpebo. Rusta upp lekplatsen så att den fungerar som social mötesplats. Väldigt sliten och nergången.

C 29 Lekplats Kinnahult. Rusta upp lekplatsen så att den fungerar som social mötesplats. Den är väldigt sliten och nergången.

C 30 Gamla nedlagda fabriker används som lager eller hobbyverksamhet. Plats som känns otrygg kvällstid.

C 31 Saknas självklar samlingslokal i området. Finns en matsal i Pelle Vävares fabrik som ej nyttjas.

1:25 000

Kinnahult

RYDAL

Inledning/bakgrund

Rydal ligger utmed den gamla landsvägen mellan Borås och Varberg, ca 5 km från Kinna. Det är ett brukssamhälle som bildats kring fabriken Rydahls Manufaktur AB – ett spinneri grundat 1853 som utnyttjade Viskans vattenkraft. Idag bor ca 450 invånare på orten. I bruksmiljön finns arbetarbostäder och egnahem, men också modernare villor.

Rydal idag

Att Rydal är en unik bruksmiljö vittnar bland annat det faktum att orten är av riksintresse för kulturmiljövården. Bruket och dess karaktär är centralt för människorna på orten – ”Rydalarna”. Viktiga byggnader och mötesplatser är Vårdshuset Spinnaren, Hemgården (vandrarhem), Tåastugan (PRO:s samlingslokal) och Rydals museum som beskrivs som kommunens kulturcentrum. Kring bruksmiljön finns vackra naturmiljöer där byalaget anlagt en ”historisk promenad” som är skyltad på två språk. Viskan är också en tillgång för kanoting, båtliv, grillning, fiske med mera. Den offentliga service som finns i Rydal är en förskola samt bokbussen som kommer var 14:e dag. Övrig service finns i Kinna/Skene.

Framtidens Rydal

Den mest centrala frågan för Rydalsborna är kommunikationerna/kollektivtrafiken. Eftersom endast skolskjuts finns som kollektivtrafik innebär det begränsade möjligheter för de utan bil/körkort i kontakterna med Kinna/Skene, Borås och Göteborg. Vad gäller social service vill man se skola, bibliotek, äldreboende, pensionärshotell och gruppboende för dementa där även distriktssköterska och hemtjänst kunde ha lokaler på orten. Det skulle också generera fler arbetstillfällen till orten. Man bör också hitta andra användningsområden för fabrikskomplexet, exempelvis lokaler för föreläsningar och kurser, teater och poesi, eller varför inte en designskola med inriktning textil, mode och möbler. Man tror också att turismen kan utvecklas med ekoturism och fiske samt utökat samarbete mellan campingen och lägergården Apelhult. En ridskola skulle också kunna vara lämplig på orten. Vad gäller bostäder är det brist på bostadsrätter.

Nyckelord: Kulturmiljö, bruksmiljö, kulturcentrum, kommunikationer, turism, social service.

Viskan

Rydals museum

Café

Genom Rydal

RYDAL

A PLATSER

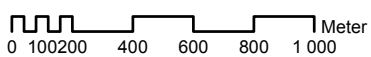
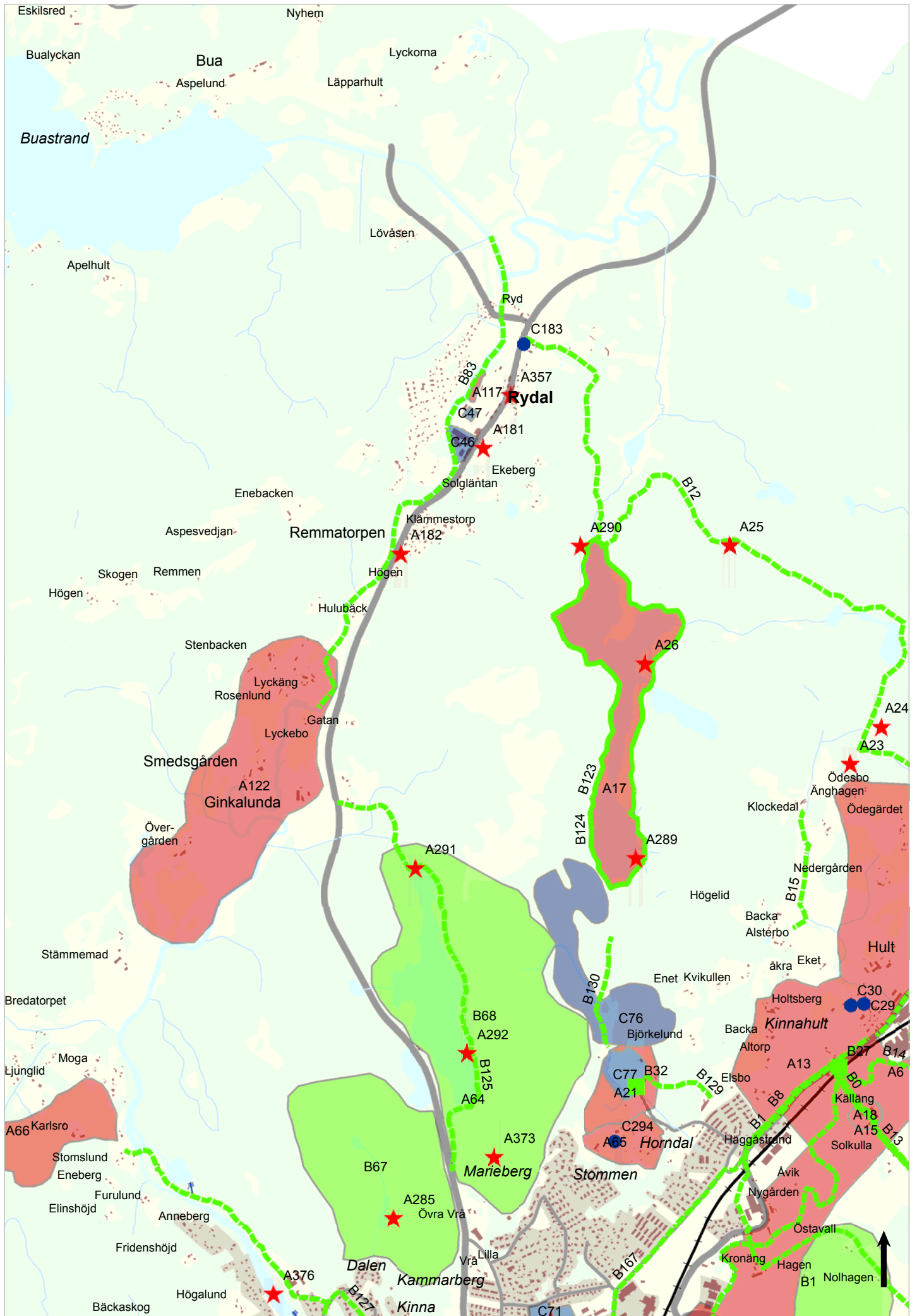
- A 117 Båthamn
- A 181 Vårdshuset Spinnaren
- A 182 Hemgården - nuvarande vandrarhem
- A 357 Tåastugan

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 83 Viskan

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 46 Spinneriet i Rydal och Rydals museum. Bör göras mer tillgängligt med cykelväg mellan Kinna och Rydal. Viktigt för att unga ska kunna ta sig till museet. (Även gymnasiet).
- C 47 Is spolas varje vinter på den gamla bandyplanen
- C 183 Förskola

1:25 000

Rydal

SKENE

Inledning/bakgrund

Arbetet för Skene har bedrivits i form av en studie-cirkel inom Skene Pensionärsförening, PRO. Medlemmarna i gruppen har i huvudsak bestått av gamla orienterare inom Skene SOIS.

Skene idag

Den ena av kommunens två centrala orter har en lång historia: lokaliseringen vid Viskan har genererat vattenkraftsmöjligheter och därmed goda förutsättningar för industriell verksamhet. Textilindustrin är en historisk profil, som även denna grupp lyfter upp. Man förstår att det finns en stor stolthet för den storhetstid som varit: *”redan Gustav Vasa kände till att man i Mark vävde vadmalstyg av god kvalitet. Många textilknallar hade sin hemvist i Mark och saluförde sina produkter över hela landet, ja även till Norge och Finland”*. Men samhällsutvecklingen tog inte slut med textilindustrins nedgång – gruppen skriver lika stolt fram hur Skene lasarett tillfördes bygden under slutet av 1960-talet och hur kommunikationerna stadigt växt för att nu utgöra ett väl utbyggt nät av tåg och bussar. Även ett utbyggt och väl fungerande skolsystem, en egen räddningstjänst och en i övrigt väl fungerande samhällsservice samt ett ganska brett näringslivsutbud lyfts fram som positiva faktorer i samhället. Som den centralort Skene är, finns det många olika sociala mötesplatser att tillgå, både i form av parkmiljöer och lokaler för sociala möten. Några exempel på det senare är Kungsforsparken, Kyrkparken, Slottsberget och Öresten med omgivning. Exempel på lokaler för social samvaro är kyrkan, Skene kvarn, Anjougården, Olsagården och Kungsfors fabriker. Naturligtvis är också Skene centrum, Assberg och de olika skolorna, Kuskapens hus med idrottshall och badhuset Kaskad alldeles intill samt Skene lasarett och Vävarevallen viktiga mötesplatser i Skene.

Ett antal intressanta skrifter lyfts fram för vidare läsning om kommundelen. Historiska minnesmärken i Skene-Örbytrakten kan man läsa mer om i hembygdsföreningens bok *Där färdvägar mötas*. I denna skrift finns också ett avsnitt om natur- och växtgeografi, *”Något om natur- och växtgeografi i Skene-Örby”*.

Framtidens Skene

”Vi ser ett Skene med en ökande befolkning och ett ökat serviceutbud inom handel och företagstjänster”. Precis som i flera av de andra byalagen finns för Skene en förståelse för behovet av förändring och utveckling för bygdens/ortens fortlevnad, inte minst för upprätthållandet av åtminstone den service som finns idag. Det måste *”ske ett kontinuerligt bostadsbyggande och kommunplanering och markberedskap måste vara god”* för att kommunen skall kunna fortsätta att utvecklas. Gruppen skriver att eftersom det är en pensionärsförening som genomfört kartläggningen, det förstås finns visst fokus just på äldrefrågorna när det gäller framtiden. För få möjligheter att flytta från sin villa till ett mer lämpligt och anpassat boende för äldre saknas generellt och det här är något som flera kommuner har problem med. En satsning på bostäder för äldre skapar också möjligheter för barnfamiljer att göra bostadskarriärer. Ett centralt beläget och tillgängligt boende för äldre står därför på Skenegruppens önskelista.

Även om de allmänna kommunikationerna är förhållandevis goda finns det, skriver Skenegruppen, anledning att fortsätta utveckla kommunikationerna mot Göteborg, Varberg, Borås och Svenljunga. Såväl riksväg 41 som väg 156 är hårt trafikbelastade, och här tycker man att kommunen bör verka för en snabbare utbyggnad. Även den slitna järnvägens kapacitet skulle behöva ökas. Några mer konkreta problem nämns också som bör åtgärdas för framtiden. Dels behövs säkrare busshållplatser mer generellt, dels behöver järnvägsövergången vid Örbyvägen bli mer logiskt utformad för en ökad säkerhet och så efterfrågas en mer kontinuerlig skötsel av parkområdena utmed Varbergsvägen för ett säkrare trafikklimate.

Vad gäller näringslivets utveckling behövs tomtmark för handel och företagande. Precis som för de allra flesta byalag i detta ÖP-anknutna kartläggningsarbete anges en utveckling av gång- och cykelväg vara viktig, i det här fallet mellan Skene och Berghem. Idag utvecklas Skene mot att ha två affärscentra: ett vid korsningen Varbergsvägen-Örbyvägen och ett nyare i Assberg.

Nyckelord: Väl utvecklad samhällsservice, fungerande näringsliv, boende för äldre saknas, många sociala mötesplatser, säkrare hållplatslösningar behövs, satsa mer på järnvägen!

Skene centrum

Hedgärdessjön

Skene lasarett

Industriområde

Kunskapens Hus

SKENE

A PLATSER

- A 128 Skebro
- A 129 Kungsforsen med kraftstation.
- A 130 Kungsforsparken
- A 131 Linders (Floras) kulle.
- A 132 Vattenfallet vid Varbergsvägen.
- A 133 Näringsbro
- A 134 Kyrkparken
- A 135 Assbergs kulle
- A 136 Kåklevsberget.
- A 137 Hedgärdessjön med omgivningar.
- A 138 Gäddevik vid Östra Öresjön
- A 139 Ramnåsberget
- A 140 Galgberget/Nycklaberget
- A 141 Stora Rör
- A 142 Slottsberget
- A 143 Hedgårdesbäcken
- A 144 Skrålabäcken
- A 145 Pykabäcken
- A 146 Getaryggen
- A 147 Ravinerna och brinkarna
- A 154 Hulta vattenkraftverk.
- A 155 Haby vattenkraftverk
- A 156 Kungsfors kraftstation
- A 425 Skene Skog, geologiskt intressant.

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 182 Kajbergsvägen
- B 183 Getaryggen
- B 184 Cykelvägen till Berghem
- B 185 Väg 156
- B 377 Hedgärdessjön besöks ofta. (gymnasiet)
- B 406 Tingshuset
- B 407 Kyrkan med omgivning
- B 408 Parkskolan
- B 409 Villa Berga
- B 410 Gamla Gästgivariet
- B 411 Skene kvarn
- B 412 Anjougården
- B 413 Elimkyrkan
- B 414 Baskagården, hembygdsspark
- B 415 Olsagården
- B 416 Örestens gård
- B 417 Kungsfors fabriker
- B 418 Kraftstationerna med kanaler och dammar

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 426 Skene Folkets hus med biograf och möteslokaler.
- C 427 Ängsskolan med bibliotek och idrottshall.
- C 428 Tingvallaskolan
- C 429 Lindäng med boulehall, samlingsal för gymnastik, curling, möten och underhållning.
- C 430 Skene kyrka med församlingshem
- C 431 Parkskolan med gymnastiksal
- C 432 Vävarevallen - fotboll, boule, bra samlingsal.
- C 433 Kunskapens hus med Arenahallen och badhuset Kaskad, tennishall
- C 434 Elimkyrkan
- C 435 Skene centrum med torget.
- C 436 Skene lasarett med vårdcentral, tandvård, rehab, bibliotek m m.
- C 437 Hedgärdessjön med Skene Sim och idrottsällskaps klubbstuga, spårcentral och badplats. Utflyktsmål - motion, träning, tipspromenader, föreningsmöten, studier och överläggningar. Bra fikaställe.
- C 438 Assbergs affärsområde med bl a Skene Järn.

SKEPHULT

Inledning/bakgrund

Skephult ligger i kommunens nordöstra del och är en bygd med gamla anor och många historiska lämningar. Vardagslivskartläggningen har genomförts genom Skephults bygdegårdsförening, Skephults byalag, Skephults hembygdsförening genom stormöte i bygdegården samt genom kontakter med jaktlaget.

Skephult idag

Samlingspunkterna i Skephult består av bygdegården, fotbollsplanen, hembygdsstugan vid Björkåsen och kyrkan, alla finns i området kring odlingslandskapet vid Skephult. Därtill finns hembygdsstugan vid Bottnen ytterligare ett stycke åt nordost. Kring detta område, Bottnen och Dängevik, återfinns också många viktiga platser i form av lämningar från tidigare jordbrukspok med rester av såg och kvarn, odlingslandskap med lövträd med mera. Flera vandringsleder, som hembygdsföreningen ansvarar för, binder samman dessa intressanta platser samt ytterligare utsiktsplatser, torpruiner, sjöar med mera.

Framtidens Skephult

I Skephult finns inte så många invånare, vilket bygdegårdsföreningen skriver. Men man vill ta tillvara alla möjligheter att fortsätta att utveckla bygden med hjälp av lantbruket och skogsbruket. Man är mån om att behålla den service och de stöd bygden har, såsom lantbrevbärare samt bidrag till bygdegårdsföreningen och till fritidsaktiviteter i Skephult. Man tipsar om att kommunen kan förlägga egna aktiviteter och möten i bygden och man vill att de lokaliteter som finns i Skephult skall vara tillgängliga och bokbara via kommunens hemsida – bygdegården, fotbollsplanen, omklädningsrum och bastu. Jaktlaget vill inför framtiden behålla nuvarande förutsättningar för jakt – lodjursstammen bibehålls i nuvarande omfattning, ingen utsättning av varg. Man tror att bygden skulle må gott av att skolskjutsarna gjordes tillgängliga för alla och att kommunen ökar sina inköp av närproducerade livsmedel och tjänster.

Nyckelord: Kulturbygd, odlingsbygd, natur- och kulturvården, vandringsleder, lokaler för uthyrning.

Skephults kyrka

I hembygdsparken

Byn Bottnen

I Skephult. Foto: Skephults byalag

SKEPHULT

A PLATSER

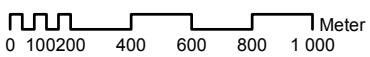
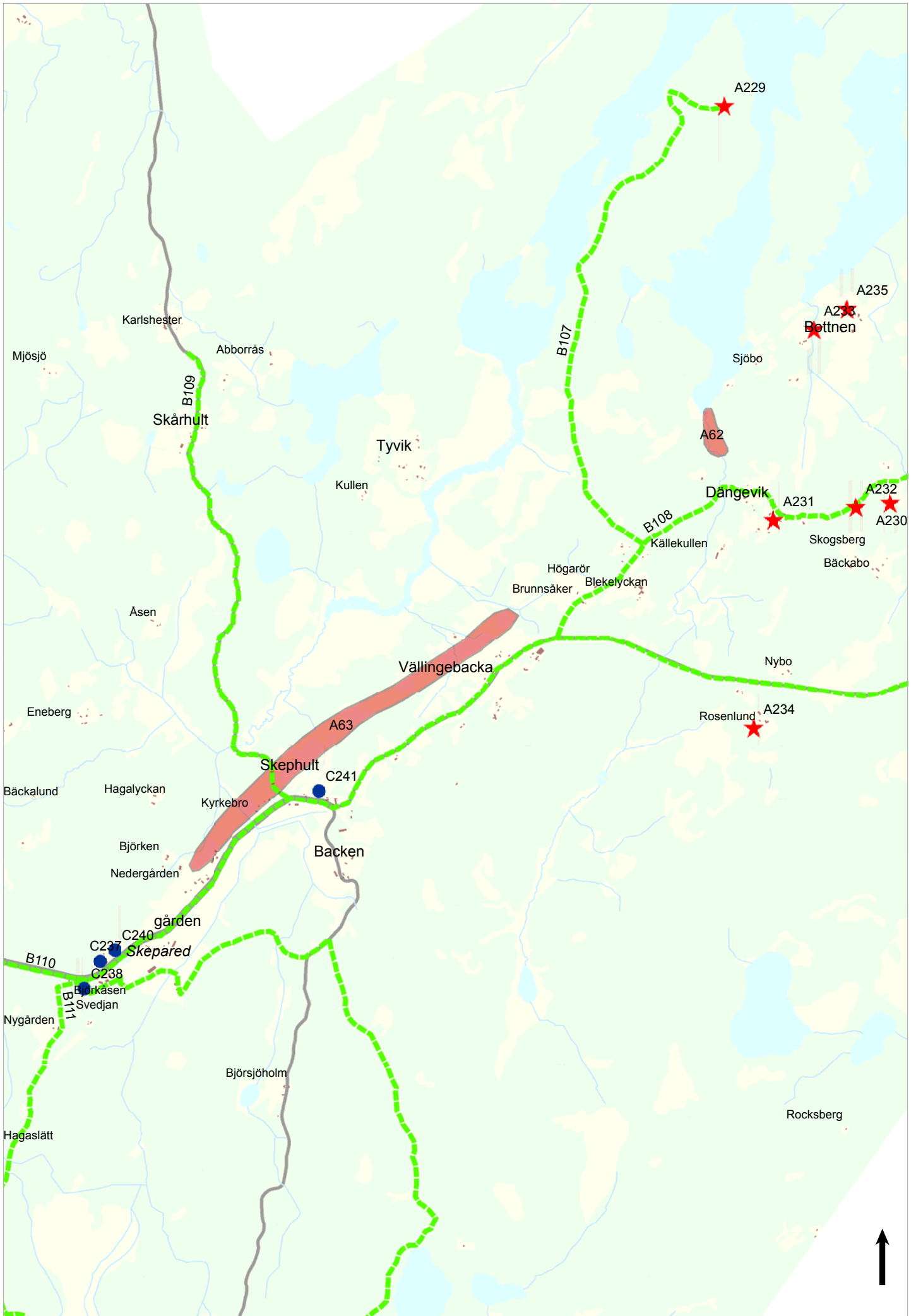
- A 62 Kvarn och sågruiner
  - A 63 Rullstensås vid Klockaregården
  - A 229 Utsiktspunkt Almåsaberg
  - A 230 Soldattorpsruin Dängevik, Färmstorpet
  - A 231 Gamla lövträden i Dängevik.
- Omkrets: Lönn 450 cm, Alm 360 cm, Askar 250-460 cm, Ekar 310-350 cm.
- A 232 Soldattorpet Rosenlund, renoverat, fullt beboeligt torp under Vällingbacka.
  - A 233 Byn Bottens vattensåg
  - A 234 Soldattorpet Rosenlund, renoverat, fullt beboeligt torp under Välingebacka.
  - A 235 Bottnen
  - A 236 Halv shillings bro, Harsingsbro. Förklaring: Kostnaden för stenläggning av en bro över Bottnabäck- en skulle delas lika mellan Roasjö och Skephults sock- nar. Därav namnet enligt berättelser. En halv shilling åt vardera socken.

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 107 Väg till utsikten Almåsaberg.
- B 108 Gamla landsvägen mot Roasjö som Gustav Vasa enligt berättelser åkte på väg mot Torpa Stenhus. Dängevik bestod av fyra gårdar, kulturhistoriska forn- lämningar.
- B 109 Mellan Skephult och Skårhult
- B 110 Väg.
- B 111 Vandringsled
- B 112 Vandringsled

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 237 Bygdegården i Skephult. Viktigt att vi får behålla våra bidrag till bygdegårdsföreningen för att kunna fortsätta att hyra ut till boende i Skephult och andra. Vi vill att bygdegården skall finnas med i Marks kommuns lokalbokning.
- C 238 Viktigt att vi får behålla bidrag från Marks kommun till våra fritidsaktiviteter i Skephult.
- C 239 Viktigt att vi får behålla bidrag från Marks kommun till våra fritidsaktiviteter i Skephult.
- C 240 Skephults fotbollsplan, bör finnas med i kom- munens lokalbokning för uthyrning.
- C 241 Skephults kyrka

1:25 000

Skephult

SÄTILA

Inledning/bakgrund

I Sätila har ett mycket omfattande arbete genomförts inom ramen för denna uppgift och ett stort material har skickats in. Byalaget har haft en grannliga uppgift med att sammanställa det som bl.a. Hembygdsföreningen, det lokala Röda korset, Sätila SK, kyrkan och näringslivet haft i uppgift att ta fram. Framförallt är det vuxna som varit engagerade i uppgiften, men elever på Sätilaskolan och Naturbruksgymnasiet Strömme har också ombetts ge sina synpunkter. En diger lista med dagens förutsättningar och en med utvecklingstankar har, vid sidan av en lång rad kartor, skickats in av byalaget.

Sätila idag

Sätila präglas, liksom Markbygden som helhet, av ett naturskönt landskap med många möjligheter till sköna och rekreativa upplevelser. Lygnern, dess stränder och omgivande landskap har ett högt naturvärde, vilket påpekats även av andra kommunaldepartement i detta arbete. Vid sidan av Lygnernområdet finns viktiga naturreservat, i bl.a. Ramhultafallet och Årenäs/Tostaskulla. Inom dessa områden återfinns också flera kulturminnen värda att lyfta fram – t ex en gammal riksgrens mot Danmark. Gäråns dalgång rymmer liksom många kulturminnen, detsamma kan sägas om områdena kring Buaslätt, Hästebacka, Grebbeshult och Strömme. Sammantaget ges en bild av en bygd med mycket historia och med böljande, rekreativa landskap. Det sociala livet, vid sidan av det som levs i naturen, kretsar mycket kring skolan, idrottsplatserna, kyrkan och, sommartid, vid badplatsen. Carlsons affär är *”en verklig mötesplats”* men även resten av centrum är en viktig mötesplats, där det finns viss grundläggande service som vårdcentral, apotek och tandläkare.

Sätila är en mindre ort med en infrastruktur mer anpassad till äldre tiders mer begränsade trafikmängder. Ortens önskemål om utveckling innebär ökade krav på infrastrukturen. Även detta är typiskt för flera orter i kommunen: många vägar har för dålig kapacitet, det finns inte ordentligt med pendelparkering – vilket försvårar miljövänliga val i vardagen – och det finns otillräckligt med trottoarer, särskilt kring skolan. En generell översikt av trafiken i Sätila efterfrågas och kartläggningen listar många problematiska punkter i trafiksystemet.

Framtidens Sätila

Det finns således många anledningar att besöka eller bosätta sig i Sätila med omnejd, inte minst om man letar vackra miljöer att vistas i. För att öka förutsättningarna för att fler skall kunna ta del av dessa miljöer har byalaget flera förslag. Det rör sig från stort till smått – småbåtshamnen och campingen bör rustas upp, en park bör anläggas kring en av ortens centrala sociala delar – området runt Lygnevi med idrottsplats, badplats och campingplats. De boende föreslår att det anläggs upplysta motionsslingor som knyter samman olika delar av orten med denna plats. Torget förtjänar också ett lyft för att på ett bättre sätt fungera som en fungerande mötesplats: bänkar, lekplats och en fontän föreslås.

En annan genomgående aspekt i byalagens kartläggningsarbete är en generell öppenhet för utveckling av samhällena – för näringsverksamhet och framförallt för boende. Sätilas byalag lyfter särskilt fram behovet av hyresbostäder, mindre och billiga för traktens unga som vill flytta hemifrån. De som ännu inte hunnit göra det behöver i sin tur någonstans att vara och ett ungdomshus/ungdomsgård är efterlängtat i bygden. På näringssidan finns många idéer, bland annat knyter man an till globala strömningar om lokal produktion genom utveckling av jordbruksprodukter, man ser också stora möjligheter till en utvecklad turism – men då behöver flera stråk och platser skötas om bättre och framförallt märkas/skylltas tydligare. Mark är också en bygd med lantbruk och hästgårdar nära inpå samhället. Synen på lantbruket är olika bland Sätilaborna: *”arbete för en attitydförändring gentemot kor, gödsel och annat som finns runt våra jordbruksgårdar”*. Man nämner också flera önskemål – exempelvis söndagsöppen affär, längre öppettider på biblioteket och fler boendemöjligheter för besökare/turister.

Till sist kommenteras också energifrågan: *”hälften är för och hälften är emot”* vindkraftsutveckling i bygden. Lygnersvidersområdet skall inte vara en plats för vindkraft, istället vill man se detta i befintliga ledningsgator.

Nyckelord: trafiköversyn, skapa mer funktionella mötesplatser, förvalta och utveckla det rekreativa runt Sätila – för en bättre möjlighet till turistnäring.

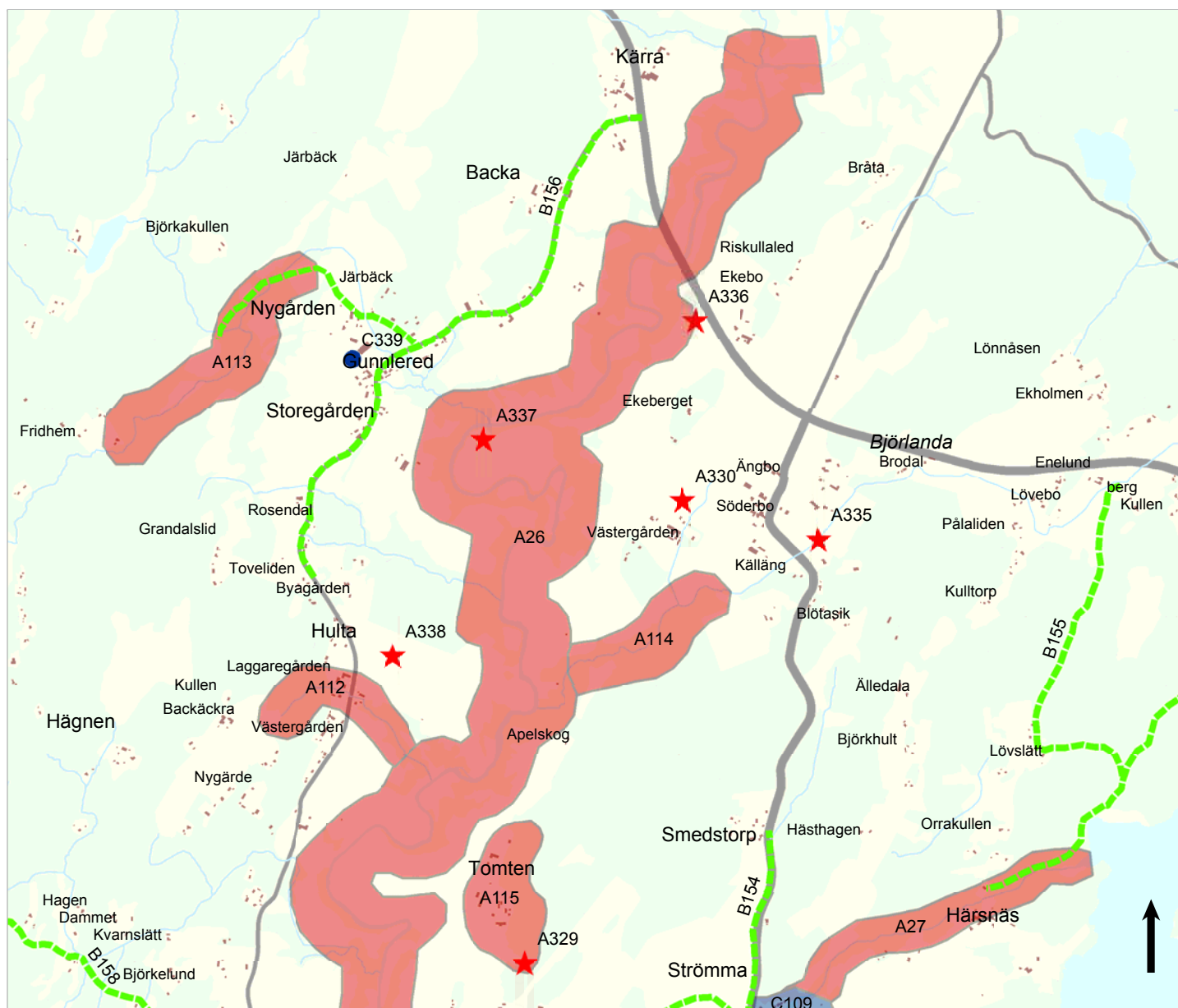
SÄTILA

A PLATSER

- A 25 Speciell och orörd växtlighet av lövträd blandat med ängsmark.
- A 26 Storåns dalgång, meandersjöar vid Håkankila och sumpmarker.
- A 27 Gäråns dalgång. Höga naturvärden och rikt djurliv. Gammalt kulturlandskap vid Härsnäs, Härkila och Tomten. Rester av kvarnar vid Härsnäs och Härkila.
- A 28 Ängahagen mot Fjäråsgränsen. Området har högt natur- och friluftsvärde. Området omfattar även Ramhultafallets naturreservat och Årenäs/Tostekulla lövskogsområdes naturreservat.
- A 29 Tegelbruket mot Hjorthulan. Området längs Lygnerns östra strand har högt naturvärde och bör behandlas med varsamhet. Kulla, Kullnäs och Grönadal är exempel på äldre lövskog och hagmarker.
- A 83 Lygnersvider. Områden med högt naturvärde, bl a fågellokaler för lom, nattskära och tjäder.
- A 105 Buaslätt. Området från Buaslätt och utefter bergsslutningen mot Bua är en gammal kulturbygd med stort kulturmiljövärde.
- A 107 Mellan Lisakullavägen och Maderna. Ett naturområde som sällan används eftersom det inte nås utan att korsa tomter.
- A 108 Flohult Västergård

Bryggan i Lygnevi

0 100 200 400 600 800 1000 Meter

1:25 000

Sätila norra

forts.. SÄTILA

- A 111 Gökalid-Grimmared. Se skriften Förteckning över fornlämningar i Sätila Socken nr 209, damm och kraftverkstubb, området kring Store mosse.
- A 112 Håkankila, Hulta, Gunnlered. Rester från kvarnar, sågverk och hyvelverksamheter finner man i bäckarna.
- A 113 Håkankila, Hulta, Gunnlered. Rester från kvarnar, sågverk och hyvelverksamheter finner man i bäckarna.
- A 114 Gäråns dalgång. Gammalt kulturlandskap vid Härånäs, Härkila och Tomten. Rester av kvarnar vid Härånäs och Härkila.
- A 115 Tomten och Härkila
- A 308 Småbåtshamnen. Miljöfarlig verksamhet får inte bedrivas här. Bör rustas upp och muddras.
- A 309 Camping. Bör flyttas och detaljplaneläggas. Fixas för att locka turister, inte skrämna.
- A 310 Ösjön och områdena runt den bör bevaras och vara tillgänglig för allmänheten.
- A 311 Lygnern och områdena runt den bör bevaras och vara tillgänglig för allmänheten.
- A 312 Svansjön och områdena runt den bör bevaras och vara tillgänglig för allmänheten.
- A 313 Öresjö och områdena runt den bör bevaras och vara tillgänglig för allmänheten.
- A 323 Flohult strand, utmärkt badstrand (även gymnasiet).
- A 324 Stamperna. Historiskt intressant byggnad.
- A 328 Strömma, smedja, kvarn, kvarndamm och rektorsbostad.
- A 329 Borgården
- A 330 Björlanda by
- A 331 Kullen vid Hedlunds väg. Används som lekplats och ger enkel och naturlig tillgång till ett skogsområde. Rikt djurliv.
- A 332 Almered Hulugård
- A 333 Almered Kronogården
- A 334 Grebbeshult, förläggargård. Området är gammal kulturbygd med stort kulturmiljövärde.
- A 335 Björlanda gamla bro, Björlanda
- A 336 Kärra gamla bro
- A 337 Storåns dalgång. Meandersjöar vid Håkankila och sumpmarker. Se "Miljö i Mark 2008:2, natur- och kulturinventering i Storåns dalgång".
- A 338 Hulta 2:4 Västergården, Sätila
- A 340 Smälteryds gamla bro
- A 341 Håkankila 2:4
- A 342 Smälteryd
- A 343 Häljesgården
- A 344 Hede Radby
- A 345 Sätila gamla kommunalhus.
- A 346 Sätila kyrka
- A 347 Sätila prästgård
- A 348 Tegelbruket
- A 349 Sätila sand. Klassat som riksintressant område. Ett av Sveriges nordligaste flygsandsområden. På 1910-talet planterades skog på området för att förhindra flygsandens vidare utbredning.
- A 350 Ängahagen. Speciell och orörd växtlighet av lövträd blandat med ängsmark.
- A 351 Smälteryd, verksamheten nu och i framtiden bör omfattas av strikt detaljplan. Ypperligt område för vandrarhem och rekreation.
- A 352 Naturreservaten Ramhultafallet och Årenäs/Tostekulla lövskogar. Innehåller en stor mängd kulturhistoriska sevärdheter. Området korsas av gamla färdvägar.
- A 353 Kalvshults och Jäxvikens gård
- A 354 Hästebacka: fornlämningar, gränsstenar, finns vid gamla riksgränsen mot Danmark.
- A 355 Kalvshults och Jäxvikens gård
- A 356 Hästebacka gård

B STRUKTURER - orienterbarhet

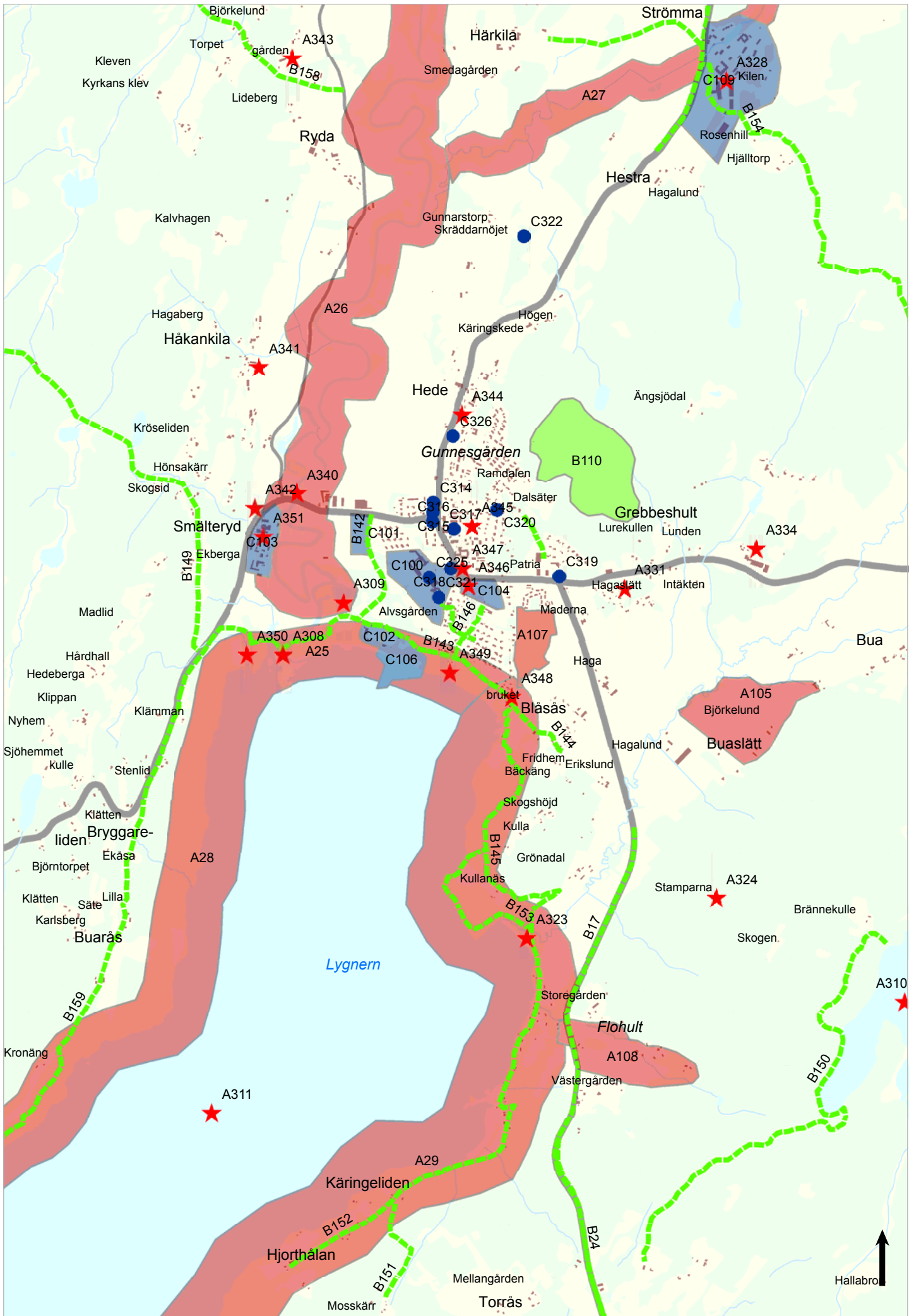
- B 110 Elljusspåret (även Gymnasiet).
- B 142 Lygnevivägen. Promenadväg där gång- och cykelbana behövs (även gymnasiet).

- B 143 Strandvägen. Ofta använd promenadväg utan belysning och beläggning.
- B 144 Blåsås-byn. Flitigt använd promenadväg som ofta är blöt.
- B 145 Sätila sand. "Sätiladrastenen, Furunäs. Tegelbruket mot Torrås. I området finns hällbron över Hagaån, kulturhistoriska platser som Kullanäs udde och Flohults hagmarker. Bör bevaras och skyddas mot exploatering (även gymnasiet).
- B 146 Strandvägen-förskolan. Går över gräsmatta och är ofta blöt.
- B 147 Alfsgårdsområdet-skolan. Går över gräsmatta och är ofta blöt.
- B 148 Brandstationen-Tvärdalsvägen. Ofta använd promenadväg utan belysning och beläggning.
- B 149 Sätila-Årenäs-Grimmered-Sätila, knyt ihop flera leder till en ringled.
- B 150 Mellan Linders hage och Ösjön
- B 151 Käringeliden-Mosskärr
- B 152 Tegelbruket mot Hjorthålan. Området längs Lygnerns östra strän har högt naturvärde och bör behandlas med varsamhet. Kulla, Kullanäs och Grönadal är exempel på äldre lövskog och hagmarker.
- B 153 Sätila Sand-Hjorthålan
- B 154 Strömmaområdet. Flera ridvägar i vacker natur.
- B 155 Mellan Härånäs och Dukared
- B 156 Gunnlered
- B 157 Högalid-Öråsen-Grimmered
- B 158 Ryda-Ubbhults kapell, kyrkvägen
- B 159 Sätila sand-Ramhulta-Tostekulla och Sätila sand-Hjorthulan (även gymnasiet).

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 100 Bibliotek och skola. En mötesplats för alla åldrar (även gymnasiet).
- C 101 Fotbollsplan
- C 102 Sätila idrottsplats
- C 103 Smälteryd. Verksamheten nu och i framtiden bör omfattas av strikt detaljplan. Ypperligt område för vandrarhem och rekreation.
- C 104 Kyrkan, prästgården, kyrkogården bör bevaras (även gymnasiet).
- C 106 Stranden, bryggan och Lygnevi. En plats för både idrottsliga, sociala och kulturella aktiviteter. Gör till park med upplysta promenadstråk.
- C 109 Strömma - Naturbruksgymnasiet i Sätila. Internatskola med 200 elever. Skolan startade 1918. Skolan används av föreningar och organisations i möten m m.
- C 314 Offentlig service i centrum - vårdcentral, apotek och tandläkare (även gymnasiet).
- C 315 Lundagård. Möteslokal mitt i byn som kan hyras av allmänheten. Skapa ett ungdomens hus här (även gymnasiet).
- C 316 Carlssons affär, en verklig mötesplats (även gymnasiet).
- C 317 Torget. Behöver rustas upp med bänkar, fontän och lekplats för alla åldrar (även gymnasiet).
- C 318 Utsiktsplatsen vid kyrkan fungerar som mötesplats och rastplats. Där finns även informationstavla.
- C 319 Gamla smedjan. Sätila Motorcykelklubb har sin lokal här.
- C 320 OK Rävstens stuga. Möjlighet att hyra för t ex möten för allmänheten. Samlingsplats för föreningen. Eventuellt flyttas.
- C 321 Sätilahallen. Idrottsaktiviteter av många slag.
- C 322 Bygdegården, en gammal fin byggnad som är välbesökt och mycket använd.
- C 325 Bibliotek och skola. En mötesplats för alla åldrar.
- C 326 Hernströms. Sätila hembygdsförenings gård. Mötes- och festlokaler att hyra för små och stora sällskap.
- C 339 Hulta Nygården

0 100 200 400 600 800 1000 Meter

1:25 000

Sätilla syd

TORESTORP

Inledning/bakgrund

I Torestorp har man sedan ett par år tillbaka en så kallad Tuff-grupp (Torestorps utvecklingsgrupp för framtiden) med representanter för föreningslivet i bygden. I arbetet med Vardagslivskartläggningen kallades inledningsvis denna grupp samman, tillsammans med alla hushåll i närområdet som fått särskild kallelse som bilaga till Markbladet. Vid ett separat möte i Tuff-gruppen gjordes gruppövningar för att kartlägga de viktiga platserna i bygden.

Torestorp idag

Det finns drivkraft och en småföretagaranda i Torestorp, vilket inte minst visar sig genom Tuff-gruppen. Man beskriver också att det finns en *”nyinflyttnings-trend”* i Torestorp. Bygden ligger så till att det är nära till såväl öppet odlingslandskap som till sjöar och skogar med berg som erbjuder fina utblickar över landskapet. Man beskriver att de fina platserna är Hjortnäs, Sandsjön, Hyltenäs kulle, Kolabacken, elljusspåret, Tolken med sitt båtliv och badliv om sommaren, Svansjövik fågelreservat, Sju Strömmar, blåsippsbackarna vid Vrå, stenmurarna vid Getabo, badplatsen vid Strömmen, Öjasjön med gösfiske och smedjan. Allt detta är markerat på kartorna tillsammans med ett omfattande nät av stigar och vägar som visar hur man rör sig mellan dessa platser. Gruppen konstaterar att man ofta förflyttar sig utmed landsvägarna, som är smala och upplevs trafikfarliga. Även fula platser nämns i centrala byn: hus som förfaller, Café Boa och *”Skräddarens”*. Man påtalar också att hembygdsföreningen tidigare har gjort kartläggningar över historiska platser. När det gäller sociala mötesplatser anger man några viktiga funktioner knutna till samhället – idrottsplatsen, kyrkan, skolan med flera.

Framtidens Torestorp

Den nybyggartrend man ser i Torestorp kräver, enligt gruppen, byggklara tomter och fler hyresrätter. Man ser också en möjlighet att skapa bostäder i strandnära lägen för att stödja service med mera på orten – så kallade LIS-områden (Landsbygdsutveckling i strandnära lägen, enligt miljöbalkens strandskyddslagstiftning). Strandnära boende skulle kunna till-

komma vid Kammarholmen, Vrå och Vik. Man ser också att fritidsområdet vid Strömmen förtätas allt mer. Gruppen redovisar på karta var man kan tänka sig att bostäder och industrimark tillkommer. Förutom i LIS-områdena pekats tätortsnära mark ut. För att ta sig till orten krävs bättre vägar, bättre/ fler cykelvägar, bättre kollektivtrafik och en översyn av skolskjutssystemet.

När det gäller service ser man helst en livsmedelsaffär/servicebutik och en vårdcentral eller en distriktsköterska som ambulerar mellan Öxabäck, Älekulla och Torestorp. Man poängterar också att brandkåren i Torestorp måste få finnas kvar. Man tror även att man kan utveckla fritidssysslorna genom att göra en konstgräsplan och inomhushall vid Svansjövallen. Dessutom kan en niohåls golfbana tillkomma.

Turism kan utvecklas i området med övernattningsmöjligheter, fiske, kanot- och båtuthyrning. Man avslutar med att poängtera att kommunen bör återinrätta tjänsten *”landsbygdsutvecklare”* – *”Vad vore Marks kommun utan sina byar?”*

Nyckelord: Vägar och trafiksäkerhet, kommunikationer, vackra platser – sjöar, skogar, ängar och åkrar, service, LIS-områden, industrimark, bostadsmark.

Vid Sju strömmar

Torestorp kyrka

Sju strömmar

I Torestorp

TORESTORP

A PLATSER

- A 45 Hyltenäs kulle
- A 165 Hjortnäs, festplats
- A 166 Sandsjön
- A 167 Kolabacken
- A 168 Fågelreservat, Svansjövik
- A 171 Rekreatiomsområden Tolken
- A 172 Sju strömmar, rekreatiomsområde
- A 173 Lörekullen
- A 174 Kärrsjön
- A 175 Torp
- A 176 Smedjan
- A 177 Bygdegård

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 58 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 59 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 60 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 61 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 62 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 63 Promenadstråk.
- B 64 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 65 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 66 Väg 1519, Svansjövik till Horred. Krokig och smal väg med dålig vinterväghållning. Utnyttjas också som promenadstråk.
- B 67 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 68 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 69 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 70 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 71 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 72 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.
- B 73 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.

B 74 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.

B 75 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.

B 76 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.

B 77 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.

B 78 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.

B 79 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.

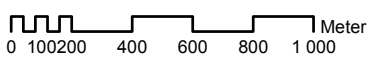
B 80 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.

B 81 Promenadstråk. Vackra vägar genom naturen kräver att man förflyttar sig via landsvägen. Vägar är ibland smala och krokiga och det är mycket tung trafik på dem.

B 82 Väg 1526, Torestorp-Örby, krokig och smal. Många pendlar till jobbet i Kinna, Skene, Borås och Göteborg via den vägen.

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 169 Boule, gym
- C 170 Skolan som under kvällstid utnyttjas för olika fysiska aktiviteter (gymnastikförening m fl).
- C 178 Kullabyrn
- C 179 TIF-stugan.
- C 180 Kyrka, lekgrupp.

1:25 000

Torestorp

TOSTARED

Inledning/bakgrund

Tostared är en bygd på nordvästsidan av sluttningen ner mot sjön Lygnern i kommunens västra del. De lokala förutsättningarna för livet i Tostared är jord- och skogsbruket, som de boende själva beskriver det. Bebyggelsen är spridd i ett varierat odlingslandskap med åkrar och betesmarker av olika storlek inbäddade i skogen. I Vardagslivskartläggningen har, förutom vuxna i bygden, också elever från bygden i klass 5–6 på Hajomskolan deltagit.

Tostared idag

Invånarna i Tostared beskriver att bygden har mycket att erbjuda när det gäller vacker natur, med omväxlande flora och fauna och goda rekreationsmöjligheter. Bland de platser som nämns vara viktiga förekommer flera badplatser, grillplats, bokskog med mera som förtydligar detta. Naturen och badplatserna är något eleverna som deltagit också betonar, och de påpekar att badplatserna bör göras i ordning. Flera sociala mötesplatser pekas ut, även om man säger att det inte finns någon självklar samlingsplats, man träffas istället hemma hos varandra. De anläggningar som ändå nämns är sockengården, vandrarhemmet, förskolan och kyrkan. Den spridda strukturen och den glesa kollektivtrafiken gör att de flesta är beroende av bil, och många familjer har två bilar. Offentlig service finns i Sätilla dit kommunikationerna är dåliga och inte går på ändamålsenliga tider. Därtill beskrivs vinterväghållningen inte fungera tillfredsställande.

Framtidens Tostared

Förbindelserna framstår som de viktigaste frågorna inför framtiden. Bättre bussförbindelser med såväl Fjärås, Kungsbacka som Sätilla och Skene/Kinna. Man uppmärksammar möjligheterna att hitta tomtmark för att bygga villor, lägenheter och ålderdomshem, bl.a. på Stommen. Med fler bostäder av varierande typ och storlek kan såväl äldre som yngre hitta ändamålsenliga bostäder och bli kvar i bygden. Det finns också en önskan om mer kommunal service i trakten. En liten mataffär/lanthandel föreslås av eleverna.

Nyckelord: Förbindelser, kollektivtrafik, breddat bostadsutbud, kommunal service.

Kyrkan i Tostared. Foton: Marks kommuns bildarkiv

Boskogen vid länsgränsen

Vandrarhemmet

Utsikt mot Lygnern

TOSTARED

A PLATSER

- A 33 Ryggåsstugan
A 34 Kolerakyrkogård
A 35 Galbacken
A 36 Fornåkrar
A 37 Kyrkorgelfabrik
A 38 Kyrkberget, vandringsled (ägarna ej kontaktade i detta förslag).
A 39 Badplats, Stommen land
A 40 Badplats, Öxared land
A 41 Badplats, Löfvik (tyvärr vägbom som hindrar tillträde).
A 46 Långehult damm (med t ex grillplats. Privat mark, men ok om man sköter sig och städar efter sig).
A 48 Bokskogen vid gränsen till Halland. Vacker och historisk miljö. Tostared erbjuder en omväxlande natur och fauna. Stanna bilen, upplev blommor, djur, svamp och rekreation för kropp och själ.
A 49 Tostareds kyrka
A 67 Rådahed, drottning Rådas sten och Vita sten.
A 124 Bokskogen som varenda Tostaredsbo värnar om och tycker är viktig för hela bygden. Oerhört vacker plats att promenera i och se på. Plats för romantik i skogen vid sjön. (Gymnasiet)
A 125 Bokskogen som varenda Tostaredsbo värnar om och tycker är viktig för hela bygden. Oerhört vacker plats att promenera i och se på. Plats för romantik i skogen vid sjön. (Gymnasiet)
A 126 Bokskogen som varenda Tostaredsbo värnar om och tycker är viktig för hela bygden. Oerhört vacker plats att promenera i och se på. Plats för romantik i skogen vid sjön. (Gymnasiet).
A 127 Denna bit åker och väg är vi stolta över, den har utsetts till Marks vackraste väg med sköna kurvor och utsikt över sjön. Den är också vida känd i mc-kretsar. (Gymnasiet)
A 402 Hela sjögränsen är en stor del av Tostareds charm. Lygnern och närheten till vatten är väldigt kännetecknande för Tostared eftersom man kan se sjön nästan överallt i hela bygden. (Gymnasiet).

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 16 Bättre kollektivtrafik och sammankoppling med Fjärås, Kungsbacka, Sätilla och Kinna-Skene. Buss finns men är inte anpassad till boendes arbetstider och fritidssysselsättningar. Endast skolbuss till Sätilla (vårdcentralen), Fotskäl, Skene.
B 17 Dåligt skötta vägar, ej skottade, saltade och sandade vintertid. Vägar lappas och lagas provisoriskt. Dags för en ordentlig lagning av vägar.

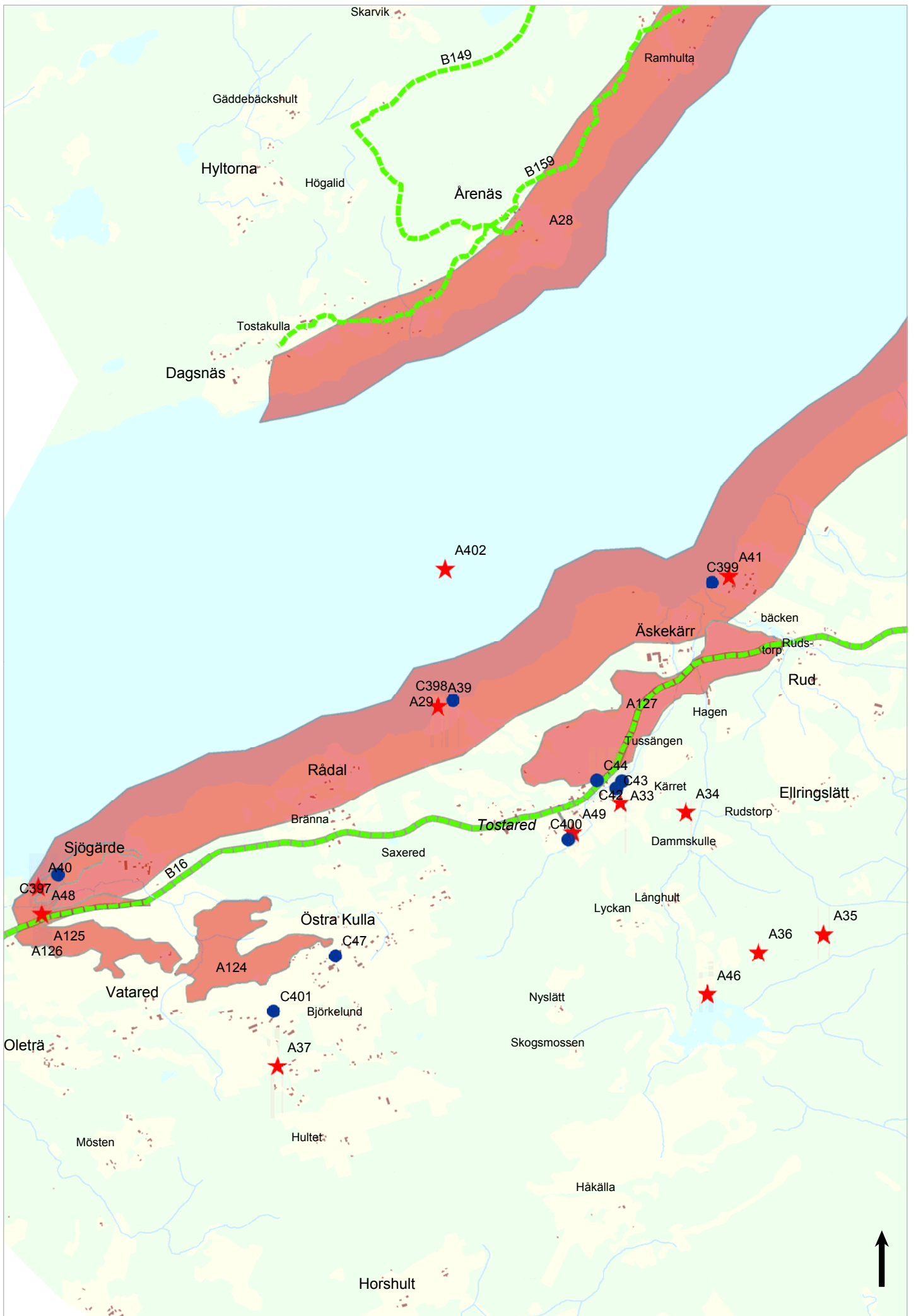
C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 42 Tennisbanan
C 43 Sockengården, hembygdsföreningens ögonsten. Nyligen renoverad och tekniskt uppgraderad. Väldigt användbar lokal som alla kan använda. Det är också här ungdomarna hänger och spelar biljard och tennis.
C 44 Tostareds vandrarhem.
C 45 Grindsmossens café
C 47 Tostareds förskola. Lekgården behöver städas/röjas, den är nästan helt igenväxt.
C 397 Badplats vid sjön Lygnern där de flesta Tostaredsbor väljer att bada. Viktigt att dessa är fria från skräp och annat. En brygga önskas. (Gymnasiet)
C 398 Badplats vid sjön Lygnern där de flesta Tostaredsbor väljer att bada. Viktigt att dessa är fria från skräp och annat. En brygga önskas. (Gymnasiet)
C 399 Badplats vid sjön Lygnern där de flesta Tostaredsbor väljer att bada. Viktigt att dessa är fria från skräp och annat. (Gymnasiet)

C 400 Kyrkan, en mycket omtyckt och väl använd plats i bygden som bör bevaras. Kyrklivet är bra och parkeringen funkar som landhockeyplan på sommaren. (Gymnasiet).

C 401 Busshållplats, många av gymnasieeleverna går på bussen vid detta kryss. (Gymnasiet).

0 100 200 400 600 800 1000 Meter

1:25 000

Tostared

UBBHULT

Inledning/bakgrund

Ubbhult är en bygd som ligger på gränsen mellan Marks och Kungsbacka kommuner. Man har också kopplingar mot Härryda. Innan Vardagslivskartläggningen startade var man i Ubbhult inte organiserad i något byalag. Genom detta och tidigare genomförda arbeten med Vardagslivskartläggning blev behovet av att bilda ett byalag tydligt, och under våren 2011 bildades ett nytt byalag. Som byalag får man ett forum för att samla upp idéer och som en part i kommunikationen med kommunen. Under våren 2010 genomförde Ubbhultsborna en Vardagslivskartläggning för en del av sitt område kring Kråkered, Flyksnäs, Hägnen och Sjödal. Denna redovisning är en komplettering till vad som framkom då. Ett tjugotal närvarande vid ett stormöte genomförde arbetet.

Ubbhult idag

Det är tydligt att människor kring Ubbhult trivs och är stolta över sin bygd, de nämner också att "Ubbhultsandan" är viktig. Både den spridda bebyggelsen och bebyggelsekoncentrationerna relaterar till ett centralt kulturlandskap. Det har en lång utsträckning längs Ubbhultsdrumlinen och det levande landskapet med kor, hästar och spridd bebyggelse är centralt i identiteten. Kring denna kulturbygd finns skogar med höjder och sjöar, och det är just närheten till allt detta man värdesätter. Den service som finns idag är väldigt viktig, framför allt uppskattar man att skolan finns. När Ubbhultsborna pekar ut betydelsefulla områden är det också just områden knutna till naturen och landskapet – badplatser och sjöar, promenadstigar och lättillgängliga naturområden för rekreation. Badplatserna är också viktiga sociala mötesplatser, liksom de fasta punkterna Ubbhults IF (fotbollsplaner), skolan och förskolorna, Stjärnboden och kapellet som dessvärre brann ner vintern 2010/2011. Ubbhultsbornas omedelbara reaktion, att verka för att kapellet byggs upp igen, är ett tecken på den beskrivna "Ubbhultsandan".

Framtidens Ubbhult

I Ubbhult vill man växa, men inte hur som helst. Man vill få ett större underlag för den befintliga servicen och skolan, men också få möjlighet till ytterligare

samhällelig service, t.ex. aktivitetshus, gympasal, fritidsgård, servicebutik och kafé. Ubbhultsborna är tydliga med hur de vill att bygden ska kompletteras. Den befintliga strukturen bör bevaras, med utbredd bebyggelse – "småbyar i byn". Strandskyddet är närmast heligt för att säkra tillgången till stränderna. Att bebygga åkermark är också tabu. Närheten till naturen är en kvalitet att utnyttja. Man upplever en brist på lägenheter och har idéer om servicelägenheter i anslutning till skolan så att man kan utnyttja vissa delar gemensamt – matsal, kök, fastighetskötsel etc.

Vägnätet genom bygden upplevs ha låg, men tillräcklig, standard. Högre standard skulle bara ge högre hastigheter. Däremot är behovet av gång- och cykelvägar samt promenadstråk stort. Man har också många idéer till en förbättrad kollektivtrafik och resande.

Nyckelord: Levande kulturlandskap, närhet till naturen, skolans fortlevnad, samhällsservice, Ubbhultsandan, kollektivtrafik, gång- och cykelvägar.

Lekplats i Ubbhult. Foto: Radar arkitektur & planering

Skogen. Foto: Radar arkitektur & planering

Ubbhult. Foto: Radar arkitektur & planering

UBBHULT

A PLATSER

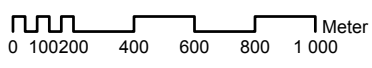
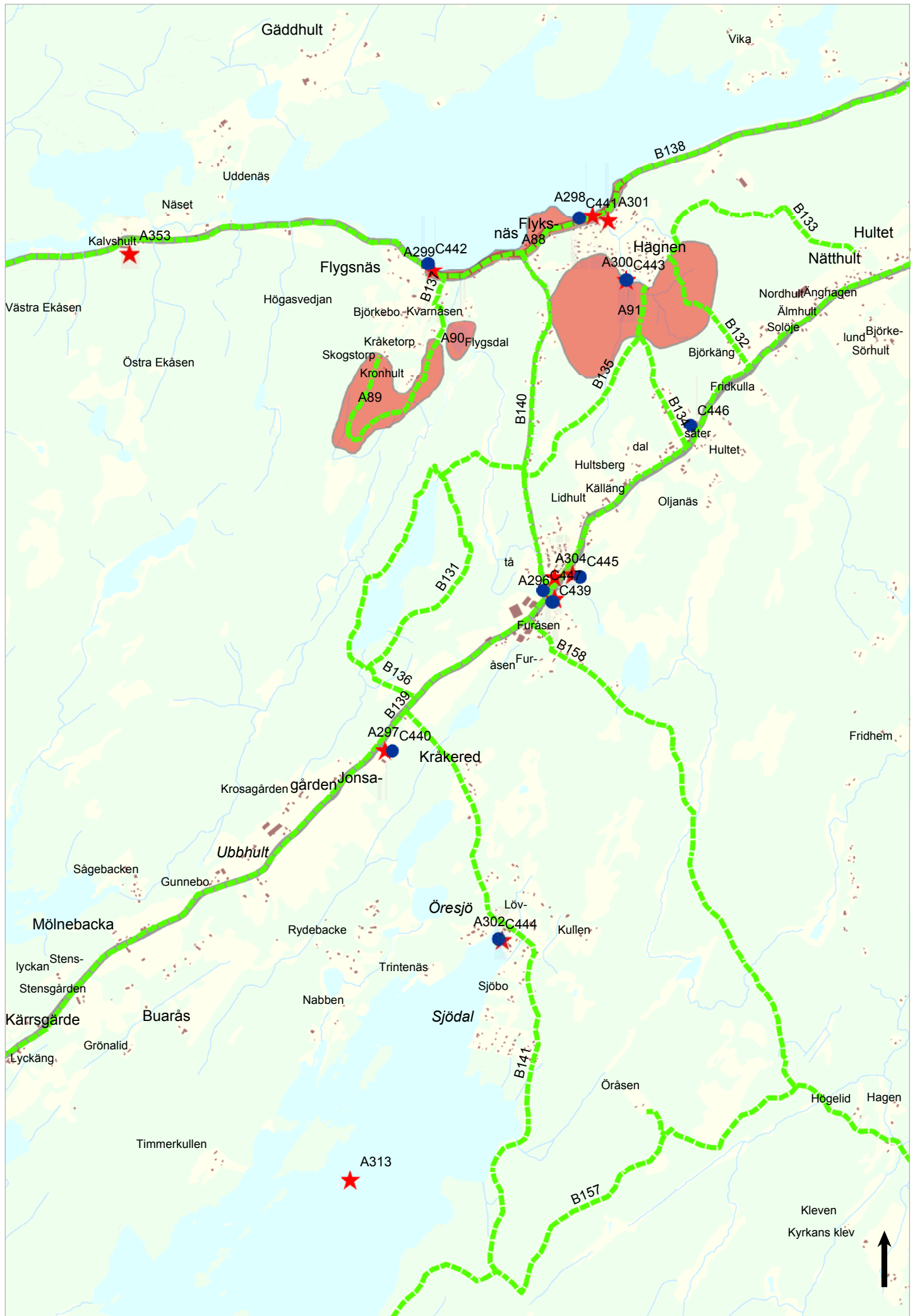
- A 88 Strandremsa nedanför Hägnen inklusive badplats, strand, båtbygga, båthus, Kvarndammen och grönområden i Hägnen.
- A 89 Viktigt område för rekreation
- A 90 Område för rekreation.
- A 91 Område för rekreation.
- A 296 Ubbhults kapell. Har brunnit ner. Återuppbyggnad?
- A 297 Ekåsvallen, Ubbhults idrottsförenings lokal.
- A 298 Bad och båtplats vid Hägnen.
- A 299 Badplats vid Flyksnäs
- A 300 Grillplats Hägnen
- A 301 Grönyta vid Hägnen.
- A 302 Badplats Stora Öresjön, Ubbhult
- A 303 Ubbhultsskolan
- A 304 Ubbhults förskola

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 131 Motionsrunda runt Änkatjärn.
- B 132 Stigar mellan strövområden och vägar.
- B 133 Stigar mellan strövområden och vägar.
- B 134 Stigar mellan strövområden och vägar.
- B 135 Stigar mellan strövområden och vägar.
- B 136 Stigar mellan strövområden och vägar.
- B 137 Stigar mellan strövområden och vägar.
- B 138 Väg 503 som följer Ingsjöarna från 156:an till Lindome.
- B 139 Väg 1614.
- B 140 Väg 1619.
- B 141 Huvudstråk

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 439 Ubbhults kapell
- C 440 Ekåsvallen
- C 441 Bad och båtplats vid Hägnen
- C 442 Badplats vid Flyksnäs
- C 443 Grillplats Hägnen
- C 444 Badplats vid Stora Öresjön
- C 445 Ubbhultsskolan
- C 446 Stjärnboden
- C 447 Bygdegården

1:25 000

Ubbhult

ÄLEKULLA

Inledning/bakgrund

Älekulla är en bygd som gränsar till Svenljunga, Varbergs och Falkenbergs kommuner i Marks sydöstra del.

Älekulla idag

Älekullas läge, i gränslandet mellan flera kommuner kan avläsas i de samband som byalaget beskriver vara viktiga: Torestorp (Mark) för förskola, skola och äldreboende; Öxabäck (Mark) för idrottshall och distriktssköterska; Mjöbäck/Överlida (Svenljunga) för bank och för arbetstillfällena; Kungsäter (Varberg) och Horred (Mark) för arbetstillfällena samt Ullared (Falkenberg) för shopping. De kvaliteter som lyfts fram på hemmaplan är knutna till natur- och kulturmiljön: Fiskesjöar, unika kulturmiljölandskap, Natura 2000-områden, medeltidskyrkan, ridspång över Skållaredsån, Svärdstenen i Bostebygd och Österbergsstenen. En brist är att det inte finns någon kommunal badplats i Älekulla. Det finns många mötesplatser, varav den viktigaste är Älekulla Livs. Även de många föreningslokalerna spelar stor roll: bygdegården med bibliotek och vävstuga, församlingshem, hembygdsgrd, Älekulla IF:s klubbstuga, skyttepaviljong och dansbana. Återkommande evenemang och marknader spelar också en stor roll för livet och bygemenskapen: Skållareds Marten och Rotekampen. Älekullas starkaste sida beskrivs vara "Älekullaandan" – "Att hjälpas åt och jobba för ortens bästa utan att tänka på egen vinning."

Framtidens Älekulla

Byalaget konstaterar att Älekulla måste växa för att kunna behålla den service som finns idag. Älekulla Livs, som beskrivs vara så viktigt, bör ha så många funktioner som möjligt – apotek, tips, paketutlämning, ombud för systembolaget med mera. Eftersom man är beroende av angränsande orter och bygder anser man att vägnätet behöver förbättras på flera punkter. Bra kollektivtrafik är också viktigt, särskilt mot Ullared och Varberg. För att ungdomarna ska stanna kvar behövs fler lägenheter. Andra boendalternativ behövs även för äldre. Det behövs därför byggklara tomter för villor, parhus och lägenheter samt industrimark. Man ser en potential i att utnyttja

områden runt Högsjön–Alsjön–Kinnasjön för rekreation. Man avslutar med att det är viktigt för Marks kommun som helhet att ha många företag, en bred arbetsmarknad och befolkningsunderlag nog till att ha ett fullvärdigt lasarett i Kinna/Skene.

Nyckelord: Samband med andra orter, service, mark för bostäder och industri.

Idrottsplats

Kyrkan i Ålekulla. Foto: Ålekulla byalag

Hembygdsstugan. Foto: Ålekulla byalag

Ålekulla livs. Foto: Ålekulla byalag

A PLATSER

- A 60 Kulturmiljölandskap Anabäckshult med Natura 2000-områden
- A 61 Kulturmiljölandskap vid Nockakulla, Lunden
- A 222 Kyrkan är ett historiskt minne samt mötesplats, från medeltiden. (Även gymnasiet)
- A 223 En mycket gammal ridspång över Skållaredsån i Skållared
- A 224 Botasjön, fin fiskesjö
- A 225 Kinnasjö, fin fiskesjö
- A 226 Alsjö, fin fiskesjö
- A 227 Högsjön, fin fiskesjö
- A 228 Svärdstenen, Bostebygd
- A 389 Badplatsen i Vällasjö där barnen umgås mycket. (Gymnasiet)
- A 390 Badplats i Lunnasjö, även ett fiskevatten, där människor i alla åldrar vistas på ett eller annat sätt. (Gymnasiet)
- A 391 Svampmark.
- A 392 Elljusspåret ger människor som vill motion. (Gymnasiet)
- A 393 Svampmark. (Gymnasiet)
- A 394 Hembygdsgården som är ett minnesmärke där bl.a midsommarfirandet äger rum varje år. (Gymnasiet)

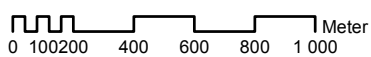
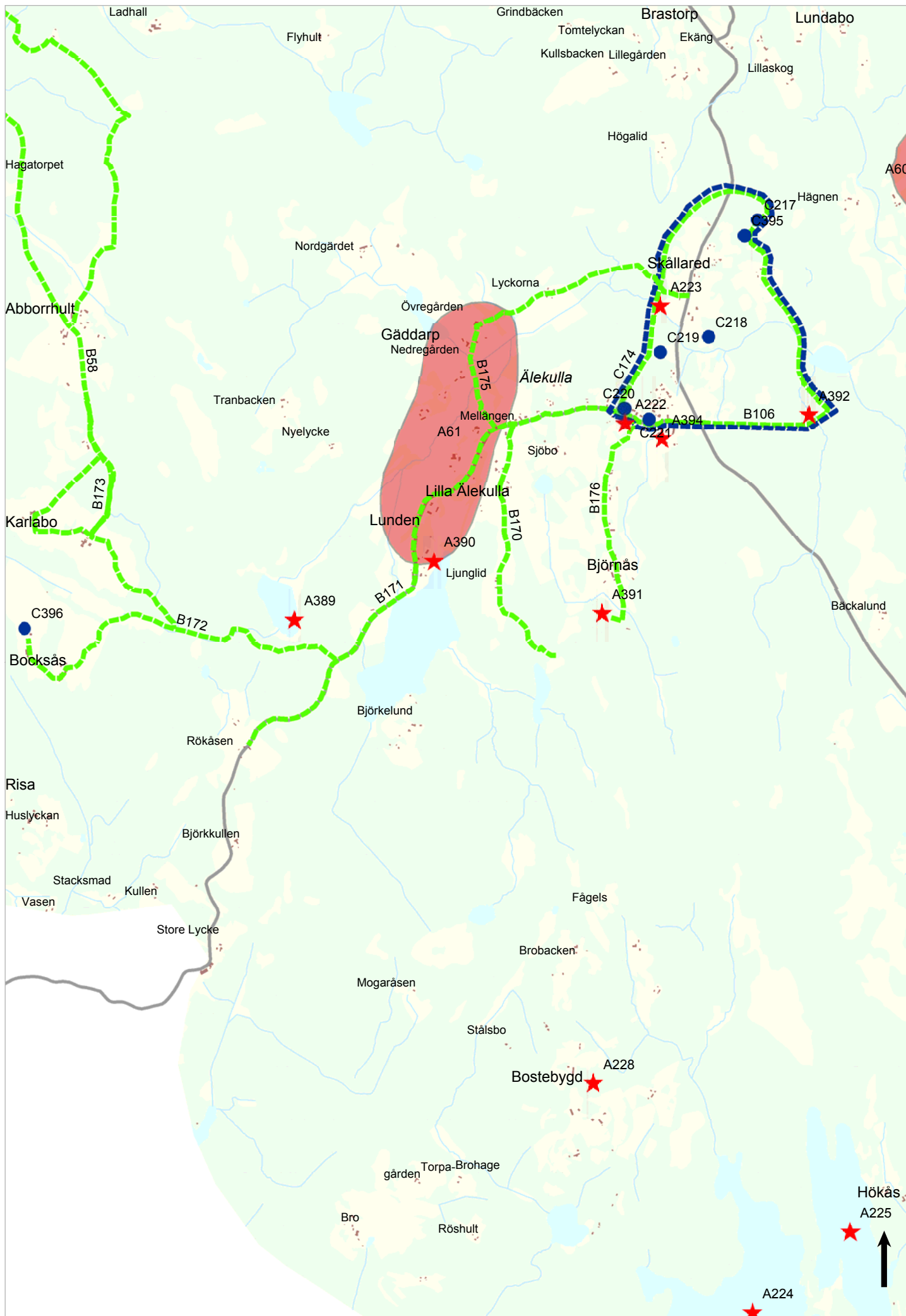
B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 106 Motionsspåret fyller en mycket viktig funktion och binder samman idrottsplatsen-bygdegården-grusplanen med kyrkbyn.
- B 170 Sommar - vandringsstig. (Gymnasiet)
- B 171 Genomfartsled till Kungsäter och in till Älekulla.
- B 172 Väg till och från Niklas (där ungdomar träffas). (Gymnasiet)
- B 173 Vägen från Niklas (där ungdomar träffas) till Torestorp. (Gymnasiet).
- B 175 Motionsled för de flesta. (Gymnasiet).
- B 176 Vägen från Veronicas hus till Älekulla.

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 174 En årlig tävling, kallad Rotekampen, som går runt elljusspåret. Bidrar med pengar till affären. En fest på kvällen vid dansbanan, 400-500 personer/år. (Gymnasiet).
- C 217 Älekulla IF:s klubbstuga. I klubbstugan anordnas bastubad på fredagskvällar.
- C 218 Skyttepaviljong med utomhusdansbana. Viktig mötesplats. (Även gymnasiet)
- C 219 Bygdegården. Här finns också bibliotek och vävstuga. En mötesplats. (Även gymnasiet).
- C 220 Församlingshem. Det ordnas våffelcafé samt frivilliglunch med jämna mellanrum. Olika föreningar har möten plus kyrkans barntimme. Även gymnasiet).
- C 221 Affären Älekulla Livs. Här finns också en snickarbod som har öppet varje tisdag. Mötesplats. (Även gymnasiet)
- C 395 Fotbollsplanen som är en fritidsplats.
- C 396 Niklas hemmagjorda bar där ungdomar träffas och har fester (en låg som är byggd till festlokal som ungdomarna i Älekulla använder. (Även gymnasiet).

1:25 000

Älekulla

ÖRBY

Inledning/bakgrund

Förutom föreningen "Aktiva Örbybor" har Örby Vägförening deltagit i Vardagslivskartläggningen.

Örby idag

Örby är en del av centralorten i kommunen där Ske-ne, Kinna och Örby hänger samman, men har lite olika karaktär. "Aktiva Örbybor" pekar ut flera viktiga områden för närrecreation kring tätbebyggelsen. Det är främst Östra Öresjön och Kalven, men också Svånasjö friluftsområde och andra stigar, promenadrundor, motionsspår och skogar.

Framtidens Örby

Inför framtiden ger "Aktiva Örbybor" exempel både på saker att bevara och på lägen där nybyggnation kan ske. Som företeelser att bevara nämns jordbruksmarken, stränder, vattenskyddsområden, Backens skola, Örbygården, inritade rekreationsområden och fågeltornet. När det gäller byggnation ser man helst boende anpassad för åldern 60+, gärna enplanshus.

Vägföreningen lyfter fram trafikmiljön kring skolan och andra fritidsaktiviteter, för att skapa trygga och säkra miljöer. Skolområdet är underdimensionerat för den stora mängd trafik som kör till och från skolan, främst på morgnar. Det behövs också en ordentlig översyn av cykelbanor i orten. Man har dessutom flera andra viktiga synpunkter på enskilda vägar i orten.

Nyckelord: Bevara kvaliteter, bostäder 60+, trafikmiljö.

Östra Öresjön i Örby

Östra Öresjön

Örby skola

Örby

ÖRBY

A PLATSER

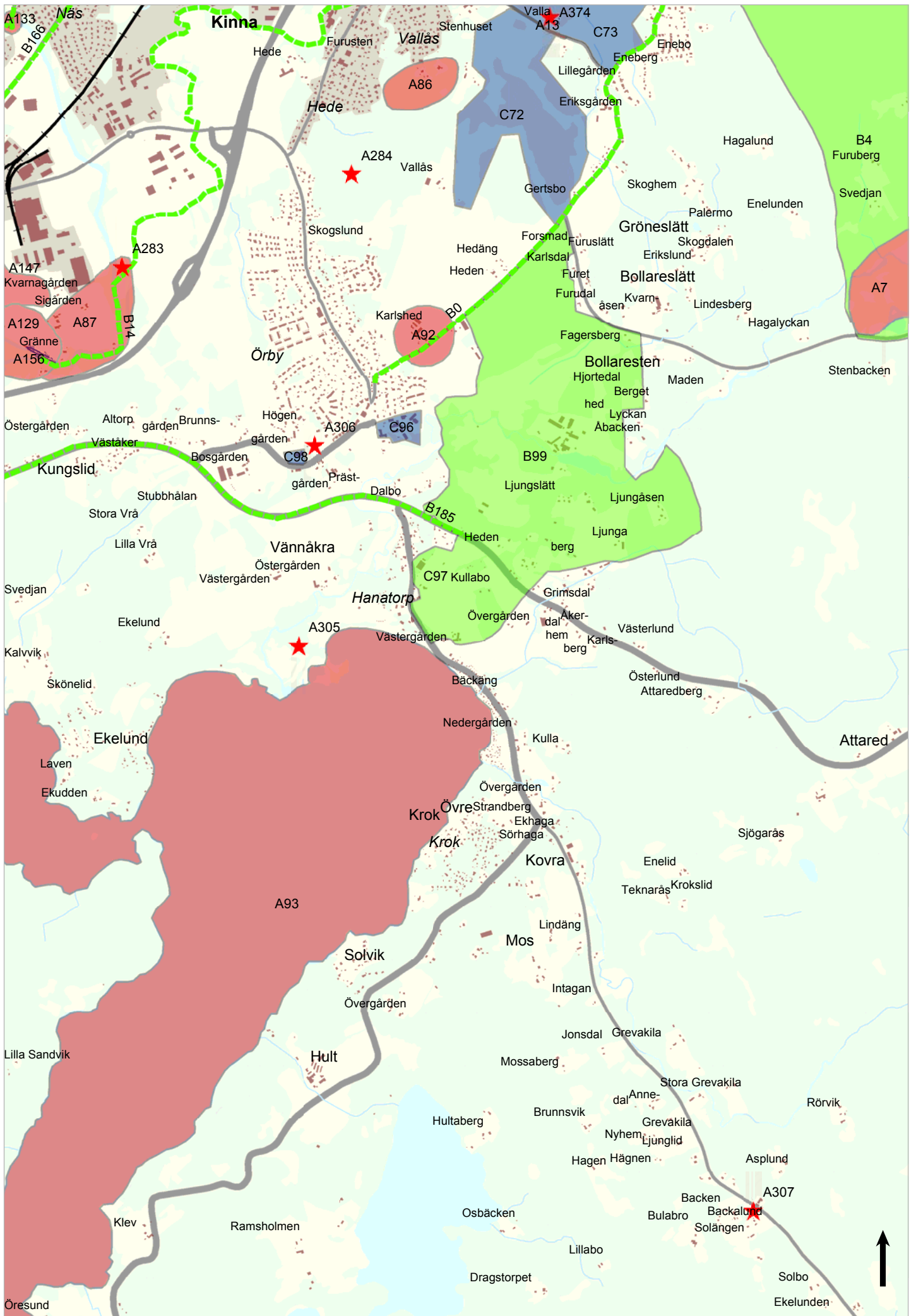
- A 92 Bevara det enda jordbruket med mark som finns kvar i Örby.
- A 93 Beakta vattenskyddsområden, värna strand-skydd och bygg ej kring Öresjön.
- A 95 Svånasjö friluftsområde bör bevaras. Kurirleden passerar igenom.
- A 305 Fågeltornet bör fredas.
- A 306 Bevara Örbygården.
- A 307 Bevara Backens skola

B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 94 Skogar, stigar, promenadrundor och motions-spår vid Finnebostugan.
- B 99 Rekreativsområde med skog, stigar, prome-nadrundor, motionsspår m m.

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 96 Skola 0-9 år, förskola.
- C 97 Örby idrottsplats, idrottshall.
- C 98 Örby kyrka

0 100 200 400 600 800 1 000 Meter

1:25 000

Örby

ÖXABÄCK

Inledning/bakgrund

I Öxabäck har man arbetat med Vardagslivskartläggningen genom byalagets styrelse, men man har också haft hjälp av hembygdsföreningen, Öxabäcks IF, innebandyklubben, LRF samt privatpersoner. Materialet som lämnats in är omfattande och välstrukturerat. Förutom kartor och beskrivningar i Vardagslivskartläggningen bifogas utdrag från webbsidor, tidningsartiklar, fotografier specificerade på karta och ett informationsblad. I ett tidigare arbete har hembygdsföreningen också inventerat och märkt ut över 100 torp i socknen.

Öxabäck idag

Bygden beskrivs vara speciell. Här bor ca 950 personer. Alla är medlemmar i bygdelaget och 400 av dem i hembygdsföreningen. Generellt finns ett stort antal föreningar bland annat flera idrottsföreningar där många unga är aktiva. Mycket arbete sker ideellt och man nämner att om bara kommunen kan tillföra kapital så får den mycket tillbaka genom ideella krafter. *"Folk är vana att ta tag i saker och ting"*. Bygden har något av en Gnosjöanda med 160–170 företag. Man poängterar den långa traditionen av jord- och skogsbruk i socknen, något som gjort att kulturmiljöer här har mycket lång kontinuitet och tidsdjup. Länsstyrelsen har uppmärksammat flera gårdsmiljöer i socknen. Bönderna har i alla tider utträttat mycket och betytt mycket för bygden – *"landsbygdens riddare"*. Här ser man ett hot i att skogs- och jordbruksfastigheter köps upp av externa kapitalstarka köpare så att den lokala kopplingen försvinner.

Öxabäcksborna beskriver sin socken som en levande bygd med många viktiga platser, omgiven av vildmarkslika skogar och stora, tysta områden rika på svamp och bär i hela socknen. Det är just naturlandskapets kuperade, opåverkade identitet som lyfts fram, liksom de i denna storskog insprängda uppodlade gårdsmiljöerna. I dessa omgivning finns många beskrivna viktiga platser och rörelsestråk för att ta sig runt. Byalaget beskriver både specifika platser samt mer generellt hur man använder sin bygd som sociala mötesplatser, andra viktiga platser och rörelsemönster. Vad gäller vägar och stigar beskrivs

alla vägar vara av stor betydelse. Ett urval av dem har redovisats särskilt.

De sociala träffpunkterna är många. Man nämner affären, skolan, idrottshallen, det tidigare äldreboendet "Servis", bygdegården, distriktssköterskan, kyrkan, Hagavallen med gym och församlingshemmet. De ligger alla samlade i tätorten, men de omtalade skogarna omkring används också flitigt av föreningslivet, ett antal av föreningarna räknas upp.

Framtidens Öxabäck

Man ser framtiden an med tillförsikt. Detta upplevs vara en stabil kommun. Den beskrivna Gnosjöandan gör att man har många idéer inför framtiden, bl.a. att sälja lokalproducerad mat i den lokala affären. Genom de stora och tysta vildmarksområdena inser man också möjligheten till naturturism med vandringleder, ridstigar, utsiktsplatser, boende, djurliv, fornlämningar, fiske- och badsjöar med mera. Man lyfter också fram de många unika, intressanta och roliga geografiska namnen som en potential i detta sammanhang. De områden som idag är utpekade som stora opåverkade områden i översiktsplanen bör därför värnas och utökas. Man har också några idéer kring gång- och cykelvägar.

Öxabäcksborna lyfter särskilt fram några punkter som man anser kunna vara ett hinder för framtida utveckling. Det gäller bl.a. den nya vattentakten på Amundagärdesområdet, vars placering är olycklig. Den riskerar att bli ett hinder för tillkommande områden för byggnation. Vindkraft är också något som man beskriver kan hämma utvecklingen genom att störa befintliga värden såsom tystnaden och orördheten. Man är generellt negativ till vindbruk i omgivande landskap.

Det stöd och den hjälp man vill ha från kommunen beskrivs i några punkter. Det gäller bl.a. skötsel och underhåll av kommunala byggnader och grönytor i orten. Man för också fram att kommunen bör utarbeta en plan för att få en likabehandling av landsbygdsbor som har enskild avloppsanläggning kontra de som har kommunalt VA. Kommunen bör också

utarbete en framtidsstrategi för att ombesörja likvärdiga tele- och bredbandsanslutningar över hela kommunen. Kommunen uppmanas öka inköpen av lokalproducerat. Skolskjutsarna måste prioriteras och det ekonomiska bidraget till det enskilda vägnätet bör utökas.

Nyckelord: Naturlandskap, orördhet, vildmark, tystnad, kulturhistoria – gårdar, föreningsliv, Gnosjöanda, företagande.

Såget vid Brokvarn

Foto: Öxabäcks bygdelag

Öxabäck

A PLATSER

- A 51 Område med vildmarkskänsla, "tysta området", mosskomplex.
- A 52 Stockasjöarna, iordningsställt fiske/vildmarksområde.
- A 53 Brokvarn, tre tidstypiska broöverfarter, såg och kvarn.
- A 54 Fågelbiotoper
- A 55 Fågelbiotoper, större område
- A 56 Stora sammanhängande mosspartier. Skogsfågel. Tysta områden.
- A 57 Tysta områden. Skogsfågel. Stora mossar.
- A 58 Långås, hembygdsgränd, gammalt hemman och högplatå.
- A 87 Kyrkvägen, gammal kyrk- och sockenväg
- A 88 Gammal kyrk- och sockenväg
- A 148 Marks kommuns högsta område
- A 149 Kuperad å-ravin, från forsande vatten till lugnt vatten.
- A 150 Skogsfågel, vackert och tilltalande kuperat landskap.
- A 151 Mosaik, gårdar "hand i hand" med permanent- och fritidsboende. Naturskönt område.
- A 152 Stort opåverkat område. Högplatå, mycket tilltalande landskapsbild. Höga naturvärden. Bör anslutas till likvärdigt område norrut. Högmossar.
- A 153 Prekebo
- A 181 Vattendelare Viskan Ätran
- A 193 Badplats Öxasjön, Öxabäck
- A 194 Sockenstugan, boende/byggmiljö/hus från 1600-talet.
- A 195 Kyrkan, vacker med särpräglad arkitektur.
- A 196 Skolskog, skolans egen skog och paviljong
- A 197 Bra fiskesjöar
- A 198 Öxabäcks sydligaste utpost, tillika sjö
- A 199 Hälsokälla
- A 200 Hallstorpsfallet, historiskt använt vattenfall.
- A 201 Lekplats öring.
- A 202 Lekplats öring
- A 203 Prekebo, prekebogummans boställe.
- A 205 Brattåsen, Marks högsta punkt
- A 419 Vacker valvad stenbro.
- A 420 Öxabäcks första kyrka, 1600-tal.
- A 421 Naturskönt vattenområde med fin-fin fågel- och fiskesjö.
- A 423 Naturskönt vattenområde med fin-fin fågel- och fiskesjö.
- A 424 Naturskönt vattenområde med fin-fin fågel- och fiskesjö.

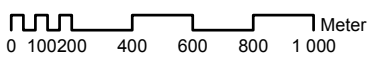
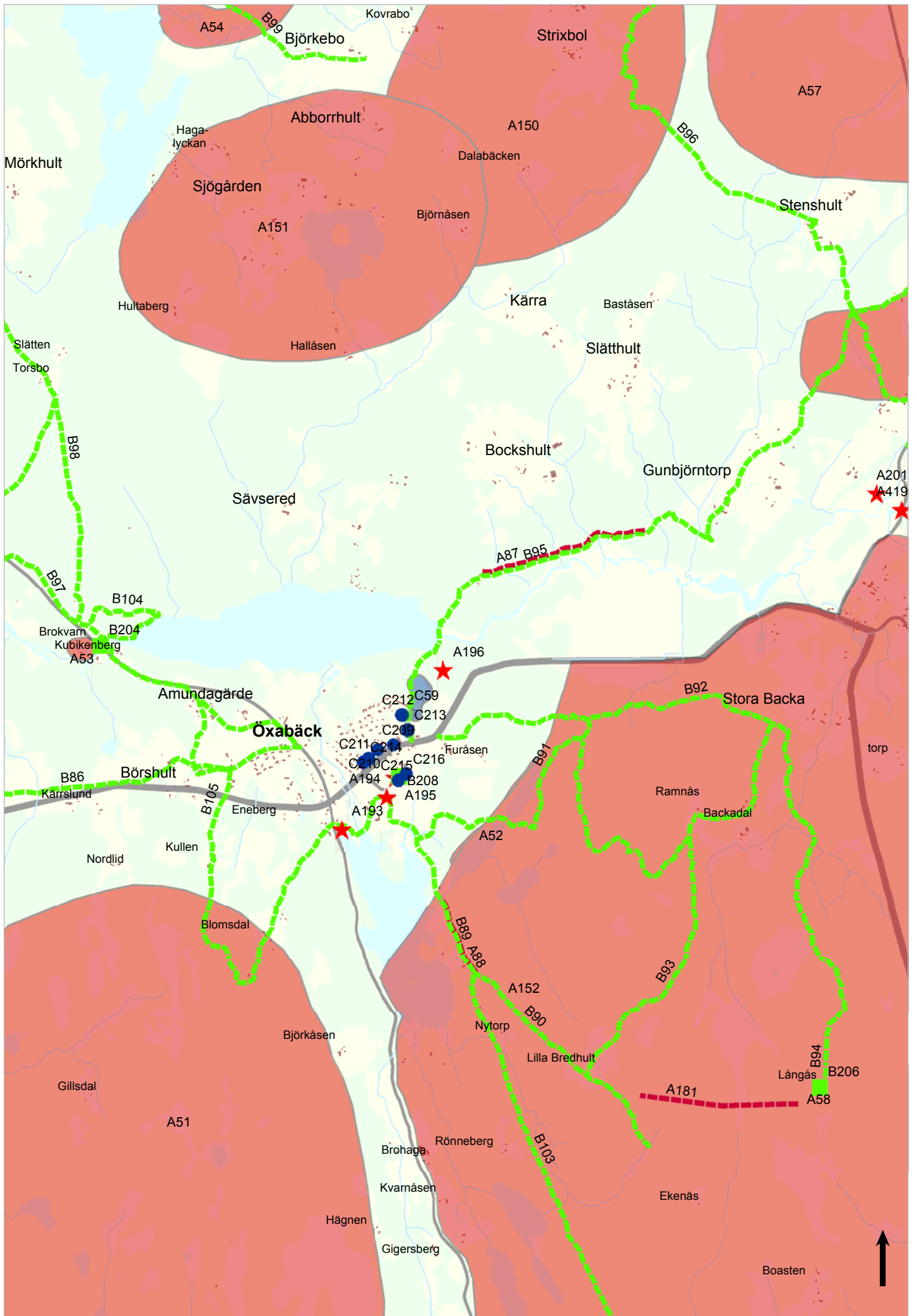
B STRUKTURER - orienterbarhet

- B 89 Kyrkväg
- B 90 Alla vägar i Öxabäck används flitigt.
- B 91 Vägar, stigar.
- B 92 Vägar, stigar
- B 93 Vägar, stigar
- B 94 Stigar, vägar
- B 95 Stigar och vägar.
- B 96 Kurirleden, Öxabäck
- B 97 Stigar och vägar, gamla landsvägen till Kinna
- B 98 En äldre landsväg till Kinna
- B 99 Gammal övergång mellan två socknar.
- B 100 Vägar och stigar.
- B 101 Rytstigen
- B 102 Vägar och stigar.
- B 103 Vägar och stigar.
- B 104 Naturstig
- B 105 Stigar och vägar.
- B 204 Brokvarn överfart
- B 206 Långås
- B 207 Brattåsen
- B 208 Öxabäcks kyrka

C SOCIALA FUNKTIONER - mötesplatser

- C 59 Hagavallen plus gymmet, "ungdomsgård" med konditionshöjare
- C 209 Affären, en social träffpunkt
- C 210 Skolan, kontaktskapande mellan föräldrar och barn
- C 211 Idrottshallen, "ungdomsgård", konditionshöjare
- C 212 Vårt tidigare utmärkta äldreboende "Servis"
- C 213 Bygdegården, social träffpunkt
- C 214 Distriktssköterskan, för alla problem, mest fysiska
- C 215 Kyrkan, rogivande, glädje och tröstande plats
- C 216 Församlingshemmet, social träffpunkt

1:25 000

Öxabäck

UNGDOMSLIVSKARTLÄGGNING

INLEDNING/BAKGRUND

Vid sidan om de olika byalagens arbete, har en gymnasieklass engagerats för att bredda ålderssegmentet för denna, för ÖP-arbetet viktiga, inledande kunskapsarbete. Klassen, en samhällsklass med en kurs i samhällsplanering på schemat, jobbade med samma grundmaterial som byalagen i övrigt och delades in i fyra olika geografiska "block": Hyssna, Sätilla, Kinna, Skene-Örby och "randområdena" (Horred, Fritsla, Älekulla och Tostared) från vilka det fanns ett mindre antal elever i klassen. Eftersom inte alla kommundelar fanns representerade i klassen, har vi valt att av rättviseskäl redovisa ungdomarnas arbete som en egen del i denna sammanställning. Arbetet redovisas under lite annorlunda rubriker.

UNGDOMARNA I MARKS KOMMUN IDAG

Det som har framkommit som viktigt bland de vuxna i Mark är sådant som även har med de ungas vardag att göra. Hyssnas unga nämner till exempel också trafikfrågor som problematiska, Torkelsgömma är en plats viktig för stora som små, Hyssna handel är en självklar mötesplats. För Kinnagruppen lyftes Mariebergsparken, Ginkalunda, KSK, skogen ovanför Gullberg, golfbanan och Valla – kanske i synnerhet under vintertid när alla kan använda området, inte bara golfare - fram som viktiga platser. Att ungdomar i högre grad cyklar och åker kollektivt blir en särskiljande tydlighet i de svar de gett på uppgiften: en mer detaljerad blick för hur man kan jobba med att knyta ihop gång- och cykelbanor finns, liksom synpunkter på busshållplatsers komfort. Och eftersom man åker mer kollektivt, är det också viktigt med en ökad tillgänglighet. Att knyta samman olika busslinjer och/eller områden med hjälp av matarlinjer finns som idéer för hur Kinna kan bli bättre. Inne i centralorten är McDonalds en självklar mötespunkt för de unga, men också torget i Kinna: centralt belägna platser med mycket folk i rörelse. Kommers samlar och lockar också, och här skiljer sig de unga från de vuxna i sitt nämnande av konsumtionsplatser som mötesplatser i sig.

Grupperna benämns utifrån den kommundel där ungdomarna bor. Fritslagruppen pekar ut sina mö-

tesplatser i Kolebäckslugnen (historiskt värde), Vattentornet, en skogsplats på väg mot Finabo (picknick, hundrastning, utkik) och Solgård som platser man vistas på. Kyrkan och den stora ladan är riktmärken i geografin och vägarna i området framhävs som viktiga mer allmänt. Möts gör man framförallt vid idrottshallen, Viljans park, Kungabergspoolen (bad) och vid de matställen som finns i trakten. Skolan är också en naturlig mötesplats. Även i Horred är det badplatsen som lockar till de flesta mötena sommartid – Horredssjön och Gösjö i huvudsak. De unga här lyfter fram vandringsleder som viktiga, runt Lilla Horredssjön, till exempel, men mötena sker i främsta hand vid idrottshallen, använd för innebandy och gymna, samt vid kyrkan och vid affären. Scouterna lockar också unga ut i skog och mark. Även i Tostared är sjö och bad i fokus, liksom kyrkan och Sockengården, när det gäller platser för möten i kommundelen. Det sistnämnda skulle kunna vara en förebild för resten av kommunen – det är en fungerande mötesplats för de unga som kommer hit för att spela biljard eller tennis, t.ex. Och liksom hos de vuxna i denna del av Mark är Lygnern och det omgivande området viktiga, här möts och umgås man i en för alla njutbar natur. Även i redovisningen från ett par unga från Älekulla hittar vi ett par badplatser överst i listan över viktiga (mötes-)platser: Vällasjö och Lunnasjö i det här fallet. Och även här är kyrkan, hembygdegården/bygdegården och en rekreations/motions slinga viktiga för det sociala livet: *"Vi vill behålla platserna pga. det har stor betydelse och används ofta av alla åldrar, t.ex. barnen är vid badplatserna och de äldre är i kyrkan"*. Orienterbarheten har bl.a. med kyrkan och motionsspår att göra, men också de viktiga vägarna – mot Ullared, mot kommuncentrum och mot andra mindre orter i kommunen. Skene-Örbygruppen skiljer sig inte från de andra ungdomarna, istället understryker de med sin kartläggning uppfattningen att det är på somrarna man finner fungerande mötesplatser i stort: badplatser vid sidan av andra platser för huvudsakligen utomhusvistelse (t.ex. vandringsleder/joggingsspår runt Hedgärdesjön) finns i alla delar av kommunen och används flitigt. Om man inte idrottar finns det få alternativ, endast någon grupp nämner lokaler som man kan vara i mer allmänt och utan att sporta. Skene-Örbyungdomarna argumente-

rar med miljön som utgångspunkt i resonemangen för bättre cykelvägar mellan Örby och Skene-Kinna. I Örby är annars pizzerian en viktig mötespunkt, vid sidan av idrottsanläggningar av olika slag. Skenedelen av denna grupps arbete lyfter, till skillnad från många av de mindre orterna, fram torget som en fungerande träffpunkt, men inte bara för de unga, utan över generationsgränserna. Idrottsanläggningarna Vävarevallen, Viskavallen, Friskis och Svettis och Kinnahallen, vid sidan av badplatserna förstås och Folkets Hus är mötesplatser för de unga här i övrigt. Den sistnämnda skulle dock kunna utvecklas mer – här har de fler idéer (se nedan).

FRAMTIDENS MARK – UR DE UNGAS PERSPEKTIV

De unga i Mark spenderar en stor del av sin tid i skolan, vilket förstås ger dem en tydlig bild av vad i den skolomgivande miljön som fungerar och vad som inte gör det. Säkerhet är viktigt och man har många synpunkter och idéer kring hur situationer kan bli bättre. Mobilitet är förstås också viktigt: de unga slutar skolan innan de vuxna slutar arbetet (i många fall) och måste ofta själva förflytta sig – till fots, kommunalt eller med cykel. En säkrare led mellan gymnasiet och Kinna C är en viktig fråga, men också möjligheter för mer aktiviteter generellt, såväl inom- som utomhus- "platser man kan vara på, umgås, stanna upp". Många platser med potential finns, men sköts inte tillräckligt och är därför inte heller attraktiva nog. Badplatser är självklara mötesplatser på sommaren, men på vinterhalvåret saknar man möjligheter till möten. Torget har stor potential, detsamma gäller parken och scenen bakom kommunhuset! De elever som deltagit i detta arbete är på väg ut i vuxenlivet och eftersöker därför fler bostäder för unga – idag en bristvara i hela kommunen. I Fritsla plockas utomhusbio och skateboardramp fram som sådant som skulle kunna göra livet roligare i bygden – även här saknas möjlighet till aktivitet för de lite äldre ungdomarna. *"Framtiden ser ljus ut för Horred, det byggs nya bostäder och det finns många fördelar med att bo i Horred. Framförallt med tanke på möjligheten att ta sig till Varberg, Borås och Göteborg"*, skriver Horredsungdomarna angående framtiden, men efterfrågar en säkrare vandring och rekreation runt Lilla Horredssjön.

Återväxten för Älekulla verkar god, om man skall utgå från de ungas inställning till sin bygd "Vi är övertygade om att majoriteten av ungdomarna kommer att någon gång i framtiden bosätta sig i Älekulla. Detta innebär att utvecklingen ser bra ut och att byn har lyckats locka människor att stanna". Flera återkommande evenemang som binder bygden samman kan vara en nyckel till att begripa hur en sådan känsla byggs upp: genom aktivitet skapas social sammanhållning.

Vad gäller framtiden för Örby ur de ungas perspektiv så ser man gärna en utveckling av Hanatorp vintertid med uthyrning av skridskor för åkning på sjöns is. Kanske kan detta kombineras med en närmre kiosk också – för att få glassen närmre på sommaren? Torget är en mötesplats som unga vill använda och som man nämner vid flera tillfällen i kartläggningen att de har låg standard och dåligt utbud. I det här fallet handlar det om estetik, brist på saker att ta sig för och något slags utbud: som det är nu behöver man ta sig till Skene eller Kinna för att handla. I just Skene däremot, den andra delen av denna grupp, är inte det kommersiella utbudet samma problem, istället tar eleverna upp nedskärningar i den offentliga servicen: *"Kommunen skär ofta ner på olika idrotter och aktiviteter när pengarna tryter, vilket är olyckligt. Det är viktigt med mångfald inom föreningslivet, eftersom det skall finnas något för alla"*. En potentiellt försämrad folkhälsa på sikt och ett i allmänhet torftigare liv blir resultatet. Här har man en bred blick för de problem som kan uppstå på sikt i kommunen – man tycker det är synd att kulturskolans budget minskas, med tanke på att den bara för några år sedan utsågs till Sveriges bästa kulturskola. Kanske är en lösning att med ungdomarna diskutera hur Kungsfors gamla lokaler kan användas? Det lägger de i alla fall själva fram som ett förslag. Kan *"något för alla, helt enkelt"* vara en paroll för en utveckling?

Nyckelord: Badplatser, idrottsplatser, för lite "rena hängplatser", naturupplevelser, kyrkorna, gång-/cykelbanebehov, bostäder för unga.

WORKSHOP

Under en workshop som genomfördes den 9 april arbetade politiker, kommunala tjänstemän samt representanter från byalag och andra grupper som deltog i vardagslivskartläggningen med utvecklingsfrågor för kommunen. Två övningar gjordes – en som rörde strategiska frågor för kommunen som helhet och en som behandlade utvecklingsidéer i respektive del av kommunen och de markanspråk dessa kunde ha. Den senare övningen gjordes med stöd av kartor. För övningarna sattes grupper samman bestående av representanter från två till tre byalag, ett par, tre politiker samt en kommunal tjänsteman som höll samman arbetet och förde anteckningar.

Övning 1: Strategiska frågor

Genomförande

En workshopövning kring strategiska frågor genomfördes på KSAU ÖP den 26 januari. Aspekterna som då framkom kretsade kring ett antal teman. Kommunledningskontoret grupperade aspekterna kring följande preliminära teman (andra indelningar än dessa är dock möjliga att göra):

- Mark i regionen
- Identitet
- Orter och servicestruktur
- Infrastruktur
- Boende
- Rekreation
- Näringsliv och utbildning
- Energi och miljö

De blandade arbetsgrupperna fick vid workshopen den 9 april i uppgift att hitta strategiska frågor som man ansåg viktiga, samt jämföra dem med de teman som framkommit genom KSAU ÖP:s workshop. Därefter fick de prioritera mellan frågorna.

Resultat

Ur övningen framkom att infrastruktur är en viktig fråga som också prioriteras högt. Det är tydligt att frågan är starkt knuten till hur vardagslivet fungerar och frågeställningen inkluderar även kollektivtrafik och kommunikation generellt. Även andra vardagsnära frågor lyftes fram såsom boende, boendemiljö och bostadsutbud, jobbfrågor (inte sällan industrietableringar) samt kommersiell och offentlig service på de orter där man bor.

I uppgiften ingick att prioritera mellan de strategiska frågor som framkommit genom KSAU ÖP samt de frågor man själva hittat vid sidan av dem. De flesta uppkomna strategiska frågor går att inordna under de åtta temana, men ibland behöver begreppen vidgas, se efterföljande kommentarer. En sammanvägning av gruppernas prioriteringar ger följande prioriteringsordning:

1. Infrastruktur samt boende
2. Orter och servicestruktur
3. Rekreation
4. Näringsliv och utbildning
5. Energi och miljö
6. Mark i regionen
7. Identitet

Kommentarer till tidigare identifierade teman: Tillsammans med infrastruktur nämns också kollektivtrafik och kommunikation i vida termer. Boende handlar både om boendemiljö och bostadsutbud, samt det byggande som behöver tillkomma för att möta framtidens önskemål, krav och målsättningar. Mark i regionen är mer angeläget ju närmare gränser till grannkommuner man kommer. Rekreation i fina omgivningar tar de flesta för givet – den finns överallt. Flera grupper kopplar samman rekreation och turism, som något utvecklingsbart. Vad gäller energi nämns förnybara energikällor och vindkraft särskilt – både i positiva och negativa ordalag.

Övning 2: Markanspråk

Genomförande och resultat

Den andra övningen gick ut på att på kartor markera markanspråk utifrån de framtidsfrågor som framkommit i vardagslivskartläggningen uppgift D (bygdens utveckling). Arbetsgrupperna fick också fundera på, och eventuellt peka ut, lämpliga eller olämpliga områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen och vindkraft. Genom övningen kunde man också få en känsla för intressekonflikter som kan uppkomma vid markanvändningsplanering.

Kartresultat av denna övning kommer att komplettera det underlag man fått in genom vardagslivskartläggningen och ger en fingervisning om markanspråk, men inte några färdiga utvecklingsområden.

BILAGA 1 PUNKTLISTA

I samband med vardagslivskartläggningen har kommuninvånarna identifierat en mängd brister, problem, potential, idéer och tankar i stort och smått för kommunens och den egna bygdens utveckling. Dessa utgör en särskild kategori information, mer av en åtgärdskaraktär, som är värdefulla för kommunen. Alla framkomna synpunkter är sammanställda och renskrivna i denna bilaga – en punktlista, en för varje byalag/dialoggrupp. Arbetet med att genomföra uppkomna idéer kan delas på flera aktörer, beroende på vilken idé eller åtgärd det gäller. Punktlistan, som den ser ut i detta skede, ska ses som en sammanställd identifiering av behov, uppslag och önskemål.

BERGHEM

- Skapa bra förbindelser med framför allt Göteborg, men också Borås och Varberg – bra omstigning i kollektivtrafiken. ”Berghem är en bra bo-ort. Då gäller det att skapa bra förbindelser till platser där studier och arbete finns.”
- Närheten till Landvetter gör att kommundelen har förutsättningar att vara ett attraktivt område att bo i.
- Trenden nu beskrivs som ”Avveckling istället för utveckling”...”Samhället står och faller med vår skola. Skolan måste öppnas igen” när allt annat har stängt – gymnastiksal, sålt församlingshem, ingen kommunal förskola.
- Berghemsborna behöver framtidstro. Bygden blir oattraktiv med nedlagd skola, inget utbud, inget för ungdomen att göra. Mer utflyttning än inflyttning.
- Skolan och gymnastiksal tillbaka
- Kommunikationer – tåg och buss – behöver finnas kvar och byggas ut. Behålla järnvägsperongen med tågstopp.
- Gång- och cykelväg mellan Berghem och Skene, inte längs järnvägen, behövs. Även gång- och cykelväg längs järnvägen från Skene till Björketorp och Haby, önskas.
- Gång- och cykelväg i centrala Berghem, längs gamla riksväg 41.
- Väggen, cykelväg, belysning Hajomsvägen till Berghem, gamla Varbergsvägen
- Gång- och cykelväg från Lekvadsområdet till Berghems centralort.
- Befintlig gång- och cykelväg från väg 41 till Bäckängsvägen behöver knytas ihop med busshållplatsen vid Älvängsvägen, stationen och Movägen.
- Gång- och cykeltrafik på bra sätt mellan Lekvadsvägen och stationen.
- Förbättringar för cykeltrafiken till badet i Gångemad vid Öresjön.
- Cykelvägen till Skene (Haby) – bredda den, ev. staket där den går precis vid järnvägen.
- Fler bussturer
- Bevara hållplatsen
- Övergångsställen vid Älvängsvägen, Bäckängsvägen samt Desarehultsvägen. Ev. farthinder över gamla väg 41 vid Solsättersvägen – Älvängsvägen
- Någon hållplats för barnen som väntar på skjutisar.
- Åtgärda oklar utformning av på- och avstigningsplats för skolbuss vid Älvängsvägen.
- Vägen mellan Lekvad gård och Hulta kraftstation – markera.
- Sänk vägens hastighet från Ekebacka till infarten till Kungskullavägen
- Belysning från kyrkan till Hajomsvägen
- Skapa områden för bostadsbebyggelse – villor, radhus och lägenheter. Fler lägenheter behövs för att behålla ungdomar och äldre.
- Möjliggör fler p-platser för barnfamiljer vid Ringsjön
- Bättre stigar till Ringsjön från byn.
- Ungdomsverksamhet – t.ex. bidrag till pingisbord med mera att användas i bygdegården.
- Fotbollsplan
- Elljusspår
- Motionsslingan markeras i olika längder
- Viskastigen – märkt led för att kunna ta sig från Berghem till Viskastigen
- Boulebana vid hembygdsgården
- Isdammen – utvecklas genom snöskottning och bättre parkeringsmöjligheter samt toalett
- Lekplatsen – belysning, papperskorgar, babygunga, toalett
- Pulkabacken – belysning, liftanordning
- Samlingslokal för ungdomar.
- I Berghem finns stora möjligheter till kulturturism, rekreation och friluftsliv. Den unika kulturhistorien i Berghem (utgrävningar på 1990-talet)

kan utnyttjas för ett kulturhistoriskt centrum för Mark. Berghemsborgen är delvis rekonstruerad och här kan vikingatida långhus och gropus byggas.

- Utveckla förutsättningar för småindustri. Vi ser positivt på företagsetablering. Bra industriområde och bra kommunikationer finns.
- Strands Däck – utbyggnad. Positivt om bensin finns.
- Bevara åkermarken för att erbjuda närproduce-rat.
- Skola och gymnastiksal. Själän/identiteten finns där. En samlingsfunktion/plats i orten.
- Det är viktigt att man stimulerar till villabyggnad och nyföretagande i Berghem.

BJÖRKETORP

- Mindre livsmedelsbutik i byn.
- Riksväg 41 delar Björketorp och utgör en risk för skolbarn som tvingas vistas på vägen, vilket inte är acceptabelt. Björketorps byalag har tagit fram en plan där gång- och cykeltrafiken har prioriterats. Detta i syfte att öka säkerheten och finna en helhetslösning. Den föreslagna lösningen av gång och cykelvägarna har beaktat den av vägverket föreslagna nya sträckningen av riksväg 41.
- Gång- och cykelbana längs riksväg 41 bör handikappanpassas.
- En ny trafiklösning för Björketorps norra infart är nödvändig för att få bort den trafikfarliga korsningen riksväg 41–Marknadsvägen där sikten är starkt begränsad.
- För länsväg 1599 (vägen Björketorp-Förlanda) och 1602 (vägen Björketorp-Fotskäl) föreslås en ny planfri korsning med järnvägen och anslutning till den nya riksväg 41. De två nuvarande plankorsningarna stängs.
- Satsning på kollektivtrafiken så att man kan bo här även utan bil.
- Önskan om fartkameror längs rv 41 genom byn.
- Förändring och utbyggnad av Björketorp behövs.
- Byggnad av 55+ boende för att frigöra boende för barnfamiljer samt byggnad av ungdomslägenheter för att möjliggöra att ungdomar stannar i byn.

- Nya bostäder vid Surteby kullar.
- Det finns mark i och omkring byn som bör upplåtas som industrimark. Detta skulle uppmuntra företagsverksamhet som kan bidra till att antalet arbetstillfällen i byn med omnejd ökar.
- Grönyteskötsel, klippt och snyggt i byn hela sommaren. Särskilt kommunens ytor.

FOTSKÄL

- Det är viktigt att behålla Fotskälsdagen som hålls vart femte år då den ses som en ”hemvändardag” med stor uppslutning.
- Skolan i Fotskäl behöver byggas ut permanent för ytterligare tre årskurser. Detta skall även omfatta lokaler för slöjd och idrott.
- För majoriteten av Fotskälsborna är Horred inte ett naturligt postutlämningsställe.
- Återvinningsstation på orten
- Det finns behov av en lokal för ungdomsverksamhet.
- Dagens befintliga gångväg vid Tistelvägen till Palmgrens väg bör utsträckas till infarten Bönhult och i andra riktningen till Fotskäls Kyrka.
- Genomfartstrafiken på den stora vägen är farlig för gående på grund av för höga hastigheter.
- Busslinjen Kinna – Sätilla – Göteborg bör trafikera Hajom och Fotskäl.
- Önskan om busskommunikation till Kungsbacka resecentrum.
- Detaljplaner för hyresrätter och småhus bör iordningställas.
- Önskvärt med en generös tillståndsgivning för byggnation utanför planlagt område.
- Orienteringstavla i Fotskäl som kortfattat beskriver vissa sevärdheter och påvisar platser.
- Skateboardramp vid ishallen.

FRITSLA

- Återvinningsstationen flyttas till industriområdet vid Nitarevägen.
- Då det i tidigare översiktsplan finns planerat ett industriområde utmed RV41 så borde man undersöka möjligheten att anlägga en matarled från detta nya industriområde Forsbäck ned mot Danska vägens östra ända (närheten av gamla soptippen) för att sedan matas vidare ned till

Förläggarevägen i korsningen Förläggarevägen/Kronogårdsvägen (nedanför begravningsplatsen). Alternativet är att dra vägen enligt tidigare översiktsplan söder om Fritsla ned mot industriområdet vid Nitarevägen. Väljer man detta alternativ så måste man även ta hänsyn till att det ökar trafiken från dess utfart upp mot centrum och Gång- och cykelväg måste anläggas.

- Det är mycket viktigt att Marks kommun kommunicerar till Trafikverket att Länsmansbro måste underhållas eller ersättas med ny bro i framtiden.
- En sammanhängande gång- och cykelväg mellan Fritsla och Kinna bör anläggas.
- Steg 1. En förlängning av den nyligen anlagda gång- och cykelvägen från norra järnvägsövergången till den södra järnvägsövergången som på mitten knyts ihop med gång- och cykeltunneln från västra delen (kommersiella delen) och sedan matas vidare till skolan och idrottsplatsen.
- Steg 2. Förläng gång- och cykelvägen vid den södra järnvägsövergången längs med järnvägen fram till Länsmansbro.
- Steg 3. Från järnvägsövergången bör gång- och cykelvägen dras vidare ned till Hagmans utmed järnvägens östra sida för att sedan förbättra underlaget på följande nuvarande grusväg fram till Kinnahult.
- En snabb utbyggnad av gång- och cykelvägar för att separera gående och cyklister från biltrafiken vid, i första hand, skolan/idrottsplatsen men även vid de båda järnvägsövergångarna.
- Gång- och cykelvägen från Norra, Västra och Södra delarna av Fritsla måste ledas vidare utmed Kungabergsvägen till Idrottsvägen över parkeringen på Kungaberg för att sedan avskilja gående och cyklande från biltrafiken på Idrottsvägen upp till Aratorpsvägen.
- Separera gående och cyklister från biltrafiken mellan riksväg 41 och centrum.
- En gång- och cykelväg från korsningen Aratorpsvägen/Marsjöhultsvägen genom terrängen ned till Bäckabovägen bör anläggas.
- En trafiksäker gång- och cykeltunnel under järnvägen mellan Hotellet och Bjälbo.
- Ny väg som förbinder Danska Vägen/Kungabergsvägen med Aratorpsvägen/Solgårdsvägen

för att lösa den livsfarliga trafiksituationen mellan Solgård och skolan.

- Avsläppningsfickor för hämtning och lämning av barn till skolan.
- Ta fram en ny aktuell plan för villor och radhus med prioriterade områden i Fritsla som planläggs och färdigställs för att kunna erbjudas intressenter. Område D bör prioriteras och även område L skulle vara intressant.
- Idéer om temaboende i område L har förts fram. T.ex. betesmark i nära anslutning till tomtmark samt en gemensam byggnad där varje fastighet har tillgång till en stallplats inklusive betesmark. Här kan även ridleder röjas i intilliggande skogsområde.
- Även område M är intressant då det knyter ihop samhället och ligger attraktivt nära skolan och idrottsplatsen.
- Hela området kring stationen, från norra järnvägsövergången till Hotellet bör åtgärdas så att platsen blir funktionell och attraktiv.
- Utemiljöerna i främst de centrala delarna bör förbättras i samverkan med bilväg och gång- och cykelleder med mera.
- Trädgårdsplanteringar samt kompletteringar utmed större vägar.
- Parkområde med grönytor i kombination med en strukturerad pendelparkering bör anläggas.
- Anlägga ett industriområde utmed RV41. I den tidigare planen från 1990 finns även ett område utmed Forsbäck som man bör fokusera på i första hand.
- Attrahera turister genom den unika miljön med gamla förläggargårdar i kombination med den historiska textila miljön med Wingqvist, Hjälltorpsfallet, Solänge Kvarn med mera
- Fritsla har behov av fler övernattningsmöjligheter och det bästa vore om någon kunde starta ett bed & breakfast i Fritsla Hotell. Detta skapar arbetstillfällen på egen hand men i kombination med den unika miljön och de olika inredningsbutiker som finns i Fritsla så skulle detta kunna bli en riktig turistmagnet.
- Ett projekt borde startas för att dokumentera Fritslas historia på ett attraktivt sätt för att sälja in rundturer i Fritsla.

GULLBERG

- Orter och servicestruktur
- I och med nedläggningen och en framtida försäljning av Gullbergsskolan saknar föreningslivet en lokal för möte och aktivitet. Vi vill ha en dialog i frågan med Kommunen. Vi föreslår ombyggnad och ett äldreboende i Gullberg.
- Byalaget tycker att Mark bör satsa på biogas. Kommunen bör kunna erbjuda allmänheten ett tankställe samt köra sin egen bilpark på Biogas.
- Det finns en del människor i vårt område som pendlar till Göteborg. Vi tycker att arbetet med utbyggnad av 156:an är viktig så säkerhet uppnås.
- Gullbergs- och Brättingstorpsvägen är den väg som de flesta i området tar sig till skolan i Örby via. Det är av största vikt att kvalitén och säkerheten är hög då belastningen med tunga fordon ökat i samband med skolnedläggningen i Gullberg.
- Byalaget föreslår att fler busslinjer går via RV 41 istället för Kinnahult, vilket ligger alldeles fel.
- Busskurser vid RV 41 och Fritslavägen önskas.
- Byalaget ser gärna att man anlägger järnväg mellan Borås - Göteborg via Mark. Det är även en önskan att få busstrafiken att gå via Landvetter flygplats.
- Vi ser gärna att kommunen framgent satsar på att rusta upp infrastrukturen.
- Vi ser gärna en stillsam ökning av byggande och inflyttning i vårt område. Byggnationen bör vara av det utseende som gör att den passar in i området.
- Viktigt att bevara bronsåldersröset med domarring, 50 m in på Marsjövägen, på vänster sida, för framtiden.
- Viktigt att bevara Gunnbofallet som är en vacker och historisk plats.
- Vi ser gärna att det satsas på att kunna ha kvar så stor del odlad mark som möjligt.
- Marks Kommun bör undersöka möjligheten att på lämpligt ställe bygga ut vindkraft samt ha en plan för detta.

HAJOM

- Det beslut som finns att lägga ner Hajoms förskola och skola skulle vara ett dråpslag för orten på många sätt. Vi hoppas att vi trots allt får behålla vår skola och förskola med bland annat fullt fungerande slöjdsalar och en mycket fin gymnastiksal med aktiviteter för invånarna. Om det ändå bli så illa att kommunen fullföljer tanken att ta bort skolan, så är det en tvingande nödvändighet att vi får behålla gymnastiksalen samt slöjdsalen.
- Att ha skolan kvar i Hajom, möjliggör för ungdomarna att ha en gemensam samlingsplats i närheten av skolan till exempel genom evenemang och kurser som anordnas i byn. En närhet som våra unga inte är bortskämda med. Detta attraherar familjer från till exempel Göteborg till inflyttning som sedermera genererar skatteintäkter till kommunen.
- Bygdegården används som mötesplats och samlingsplats för många boende och föreningar. Det är av största vikt att driftbidraget från kommunalt håll finns kvar och tryggar att samlingslokalen kan bevaras och underhållas på ett tillfredsställande sätt. Även hembygdsstugan är beroende av sitt underhåll från kommunen.
- När det nu har blivit aktuellt att flytta återvinningscentralen från Skene skog till Kinna blir det åter nödvändigt att en återvinningscentral placeras vid affären i Hajom.
- Byalaget önskar att kommunen monterar en skylt –Lanthandel- vid Hjorttorpskrysset.
- Barn som bor mindre än tre kilometer från skolan borde även de få skolskjuts om bussen ändå åker förbi.
- Önskvärt med gång- och cykelväg utmed väg 604, mellan Hjorttorp och Hajoms kyrka för säkerhet och kommunikation till och från länsväg 156, busshållplats Hjorttorp. Kan med fördel samordnas med den planerade vatten- och avloppsledning som ämnas anläggas.
- Väg 604 är en tungt trafikerad väg och byalaget tror att en gångbana skulle gynna fotgängare i bygden att röra sig till exempel ut mot bussarna mot större orter.

- I samband med att det blir aktuellt att dra vatten och avlopp från Hjorttorp till anläggningen vid vägskalet Hajoms kyrka, är det lämpligt att anlägga gångbana ovanpå vatten- och avloppsledningen.
- Bussen mellan Horred och Kinna skulle kunna gå via Björketorp – Fotskäl – Hjorttorp några turer i vardera riktningen varje dag.
- Linje mot Fjärås – Kungsbacka önskas.
- Fler turer med buss 442, som nu endast går under skolterminer.
- Cykelvägar längs med 156:an och mellan Hjorttorp och skolan önskas.
- För att Hajom ska kunna utvecklas längs väg 604 mellan Hjorttorp och Hajoms by mot Berghem krävs att skyddszonen för industriområdet på Skene Skog begränsas till en linje från väg 156 öster om Holkedamm i höjd med Hajoms skjutbana och till Ljunglid väster om avfallsanläggningen, detta industriområde är ämnat för tung och bullrig industri, enl. kommunens plan vilket skulle kunna hindra nybyggnation av villor med mera om skyddszonen dras alltför nära Hajoms By och öster om den.
- Inom en femårsperiod borde det byggas ytterligare bostäder i Lammalyckan, i första hand för äldre men förslagsvis också lite större bostäder och hyresrätter.
- Viktigt att bevara det öppna landskapet kring Hajom.
- Byalaget ser positivt på att många mindre gårdar som finns, särskilt i utkanterna, har blivit hästgårdar då det ger många positiva effekter för bygden. Det finns en tanke i Hajom att utveckla vägar och vandringsleder som också kan vara ridvägar, för att i förlängningen gynna hästägandet.
- Hajom skicenter–Knattebacken- bedrivs idag helt på ideell basis. Byalaget önskar att kommunen ger bidrag för att utveckla denna backe, bidrag till exempel till en knapplift.
- Assjön och Trehörningens badplatser behöver fixas till. Bryggor och ev. ett hopptorn önskas.
- Det är betydelsefullt att det vidare arbetas för ett friskt vattendrag inklusive Iglabäckens tillflöde med bland annat lax, havsvandrande öring, äl

och flodpärlmussla. Fortsätta att underlätta för laxens vandring och lek.

- Hyreslägenheter behov

HORRED

- Vi behöver planera för att inte bygden ska minska sin attraktivitet. I Horred bör inte utsikten över Viskadalen få störas av ohävdad tomtmark i kommunal eller privat ägo.
- Det saknas en naturlig och central mötesplats i Horred. Parkeringen utanför ICA skulle även kunna användas till ett torg om den iordningställdes.
- Det är brist på "mötesplatser" i Horred. Det saknas ett fik eller liknande (som inte ligger i anslutning till en butik), dit man kan gå och träffas.
- Det är synd att man inte kan ha after work nere på hotellet nu för tiden eftersom deras tillstånd att servera alkohol är indraget.
- Det saknas en informationskarta över Horred som tidigare fanns. Något av det första man möter vid infarten till Halland är en parkeringsplats med en enkel informationskarta över Varberg.
- Stora delar av Landet kring Veselången saknar bredband med tillräcklig kapacitet. En infrastruktursatsning på fiberkabel till alla skulle gynna utvecklingen av gamla och nya företag samt kontakter och förståelse mellan människor.
- Mobilmottagningen utanför Horreds By är undermålig. Även på öppna platser saknas täckning.
- Ägaren till "Gamla Konsum"/Hasses Livs sköter inte sin fastighet till förnöjsamhet.
- Det behövs mer parkeringsplatser vid Bydegården. Det finns en möjlig plats för parkeringsplatser utmed Sjöby norrväg eller på den yta som finns i närheten av den befintliga parkeringen.
- Infart och parkering till ICA är bristfälliga och behöver förbättras. Bredvid parkeringen finns ett hus som borde kunna användas för affärs- eller annan verksamhet, om inte kan det ge plats för en planare parkeringsyta.
- Parkeringar i centrum är otillräckliga. Gäller framför allt vid besök till Ekås. Den obebyggda tomten intill hyreshuset för anställda på Ekås skulle kunna användas som provisorisk parkering.

- Resecentrum vid stationen fungerar dåligt. Det finns möjlighet att flytta det till norra sidan om spåren vilket innebär att SJ måste ge upp ett stickspår samt att påfarten till väg 41 förbättras. Idag springer barnen över spåren och bussarnas avgaser drabbar många hyreshus då regeln om tomgångskörning max en minut ej följs.
- Utfarten från Kungsbackavägen är undermålig.
- Korsningen mellan väg 41 och Helsjövägen bör ses över.
- Mark skulle kunna reserveras för en gång- och cykelväg parallellt med Helsjövägen. Den vägen förbinder två skolor med Horreds samhälle. Den närmast samhället används ofta till motion.
- En fortsättning på gång- och cykelbanan längs Loftsgårdsvägen (mot Helsjövägen) behövs nu när nya området på Sandells väg växer fram.
- Det finns behov av en cykel/gångbana mellan Horred och Helsjöns Folkhögskola och vidare till Idala/Gällinge/Fjärås och Idala/Frillesås.
- Gång- och cykelväg från badplats till Sjöby behöver rustas upp.
- Cykelbana behövs mellan Horred-Istorp och vidare till Kanared. Då skulle man kunna göra en rundtur över Lindhult.
- Det saknas idag säkra cykel/vandringsleder i området mellan Horred och Sundholmen. Det medför att Sundholmen känns som att det ligger för sig självt och utan anknytning till Horred.
- Flera smågångsvägar i Horred behöver en upprustning, men främst de mellan Sjöby Österväg, Sjöby Mellanväg, Sjöby Västerväg och Björkhagavägen.
- Åsbergs gata är idag osäker. Det är många som går denna väg till affären, skolan, bussen, med mera. Bilarna håller inte hastighetsbegränsningen på 40 km i timmen, trots skyltar om lekande barn.
- Från kyrkan ner mot Lindhultsvägen saknas trottoar. Många går den vägen dagligen.
- Trottoaren vid Lunnaliden, uppefter skolan, slutar tvärt. Farligt att vara gångtrafikanter där.
- Fartkameror vid Horreds kyrka behövs. Däremot behövs inte begränsning på 40 km/tim långt ute på glesbygden mot Helsjön.
- Bitvis finns det gatubelysning på Kungsättersvägen från Horred men längs sträckan mellan järnvägen och Viskan är belysningen sedan många år släckt. Här finns inga vägrenar för gångtrafikanterna och det kan vara väldigt svårt att upptäcka dessa i mörkret. När ändå lamporna finns där borde de kopplas in igen för att öka säkerheten längs sträckan.
- Belysning saknas vid återvinningsstationen.
- Den enkelriktade vägen ner till Horreds järnvägsstation (Hultins gata) kan kännas läskig och mörk på hösten.
- Det behövs belysning på vägen från Lunnaliden ner till Junivägen.
- Bussförbindelserna till Kungsbacka är dåliga/undermåliga. Fler turer och anpassning av buss-trafiken för resande från Horred skulle innebära att det är möjligt att åka kollektivt till Göteborg. Fler och anpassade turer till anslutningståg/-bussar skulle också öka attraktiviteten för kollektivtrafiken.
- Bussturer till Kungsbacka är inte synkade med Kungsbackapendeln.
- Vad jag förstår har Horred den enda varma väntplatsen mellan Varberg och Borås. Det är viktigt att detta kan bevaras eller förbättras då det uppmuntrar till kollektivt resande.
- Något som kan göra Horredstrakten unik är om det skapas möjlighet att bygga utanför det som idag är villaområden.
- Hela området längs Helsjövägen är, som det ser ut nu, inklämt mellan naturreservat, jordbruksområde och kommande vindkraftverket vilket i praktiken innebär att det inte går att bygga fler hus här. I detta område är det möjligt att bygga inom promenadavstånd till sjö och det är så nära det kan bli att pendla till Nordhalland och Göteborg.
- Det finns ett hus som står tomt mitt i Horred, precis ovanför Ekås. Detta skulle vara perfekt för ungdomsbostäder så att de kan bo kvar i Horred.
- När huspriserna blir för höga i Kungsbacka, Varberg kommer Horredsbygden vara attraktivt. Det har ju byggts tre hus på ganska kort tid.
- Vid Horreds Måleri finns utrymme för serviceverksamhet, till exempel ett äldreboende.
- Stigar i skogen som fungerat i 1000-tals år förstörs nu på löpande band genom det moderna skogsbruket. Detta skulle kunna motverkas om det fanns skyldighet för skogsägare att åtgärda

körskador från skogsmaskiner. Tills dess att nya regler kommer skulle t.ex. LRF, med hjälp av andra organisationer, kunna publicera namn på gårdar som inte sköter detta!

- Fiskekort - man borde samordna detta så att det går att lösa kort för större områden, i första hand ortervis och sedan gå vidare för kommun och region.
- Se över utvecklingen av skogen och vem som ska kunna använda den. Täta ogenomträngliga slyområden eller fritidsområden där vi kan hämta bär och svamp.
- Våra natur- och kulturvärden måste skyddas och bevaras.
- Utglesning av buskage och trevligare belysning vid våra parker, lekplatser och gångvägar som går mellan våra olika bostadsområden behövs.
- Det finns möjlighet att göra en liten dansbana/park och/eller tennisplaner vid Horreds IFs klubbstuga.
- Badplatsen vid Lilla Hornsjön är i behov av översyn.
- Det är bra och vacker natur med fina stigar och grillplatser men det saknas toalett vid Lilla Horredsjön.
- Det finns möjlighet att satsa på simskola vid Lilla Horredsjön. Det är ett problem att så få barn kan simma idag.
- Ekhangarna måste bevaras och tas väl om hand.
- Miljön i Vasse bör ses över.
- Skydda Kilastugan och dess skogsområden samt förbättra vägen upp med cykelväg och belysning.
- Det ska finnas två likvärdigt utrustade idrotts-hallar av samma storlek i Horred som Horredshallen.
- Skydda och förbättra skötseln av de grönområden som finns i Horred.
- Underhåll av Eksättersparken är bristfälligt.
- Bevara tennisbanan i anslutning till Eksättersvägen.
- Grönområdet vid Eksäter skulle behöva röjas upp för att göra det till en trevlig samlingspunkt för dem som besöker Eksättersvallen för fotboll, där det även finns boule- och tennisbana. Kanske det skulle gå, att med ideella krafter, göra lite samt få hjälp av röjarlag i kommunen att ta hand om och få bort ris med mera.

- Stigar från Loftsgården och ner till lilla Horredsjön samt stigen efter sjökanten måste rustas upp.
- Sly behöver tas bort i ekdungen mellan Hellsjövägen 6-10.
- I Horred har vi ett unikt gångstråk med "strandpromenad" i anslutning till tätbebyggelse på Loftsgården och Sjöbys villaområden. Detta måste rustas upp så att det går att använda.
- Växthuset vid Vasse finns tillgängligt för kolonilotter om det finns intresse.
- Sommartid hade det varit praktiskt med iordninggjort vid stora lekplatsen vid skolan. En trevlig mötesplats under de sköna utemånaderna!
- Kommunen bör se över var man kan vi tänka sig att anlägga alternativa energikällor som solenergifångare, motorer som drivs av vinden eller vatten i mindre eller större skala.
- Tänk att det ska vara så svårt att finna ett samlingsnamn som gör att alla känner sig delaktiga. Samma problem i föreningar med bara ett av socknarnas namn i föreningsnamnet i Landet kring Weselången!

HYSSNA

- Torget behöver rustas upp för att lyfta platsen.
- En större gymnastikhall önskas då den befintliga är för liten, sliten och ej uppfyller dagens standardnormer. Det finns även önskemål om en tennisplan vid Ekedals IP och ett elljusspår.
- Upprustning av förskolan behövs.
- Utöka pendelparkering i samband med ombyggnad av Sandvadskryset. Det finns en vid Hyssna handel som idag är överbelagd.
- Kommunikationen till Bollebygd och Borås sker med bil, praktiskt fungerar inte pendling via omstigning i Landvetter eller Skene - Kinna och det är önskvärt med en bussförbindelse Sätila - Hyssna - Bollebygd (Borås).
- Ändra trafiksituationen i korsningen Hålsjövågen - Bollebygdsvägen till huvudled eller rondell. Som korsningen ser ut idag sker många tillbud och olyckor.
- Förläng gång- och cykelvägen från korset vid "Börjessons" till Klatebergs bro och en anslu-

tande väg till Ekedals IP (detta är beslutat och projekterat sedan tidigare).

- Gång- och cykelväg från Bonared Forsbergs Fritid till första avfarten (mot Lillaskog) efter Sandvadskrysset.
- Gång- och cykelväg från Sandvadskrysset till "Lyckehörnet" och vidare förbi kyrkan till Ekedals IP och Lilla Hålsjön. Den sträckningen är en del av Sverigeleden.
- Marks kommun bör göra en översyn av hur parkeringen vid skolan fungerar idag. Det behövs en större och säkrare parkeringsplats utanför Hyssnaskolan. Några förbättringar kan vara p-platser för dagslånga parkeringar till personal på skolan och föräldrar/besökande om ska till skolan eller gymnastikhallen. P-platser för hämtning och lämning, t.ex. 10 minuters parkering för de tillfällen man snabbt behöver gå med sitt barn in en stund. Vändplats i anslutning till den önskade 10-minutersparkeringen. Handikapplatser tillräckligt nära skolan, tydligt markerade för ändamålet. Busshållplats med vändplan avsedd för endast busstrafik.
- Det finns intresse för fortsatt nybyggande av friliggande hus i Melltorpsområdet och Daläng - Slätthed samt förtätning mellan befintlig bebyggelse.
- Lämpligt område för industriverksamhet är området Sandvad - Lillaskog, längs väg 156.
- Jag pendlar kommunalt till Göteborg. För mig är det kortare väg att gå ut till Sandvad och ta bussen istället för att gå till Hyssna handel. Jag har uppskattat den tidigare möjligheten att ibland kunna ta buss 310 som passerat redan vid Stomshöjd. Det är inte roligt att stå vid vägkanten vid Hyssna handel eller Sandvad där bilarna ofta kör fortare än 70 efter kamerorna. Vid Hyssna handel finns bara handikappanpassning på ena sidan vägen. Hur är det tänkt där? Ska rullstolsburna och synskadade bara kunna åka mot Göteborg, men inte kliva av i Hyssna? Jag inser ju själv att det är för ont om plats för en sådan hållplats. Men när det kommer att byggas 60 nya bostäder centralt i Hyssna borde väl Sandvad vara en mer lämplig knutpunkt för kollektivtrafiken, med ordentligt med plats för

parkeringar. Vid Sandvad-Hyssnakrysset uppstår idag tveksamhet när bussen kommer om den skall gå via Sätilla eller direkt mot Göteborg. På min uppmaning har Västtrafik nyligen satt upp en tillfällig hållplatsskylt mot Sätilla. När nu Hyssna-krysset/Sandvad ändå skall byggas om önskar jag att man även samtidigt ser över hållplatsfrågan ordentligt. Jag tycker inte att gångbanan som är inritad på planförslaget ser tillräcklig ut, då den bara finns i själva krysset.

- Vi behöver en gc-väg från Hyssnaskolan ut till krysset. Idag är vägrenen 20-30 cm och ibland bara 10 cm asfalt. Jag går ofta mellan Hyssna centrum och in till vår infart vid Gamla kyrkan med tvillingvagn och hund, vilket inte känns så roligt när vägrenen bara är 20 cm.

KINNA

- Plats för tankning av gas måste omgående tas fram och beslutas om och helst också byggas.
- Skötsel av återvinningsstation vid resecentrum
- Förbättringar av trafiksituationen vid resecentrum
- Staket vid OK-Q8 och stationsområdet bör sättas upp mot väg 41.
- Separera trafikanter på Pruhultsvägen
- Ny gångstig från Dalen till KSK-stugan.
- Ny gångstig från Häljadalen till Kinnaborg
- Utveckla området kring Viskavallen med idrottshall och träningsplaner och skapa bra förbindelser
- Utveckla cykelleder i hela kommunen, Kinnahult till Fritsla, runt Lygnern samt runt Öresjön.
- Områden för närrekreation bör köpas och skötas av kommunen.
- Spolning av vinterisar bör ordnas – Landis och Sahara.
- Siktröjning i Viskadalen
- Fler uppställningsplatser för husbilar – vid rastplatsen vid Häggån utefter väg 41 är ett lämpligt ställe.
- Rusta upp Kinnaborg och vägen dit, samt sätt upp information om platsen
- Bind samman GC-vägar, skylta.
- Att ovanpå planerad avloppsledning mellan Kinna – Sätilla planera för en cykelbana.

KINNAHULT

- Miljöstation/återvinningscentral placerad mellan järnvägen och Fritslavägen.
- Utbyggd pendelparkering.
- Fler ombud för Västtrafik behövs.
- Samlingslokal saknas i området. Finns matsal i Pelle Vävares fabrik som ej nyttjas i dagsläget.
- Önskan om att få en närbutik i området.
- Oro för miljöbelastningar och andra störningar från befintliga och äldre industrier i området. Vid fastigheten vid Holtsbergsvägen kör trimmade bilar i hög fart upp och ner, ibland utan ljuddämpare.
- När blir det ett Resecentrum i Kinna med biljettcentral, café och väntsal?
- Ännagården som nu omnämns i nya Förläggargårdsboken - ett kulturarv som är värt att bevara och förvalta och som sedan ett år står tomt.
- Gamla nedlagda fabriker som används som lager eller för hobbyverksamhet upplevs ofta som otrygga.
- Önskemål om att tågen skall stanna i Kinnahult.
- Vägen genom centrala Kinnahult bör höjas upp vid övergångsstället så att vägen blir säkrare
- Vägen mellan Horndal och Kinnahult används som fartsträcka för bilar och MC på kvällarna. Några anser att hela sträckan borde justeras från 70 till 50.
- Busstoppen vid Kinnahult - Källäng anses mörka och otrygga på kvällen, med bilar som kör för fort. Området är ofta översvämmat vid regn och stor risk finns för vattenplaning. Saknas övergångsställe.
- Anslutningsvägen via Källäng till 41:an och Örby bör enligt ett flertal skyltas bättre och ej stängas för biltrafik med personbil. Vissa tycker vägsträckan genom gården bör flyttas till andra sidan stallet. Andra anser att det blir bra om vägen stängs av för genomfarten med bom, vilket tydligt planeras.
- Förlängning av gång och cykelväg från Kinnahult fram till Klockedalsvägen alternativt Hults väg då flera barn måste passera Fritslavägen två gånger för att ta sig till och från Kinna.
- Bättre cykelväg inne i Kinna ända fram till Lycke-skolan önskas. Säkrare övergång med ljusreglering in till Kinna över Rydalsvägen.

- Gång-, cykel-, moped- och ridväg längs järnvägen från Harpebo till Fritsla. Ny sträckning föreslås – på samma sida järnvägen hela sträckan till Fritsla.
- Bättre underhåll av småvägar. Även rensning av träd och buskar längs väg och järnväg efterfrågas för bättre sikt och säkerhet, speciellt vid övergångar.
- Fler parkeringar vid Kinnahults IF och nedanför Mariebergsparken skulle underlätta för större aktiviteter i fritidsområdet.
- Rekreation kring Mjögasjön – plana ut ett något större område invid Mjögasjön för att underlätta för barnfamiljer och kanotister. Brygga vid någon naturlig badplats vid Mjögasjön. Ökad tillgänglighet på östra sidan sjön.
- Ekleden – potential för turism – vandring, ridning, cykling. Kan stigarna breddas kan användbarheten öka. Kan kompletteras med fler rundor och sittplatser i fina lägen. Underhåll och skötsel.
- Flera har tagit upp vikten av att bevara och utveckla Mariebergsparken som fritidsområde. För samman parken med fotbollsplanerna .
- Rusta upp lekplatserna i Kinnahult så att de fungerar som sociala mötesplatser. Väldigt slitna och nergångna i dagsläget.
- Paddling längs Häggådalen ger området en helt ny upplevelse och skulle kunna utvecklas på turistsidan. Detta kräver dock upprustning längs vägen med t.ex. iordningställda platser för fika och grillning. Det har tidigare funnits flytbrygga och badplats med sandbotten i närheten av Harpebo.
- Önskemål om skatepark för ungdomar. Lämplig plats skulle kunna vara ängarna bakom Volvo, mellan Stommen och järnvägen.

RYDAL

- Utökad kollektivtrafik. Mer trafik helger och kvällar. Utveckla närtrafiken.
- Gång- och cykelväg mellan Rydal och Kinna
- Gång- och cykelbro mellan områdena Svalan och Västra Villaområdet
- Snöröjning av skyltad historisk promenad.
- Kommunal simskola i Stora Hålsjön.

SKENE

- Det behöver byggas lägenheter i centrala lägen, såväl med hyresrätt som bostadsrätt med god tillgänglighet.
- Viktigt att Skene skogs verksamhetsområde utvidgas.
- Skapa god markberedskap för byggande av bostäder, handel och verksamheter.
- Riksväg 41 och väg 156 är hårt trafikbelastade, man måste agera för utbyggnad.
- Järnvägen Borås-Varberg är hårt nersliten och måste upprustas.
- Bussfickor saknas vid flera hållplatser t ex Skene torg i riktning mot Örby.
- Övergångsställe vid järnvägs korsningen vid Örbyvägen. Så krångligt utformat att ingen väljer den anvisade riktningen. Istället går gc-trafiken från Örbyvägen mot Kungsfors center på vänster sida på en olämplig och smal remsa. Bör åtgärdas snarast.
- Ett par parkområden utefter Varbergsvägen har röjts i år, f d smen Lundgren (vid busshållplatsen) och vid Assbergs Klämma (mittemot bensinstationen). Viktigt med ett kontinuerligt underhåll.
- Det är viktigt att gc-vägen mellan Skene och Berghem byggs ut.

SKEPHULT

- Skolskjuts öppen för alla
- Utveckla ringbilen till det finmaskiga vägnätet
- Bärighet på vägar bör förbättras
- Kommunen bör köpa närproducerade livsmedel och tjänster.

SÄTILA

- Bättre kommunikation över våra kommungränser. Bussförbindelser till Kungsbacka oftare än idag. Från Sätila till Borås är idag nästan omöjligt att ta sig. Till Ubbhult kan man bara åka via stora vägen, Björlandavägen och Källarbacken.
- Vi vill behålla och vårda vår bank, livsmedelsaffär, vårdcentral, tandvård, livlig kyrklig verksamhet, frisör, byggvaruhus, restaurang, bensinmack, och uppodlade öppna landskap. Det är viktigt att planering görs på ett sådant sätt att de som lockas att flytta till orten just får möjlig-

het att känna av att det är fråga om en mindre ort, dvs. att inte bygga industriell verksamhet tätt intill bostäder eller mycket höga byggnader.

- Skapa ett busscentrum i utkanten av Sätilaby där pendlare kan ställa sin bil och där bussar från olika håll möts och avgår.
- ”Slingbuss” för att knyta ihop områdena Sätila och Ubbhult önskas. Utmed Fjäråsvägen mot Ramhulta och från Sätila till Hyssna, via Fotskäl och Flohult.
- Skapa ett Ungdomens Hus/Allaktivitetshus som på dagtid kan vara De äldres Hus. Något skall alltid vara öppet. Gör om Lundagården till Ungdomens Hus. Ge möjlighet att meka med motorer. Försäljning både inåt fotbollsplanen och utåt stranden vore bra.
- Gör om torget mitt i byn till en enda stor mötesplats med kafé, lekplatser, fontän.
- Skapa en parkyta i centrala Sätila.
- Ett bättre och snabbare bredband behövs och gynnar alla. Vår industri skulle blomma och fler företag skulle vilja flytta hit.
- Ökade öppettider för biblioteket.
- Utnyttja Erik Anderssons gamla vägreservat till att bygga affär, eller hellre en saluhall (lyx), dvs olika serviceverksamheter.
- Fler olika typer av butiker.
- Kommunkontorsfilial bör placeras i Sätila.
- Lekplatsen på nya området vid Brandkåren behöver någon form av solskydd. Bör underhållas bättre.
- Bor man i Sätila skall postadressen vara Sätila och inte Rävlanda eller Fjärås.
- Vill ha samma tfn-riktnummer som övriga Mark.
- Sätilaskolan måste hållas attraktiv och förnyas ständigt.
- Söndagsöppen livsmedelsbutik
- Öppen förskola flera dagar i veckan behövs
- Sandvadskrysset måste åtgärdas ur trafiksäkerhetssynpunkt nu.
- Mer parkering i centrum behövs. T.ex. vid Sandvadskrysset, Björlandakrysset och i centrum.
- Cykelväg utmed samtliga vägar kring Sätila. Även längs sjön från Flohult till Dyrenäs.
- Vägarna kring Sätila är generellt alldeles för smala för nutidens fordon och trafikmängd. Bl.a. hästtransporter har svårt att ta sig fram.

- Trottoar behövs utmed vägarna vid skolan.
- Det behövs ett övergångsställe mellan förskolan Smedjan och Maderna
- Sättila är fullt av farliga utfarter, t ex från Lisakullavägen
- Väg 1612 bör beläggas med gatsten för att hålla nere hastigheten
- All strandnära mark bör bevaras utan bebyggelse och med full tillgänglighet för allmänheten. Inga tomträtter bör kunna stänga av promenadstråk.
- Billiga, mindre lägenheter till ungdomar
- Fler vanliga hyresrätter behövs
- Integrera boendet med jordbruket. Arbeta för en attitydförändring gentemot kor, gödsel och annat som finns runt våra jordbruksgårdar.
- Bygg inte på åkermark
- Storåns dalgång och mynning. Här måste eller bör turism och Storåns miljö kunna samsas på ett vettigt sätt. Muddra Storåns mynning. Röja i ån, ta bort nedfallna träd.
- Fänastigen från Lillängsområdet till Tvärdalsvägen förses med ljus.
- Ny stig bör röjas från Lillängsområdet för att förbättra tillgängligheten till elljusspåret.
- Skapa promenadmöjlighet utefter Storån.
- Längs stigen utefter Lygnerns strand behöver bänkar och eventuellt picknickbord sättas upp. Anlägg fasta grillplatser.
- Belysning behövs utefter hela Strandvägen.
- Speciella stränder, eller delar av stränder, för hundar behövs. Speciella tider för hästar (vår och höst) vid Lygnerns badstrand. Städ dag före badsäsongen för människan.
- Fler ridvägar kan skapas om bro över Storån vid Strömma finns. Markägare vill INTE ha hästbro, medan gångbro går bra.
- Bro över Storåns mynning, från Sättila sand till Änghagen, skulle vara en naturlig del av en vandringsled ända fram till Hallandsleden. Skulle göra Änghagen tillgänglig.
- Dagens båtramp finns inom stängt område.
- Informationsskyltar vid Lygnevi som visar var t ex toaletterna finns.
- Bygg ut elljusspåret. Skylta med km. Sätt upp bänkar. Förse med timer för att spara el. Flytta det till utefter Storån.
- Det behövs en attitydförändring gentemot hästar och hästgårdar
- Motionscentrum kan byggas vid elljusbanan dit alla idrottsföreningar kan flytta.
- Skapa fler vandringsleder med bänkar.
- Skapa leder för att långsamt vandra i skogen, lyssna efter fåglar, sitta på en bänk och bara vara.
- Skapa ett stort årligt sportevenemang vid Lygnern som försiggår både i och runt vattnet.
- Utveckla området runt Svansjön med vandringsleder som är utmärkta och försedda med bänkar och grillmöjligheter.
- Röj skogen vid Sättila Sand. Röj/gallra vid hamnen, campingen och Lygnevi
- Flytta fotbollsplanen Åängen närmare Lygnevi
- Förbättra campingen för att ge högre kvalitet och fler platser.
- Informationsfoldrar som kan tryckas upp från Sättilas hemsida.
- Informationsskylt i Sättila med info om sevärdheter, vandringsleder med mera
- ISA af Lygnern kommer att gå på sjön Lygnern
- Sättilas badbrygga, ångbåtsbrygga, är unik genom att vara den enda pålade ekbryggan i Sverige (kanske världen).
- Sommarkafé vid rastplatsen.
- Ett gemensamt industriområde för både Sättila- och Hyssna samhällen borde ligga utefter väg 156 mellan Sandvadskrysset och Björlandakrysset.
- Utveckling av jordbruksprodukter, t ex med ysteri, bageri och hantverk.
- Nya områden för småindustri behövs
- Möjlighet för mer utbildad ungdom att få arbete.
- Skapa möjligheter för att öka turism med fler boendemöjligheter och aktiviteter.
- Turism måste få en naturlig plats i översiktsplanen
- Vid nedläggning av Smälteryd skulle det omvandlas till konferensanläggning, camping och vandringshem eller ridskola/ridläger.
- Energi och miljö
- Insynsskydd och bullerplank borde byggas kring industriområdet vid brandstationen

- Inget vindkraftverk skall byggas på Lygnersvidersområdet. Halva befolkningen i Sätila är för och andra halvan är emot. Lägga i ledningsgatorna
- Att ovanpå planerad avloppsledning mellan Kinna och Sätila planera för en cykelbana.

TORESTORP

- Bättre allmänna kommunikationer
- Orter och servicestruktur
- Bättre täckning i mobilnätet
- Översyn av skolskjutssystemet
- Ekonomiskt stöd från kommunen för ungdomsgården
- Återinrätta landsbygdsytvecklaren
- Bättre vägar
- Fler cykelvägar
- Inomhushall och konstgräsplan vid Svansjövalen

TOSTARED

- Förbättrad kollektivtrafik med koppling (i tid och turtäthet) till Fjärås, Kungsbacka, Sätila (där service finns) och Kinna/Skene.
- Drift och underhåll av vägnät förbättras – beläggning och bättre snöröjning.
- Hyreslägenheter behövs.

UBBHULT

- Förbättrad kollektivtrafikkoppling (i tid och turtäthet) till Hällingsjö (samordning med buss 300) och Sätila (där service finns).
- En bra och framtidsorienterad lösning för vatten- och avloppsproblematiken. Möjlighet att påverka processen. "Vi är rädda om vår natur..."
- Förbättrad brandberedskap och möjligheter till släckning. Brandpost med vatten från Änkatjärn.
- Använd lokala aktörer för förvaltning och fastighetsskötsel av kommunala fastigheter, såsom veteranpool.
- Lägenheter för alla behov. Med en lägenhetskö på 25 personer i Ubbhult så har vi väl kommunens största lägenhetskö, om man sätter det i proportion till våra tusen invånare?
- Vi har stora och starka önskemål om säkra gång- och cykelvägar. Och i samband med det behovet

så är det även värt att fundera på var man kan och får rida säkert.

- Vi må ha ADSL här men det lär vara fulltecknat. Behövs fiberoptik för att få bra möjligheter här, speciellt om Ubbhult skall växa.
- Gympasal/aktivitetshus ihop med skolan.

ÄLEKULLA

- Annonsering av lediga lägenheter på kommunens hemsida
- Hemsida med aktivitetskalender
- Gym i klubbstugan
- Standarden på vägen till centralorten är för låg. Grusvägarna till Mjöbäck och Öxabäck behöver rätas och beläggas. Beläggningen på vägen till Kungsäter behöver förbättras.
- säker eldistribution
- Bra telefon- och bredbandsförbindelser
- En brist är att det inte finns någon kommunal badplats.
- Uppmärksade ridstigar
- Elljus på del av motionsspåret. Märka upp 2 km-, 3 km- 5 km- samt 10 km-spår.
- Informationskarta över Marks kommun vid Älekulla livs.
- ? Älekulla Livs?
- Bättre lekplats
- Röja upp området längs Kållaredsån mellan bygdegården och Skyttepaviljongen
- Lägenheter i Älekulla (gärna Marks Bostads AB)

ÖRBY

- Bevara Backens skola.
- Bevara Örbygården
- Det är viktigt att säkerställa en trygg och säker trafikmiljö längs flödesvägarna till och från skola och fritidsaktiviteter.
- Trottoaren längs Kinnavägen - från Gamla Helevägen fram till skolan, saknar ordentlig kantsten och är på många ställen för smal. Denna bör göras om till gång- och cykelbana.
- Skenevägen - från Kungslid till skolan. Trottoar saknas fram till kyrkan och trottoaren är sedan på flera ställen för smal samt att buskar hänger ut över den. Denna sträcka bör göras om till gång- och cykelbana. När det nya ridhuset blir färdigt så kommer troligtvis trafiken att öka dit.

- Det behövs även en ordentlig översyn av alla befintliga cykelbanor eftersom det både saknas skyltar och är felskyttat samt att man målat parkeringsrutor rakt ut i cykelbanan.
- Skolområdet är underdimensionerat för den trafik som varje morgon hämtar och lämnar vilket innebär stora risker för olyckor.
- Enplanslägenheter för 60+ behövs.
- Bevara det enda jordbruket med mark som finns i Örby
- Fågeltornet bör bevaras
- Strandskydd- och vattenskyddsområden bör beaktas. Ingen bebyggelse runt Öresjön.
- Svänasjö friluftsområde bevaras.
- Grönområden i tätorten.
- Korsning vid 156:an vid Hanatorpskrysset, för höga hastigheter. Fartkameror skulle dämpa.

ÖXABÄCK

- Utökad busstrafik sommartid/helger. Undersöks – finns behovet?
- Skolskjutsarna måste prioriteras.
- Klagomål på fyrvägskorset, ur trafiksäkerhets-synpunkt, återkommer. Undersöka med Trafikverket ifall det går att åtgärda.
- Gång- och cykelväg bör utökas och ansluta till befintlig gång- och cykelväg vid fyrvägskorset och fram till Amundagärdes gång- och cykelväg.
- För att få gång- och cykelväg nedåt centralorten kan den gamla landsvägen mot Kinna användas.
- Utöka bidraget till det enskilda vägnätet.
- Kommunen bör utarbeta en framtidsstrategi för att ombesörja likvärdiga tele- och bredbandsanslutningar över hela kommunen.
- Kommunen bör utarbeta en plan för att få en likabehandling av landsbygdsbor som har enskild avloppsanläggning kontra de som har kommunalt VA.
- Boulebanan bör flyttas till Hagavallen för att inte utgöra något hinder för eventuell fortsatt byggnation av lägenheter.
- Underhåll av kommunala byggnader/Marks bostads byggnader bör kraftigt förstärkas.
- Kommunen bör samarbeta med länsstyrelsen för att bidra till att uppmärksamma de kulturhistoriska aspekterna kring varje gård.
- Underhåll och skötsel av kommunens grönytor måste förbättras.
- Kommunen bör köpa närproducerat
- ”Visionsarbete Långås”. Utsiktstorn kan byggas vid Långås (luftbevakningsstation från andra världskriget). Detta projekt kan ingå i kommunens miljöarbete för att på detta sätt öka förståelsen/ödmjukheten för naturens skönhet och storhet. Turistobjekt - marknad?
- De statliga grusvägarna runt Öxabäck socken bör kraftigt förstärkas samt hårdgöras och beläggas. Underhållssidan på vägnätet bör också kraftigt förstärkas för att möta samhällets krav på tillgängliga vägar.
- Hela östra delen av kommunen innefattas av stora opåverkade områden (tysta) med tilltalande landskapsbild och kraftfullt djurliv (hyser även många rödlistade arter och djur). Framtidsvärden för hela kommunen, tillgå/bevara.
- Vägbelysningen utmed infartsvägarna till Öxabäck bör moderniseras och ersättas med lågen-ergilampor.
- Återskapa den lokala öringens lekplatser i Torstorpsåns källflöden.
- Brokvarn - bygg/sponsra/hjälpa till med en ny vattenränna. Ljussätt gamla stenvälsbron in mot byn.
- Förstärk och stötta synen på bönders arbete, både inom jord och skog. Ordna, ihop med t ex miljökontoret, kurser i hur landskapets kulturvärden vårdas rätt och förstärks, samt hur man får fram yngre intresserade bönder som tar på sig den svåra uppgiften att föra vår långa kulturtradition vidare. Detta kan även vara ett effektivt sätt att se till att den kulturhistoriska förankringen/kunskapen för bygden består. Ökar därigenom möjligheten att landsbygden utvecklas genom att lokala bönder kan fortsätta med att vara ”en bonde i tiden”.
- Se över ”skyltfloran” Ta bort skämmiga, oläsliga skyltar. Förnya/vårda ”in och ut”-skyltarna till kommunen. Det är viktigt med ett första positivt välkomnande in i vår kommun.

VARDAGSLIVSKARTLÄGGNING

Beskrivningar av fysisk och social miljö för vardagsliv

Bakgrund

Marks kommun står inför arbetet med att ta fram en ny översiktsplan för hela kommunen. Den gällande översiktsplanen är från 1991 och ger inte längre en lämplig vägledning i frågor om mark- och vattenanvändning för kommunens långsiktiga utveckling.

Det är många frågor som ska behandlas i arbetet med översiktsplanen och för att kunna ta ställning till olika frågor behöver vi både breda och djupa kunskaps- och planeringsunderlag. Mycket kunskap finns inom kommunen i form av olika förvaltningars planer, program, utredningar, m.m.

Den kunskapen som baseras på erfarenhet om hur vardagen fungerar och om hur tätorter, närmiljö, skog och mark används och upplevs finns hos kommunens invånare.

Utgångspunkt: ett gemensamt kunskapande

För att komma så rätt som möjligt med planeringen, och på så vis skapa en väl förankrad översiktsplan, behöver vi **er hjälp**. Vad i den fysiska miljön är viktigt för er? Vad upplevs som ovärderligt och unikt – och varför? Vilka är ”smultronställen?” Vilka begränsningar och möjligheter finns i resorna till och från arbete, skola och barnomsorg? Hur används skog och mark för rekreation, idrott och fritid? Vilka är de viktiga sociala mötesplatserna?

Vi vill helt enkelt förstå vad som är **viktigt för ”livet” i ert område**, för att få en så bra bild som möjligt över hur Marks kommun används av sina invånare idag. Kanske uppstår behov av särskilda utredningar eller uppföljningar utifrån det vi lär av er. Med hjälp av ert deltagande kan vi göra mer rättvisande bedömningar för framtiden.

Marks kommun

Postadress:
511 80 Kinna

Tfn växel:
0320 21 70 00

Fax:
0320 100 91

Org nr:
212000-1504

www.mark.se

Upplägg – tillvägagångssätt

Det gemensamma kunskapandet tar sin utgångspunkt i kommunens byalag – men **alla** invånare i kommunen är förstås välkomna att delta! I byalagen tror vi att det finns en befintlig organisation och mötesstruktur – och framförallt en gedigen lokal kunskap. Byalagen står därför som kontaktorganisation varigenom alla är välkomna att engagera sig.

Byalagen får en uppgift att utföra under cirka tre månader. Uppgiften handlar om att dokumentera och på karta rita in viktig information som ni med lokalkännedom har kunskap om, och som kommunen vill veta mer av. Uppgiften tar utgångspunkt i en karta över den delen av kommunen där byalaget är verksamt. Kartan är både ett stöd för de diskussioner och kartläggningar som byalaget gör tillsammans samt ett sätt att redovisa uppgiften.

Om det inte redan finns i byalaget, **utse en gruppleddare** att föra anteckningar över det som diskuteras. Denna person fungerar som sammankallande och sammanhållande för det arbete vi behöver hjälp med och kommer också att fungera som vår kontaktperson med respektive byalag.

Bestäm tillsammans en tid när ni beger er ut i terrängen. Ni har cirka tre månader på er att arbeta och efter halva tiden vill vi ha en avstämning. Ert slutgiltiga material vill vi ha senast den 15 februari 2011.

Materialet kommer sedan att fungera som kunskapsunderlag i det fortsatta arbetet, till att börja med för den workshop som är arbetets nästa steg. Vid denna workshop, preliminärt i mars 2011, möts representanter från varje byalag och representanter från Marks kommun och för en gemensam diskussion om förutsättningar och möjligheter. Syftet med workshopen är att konkretisera idéer och synpunkter och att göra detta i dialog mellan politiker och invånare.

På nästa sida följer ett antal tematiska utgångspunkter till er kartläggning. Under varje tema finns några frågor för att komma igång. Men ni har sannolikt en annan blick för vad som är viktigt och vi tror att det finns annat värt att ta upp som vi inte fått med genom dessa frågor. Skriv därför ner alla saker ni kommer på, som ni tror att vi behöver veta – högt och lågt!

För ert arbete får ni följande material:

- kartor i A2 och A3-format
- flygfoton – ett eller flera A3-ark
- en kommunkarta
- pennor – blå, röd, grön
- engångskamera med ett presentkort för framkallning av bilder

Redovisning:

Framför allt på A2 och A3-kartan, vill vi att ni skriver, ritar och berättar utifrån rubrikerna A, B och C i uppgiften. Behövs fler kartor finns detta att ladda ner på kommunens hemsida: www.mark.se eller att beställa hos Ing-Marie Sjöblom, e-post ing-marie.sjoblom@mark.se, telefon 0320-21 70 22.

Till denna kartredovisning vill vi gärna ha förklarande texter. Skriv kortfattat, koncist och kärnfullt, gärna i punktform, så ökar användbarheten av materialet. Det är en fördel för oss om ni skriver digitalt och skickar över en fil, men det är inget krav.

Använd engångskamerorna för att dokumentera platser och miljöer – viktiga, vackra, fula, trygga, otrygga, oersätliga, utblickar, samlingspunkter... Efteråt lämnas kamerorna till Expert i Kinna för framkallning. Skriv gärna vad bilderna föreställer och/eller nummer kopplad till kartan som visar var bilden togs. Om ni föredrar att ta bilder med er eget kamera går detta lika bra, men skriv gärna ut eller bifoga bilderna digitalt tillsammans med en förklarande text, så vi vet vilka platser och företeelser bilderna visar.

Vi vill att ni sedan skickar in materialet till Joakim Forsmalm på Radar arkitektur & planering (adress nedan) senast **den 15 februari 2011**. Antingen via vanlig post eller via e-post. Redovisa antingen genom att skicka en utskrift eller en fil. Kartorna vill vi att ni skickar i pappersform!

Vi vill också att ni för lite noteringar kring hur många som deltagit i arbetet, hur många män och kvinnor som deltagit och ungefär vilka åldrar deltagarna haft, samt ungefär hur mycket tid som gått åt. Ge en liten redogörelse över arbetsprocessen mer allmänt, detta hjälper oss att göra ännu bättre dialoger i framtiden.

Radar arkitektur & planering AB är plankonsult och en av kommunens samarbetspartners i detta projekt. Har du frågor under arbetets gång, tveka inte att ta kontakt med någon av oss!

Sandra Trzil
Kommunledningskontoret
Marks Kommun
511 80 Kinna
sandra.trzil@mark.se
0320-21 70 84

Joakim Forsemalm
Radar Arkitektur och Planering
Surbrunnsgatan 6
411 19 Göteborg
joakim@radar-arkplan.se
0706-86 54 19

VARDAGSLIVSKARTLÄGGNING – UPPGIFT

I vardagslivskartläggningen är vi intresserade av att veta hur ni som boende eller yrkesverksamma använder olika delar av er kommunal del och ert närområde. Vi efterlyser platser och företeelser viktiga för er i såväl vardags- och arbetsliv som på fritiden.

Svara på de tre första deluppgifterna genom att markera på kartorna ni fått. Använd färgerna inom parentes så underlättar ni vår sammanställning. Den fjärde deluppgiften (D) ber vi er endast svara på skriftligen och behöver inte markeras på karta.

A: Platser (Rött)

Syftet med denna del är att lokalisera de platser och miljöer inom ert område som ni tycker är viktigast och mest bevarandevärda – och varför.

- Var finns inspirerande och särskilt intressanta platser?
- Finns viktiga platser som tjänar ett särskilt syfte för er som grupp eller individer, t.ex. frilufts-/strövområden, svampmarker, badplatser?
- Finns det något unikt och särpräglat i landskapet eller i naturen?
- Finns särskilda platser kopplade till områdets historia som betyder mycket?

B: Strukturer – Orienterbarhet (Grönt)

Syftet med denna deluppgift är att nysta fram de viktigaste strukturerna i ert område. Markera viktiga delområden och stråk där man rör sig, och beskriv varför de är viktiga.

- Hur rör man sig i området? Markera stigar, vägar, passager, vandringsleder etc. som ni använder.
- Vilka kopplingar finns mellan olika delar inom ert område som är viktiga att bevara och/eller förstärka?
- Vilka kopplingar finns mellan ert område och dess närmaste omland?
- Vilka vägar används för resor till skola, arbete och fritidsaktiviteter, och hur upplevs standard, framkomlighet, säkerhet och trygghet?
- Finns det landmärken eller landskapsformatio-

ner som syns på långt håll och är lätta att orientera sig efter, t.ex. kyrkor, höjder, eller andra viktiga element?

- Finns historiskt viktiga vägar och stigar?

C: Sociala funktioner – mötesplatser (Blått)

I denna deluppgift vill vi veta vilka sociala mötesplatser som är viktiga för området.

- Var träffas man bäst och helst och varför?
- Vilka anläggningar av offentlig och privat servicekaraktär utnyttjar man, såsom skolor, omsorg, vård, affärer och så vidare?
- Beskriv föreningslivets nyttjande av skog och mark.
- Med utgångspunkt från ålder, kön och kulturell bakgrund – finns det miljöer eller platser som är särskilt inbjudande/inkluderande eller uteslutande/exkluderande?
- Finns det några särskilt betydelsefulla platser eller miljöer som på ett tydligt sätt förmedlar områdets identitet och/eller historia?

D: Bygdens utveckling

I denna deluppgift ges möjlighet att notera tankar och idéer om utvecklingen på bygden och i era orter. Frågor av den här typen kommer vi tillsammans arbeta vidare med i den workshop som följer på vardagslivskartläggningen.

- Hur ser framtiden ut för er kommundel utifrån ert perspektiv?
- Finns det t.ex. utbyggnadsidéer eller idéer om näringslivsutveckling som är viktiga att känna till?
- Finns det speciella företeelser eller en speciell anda i er bygd som är en positiv kraft för utvecklingen i bygden?
- Finns det särskilda lokala förutsättningar för vissa näringsgrenar och företagande inom ert område?
- Finns det kulturhistoriska eller andra kvaliteter som är viktiga för näringslivets utveckling, som besöksmål och/eller för rekreation och friluftsliv?

Översiktsplan i lagen

Översiktsplanering regleras genom plan- och bygglagen, men i många frågor berörs även andra lagar exempelvis miljöbalken.

En ny plan- och bygglag (SFS 2010:900) träder i kraft den 2 maj 2011. I den står det bland annat:

- 1 kap.
- 1 § I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.
- 3 kap. Översiktsplan
- 1 § Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen.
- 2 § Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.
- 3 § Översiktsplanen är inte bindande.
- 4 § Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt.
- 5 § Av översiktsplanen ska framgå
  1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
  2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
  3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljökvalitetsnormer,
  4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen, och
  5. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken.
- 6 § Översiktsplanen ska utformas så att innebörden och konsekvenserna av den tydligt framgår.

Här hittar du mer information:

Om översiktsplanering i Marks kommun:
<http://www.mark.se/sv/Invanare/Bygga-och-bo/Pagen-de-detaljplaner-och-program/Detailj-och-oversiktsplaner2/>

Om översiktsplanering:
<http://www.boverket.se/Planera/Kommunal-planering/Oversiktsplanering/>

Om plan- och bygglagen:
<http://www.notisum.se/mp/SLS/LAG/19870010.htm>
www.notisum.se/mp/sls/sfs/20100900.pdf

Om miljöbalken:
<http://www.notisum.se/mp/sls/lag/19980808.HTM>

Kontaktuppgifter:

Sven-Erik Bergström, samhällsutvecklingschef
sven-erik.bergstrom@mark.se, 0320-21 71 02
Sandra Trzil, översiktsplanerare
sandra.trzil@mark.se, 0320-21 70 84
Ing-Marie Sjöblom, plantekniker
ing-marie.sjoblom@mark.se, 0320-21 70 22

Denna broschyr har tagits fram av samhällsutvecklingsenheten, Marks kommun.
Bilder: Tommy Lundberg

Marks kommun
511 60 Kinna
www.mark.se

Översiktsplan

Läge för det goda livet

Mark

Översiktsplan

Vår kommun ska enligt lag ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen. Den skall innehålla riktlinjer för hur mark och vatten ska användas i framtiden och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. En översiktsplan är ett av kommunens viktigaste planeringsinstrument som ger uttryck för visioner och viljeriktning i den fysiska planeringen. Planen skall användas som underlag för var till exempel bostäder ska byggas eller var nya vägar skall dras.

En översiktsplan är inte juridiskt bindande men skall vara vägledande för kommunens och andra myndigheters beslut.

Ibland kan vissa områden inom en kommun kräva en ökad detaljeringsnivå, vilket resulterar i en fördjupning av översiktsplanen. Exempel på områden där det kan vara lämpligt att göra fördjupningar är kommunens olika tätorter. Fördjupningar kan också behövas för mark- och vattenområden med särskilda förutsättningar för en viss verksamhet eller områden med stark konkurrens mellan olika intressen.

För planering av specifika förutsättningar eller verksamheter kan översiktsplanen kompletteras med en tematiserad översiktsplan. Den tematiserade översiktsplanen behandlar endast den specifika frågan samt vilka konsekvenser den får på gällande översiktsplan. Med hjälp av tematiserade översiktsplaner kan det vara lämpligt att titta på exempelvis vindkraft, grönsstruktur med mera.

Översiktsplaneprocess

Planprocessen när man upprättar eller ändrar en översiktsplan, en fördjupning eller ett tillägg till översiktsplan regleras i plan- och bygglagen. Planprocessen har olika skeden – samråd, utställning, antagande och aktualitetsprövning.

SAMRÅD

När ett förslag till översiktsplan har upprättats ska kommunen samråda med länsstyrelsen, myndigheter, grannkommuner, sammanslutningar, kommuninvånare och alla som kan ha väsentligt intresse av förslaget. Efter samrådet sammanställs framförda synpunkter i en samrådsredogörelse och planförslaget revideras. Översiktsplanen ställs därefter ut. Nu finns det återigen tillfälle att lämna synpunkter. Efter utställningen sammanställs inkomna synpunkter i ett utlåtande. Översiktsplanen antas slutligen av kommunfullmäktige.

Översiktsplaneringen ska vara en levande och kontinuerlig process på grund av att det ständigt kommer nya planeringsfrågor, förutsättningar ändras, liksom politiska diskussioner. Minst en gång per mandatperiod ska kommunfullmäktige ta ställning till om översiktsplanen är aktuell.

UTSTÄLLNING

ANTAGANDE

Vill du veta mer?

Lär känna din ort!

Det finns olika sätt och metoder att analysera vår omgivning. Vilken metod man än använder så är resultatet lika viktigt för

fortsatt arbete med hållbar utveckling genom fysisk planering. Att förstå det som är idag hjälper oss att planera för framtiden.

En bra sammanställning av olika metoder som man kan använda när man tar sig an uppgiften att analysera en ort eller stadsdel finns i Boverkets rapport "Lär känna din ort! - metoder att analysera orter och stadsdelar". Där påpekas att ortsanalysen främst är en lokal process som ger en integrerad bild av platsen, livsmiljön och förhållandet till omgivningen.

Livsmiljön ska utvecklas i samklang med naturen, vara tillgänglig, användbar, attraktiv och inbjuda alla till delaktighet.

Målen att uppnå

Riksdagen har antagit 16 nationella miljö kvalitetsmål.

Målet God bebyggd miljö bör vara en utgångspunkt för all samhällsplanering och innebär följande:

"Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvården ska tas tillvara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas."

Delaktighet och inflytande i samhället är ett av folkhälsans målområden och en av de mest grundläggande förutsättningarna för folkhälsan. Rätten till delaktighet och inflytande gäller oavsett kön, etnisk eller religiös tillhörighet, funktionsnedsettning, sexuell läggning eller ålder.

Båda nämnda mål stämmer väl överens med avsikten att genomföra en vardagslivskartläggning som ett inledande steg i arbetet med en ny översiktsplan för Marks kommun.

Mer information finns bland annat på:

<http://www.boverket.se/>

<http://www.fhi.se/>

<http://www.naturvardsverket.se/sv/>

Här hittar du mer information:

Om vardagslivskartläggningen i Marks kommun:
<http://www.mark.se/sv/Invanare/Bygga-och-bo/Pagaende-detaljplaner-och-program/Detalj--och-oversiktsplaner?>

Om Radar arkitektur & planering AB:
<http://www.radar-arkplan.se/>

Kontaktuppgifter:

Marks kommun

Sandra Trzil, översiktsplanerare
sandra.trzil@mark.se, 0320-21 70 84

Radar arkitektur & planering
Joakim Forsemalm, etnolog/kulturgeograf
joakim@radar-arkplan.se, 031-10 98 92

Denna broschyr har tagits fram av samhällsutvecklingsenheten, Marks kommun.
Bilder: Tommy Lundberg, Heike Andersson, Suss Thylén-Ekbe

Vardagslivskartläggning

Marks kommun
511 80 Kinna
www.mark.se

Läge för det goda livet

Mark

Vardagslivskartläggning i Mark

Marks kommun står inför arbetet med att ta fram en ny översiktsplan. Det är samhällsutvecklingsenheten på kommunledningskontoret som ansvarar för detta arbete. Som ett inledande steg i arbetet med den nya översiktsplanen väljer vi att göra en vardagslivskartläggning med kommuninvånarna för att förbättra vår kunskaps- och planeringsunderlag, men också för att öppna för en dialog med invånarna om viktiga planeringsfrågor i ett tidigt skede.

Radar arkitektur & planering AB är plankonsult och en av kommunens samarbetspartners i detta projekt. De har erfarenhet och kunskap av sådana kartläggningar, bland annat från Ubbhult i Marks kommun.

Översiktsplaneprocess

Planprocessen när man upprättar eller ändrar en översiktsplan regleras i plan- och bygglagen. Den har olika skeden – samråd, utställning, antagande och aktualitetsprövning. Vid samråd och utställning har länsstyrelsen, myndigheter, grannkommuner, sammanslutningar, kommuninvånare och alla som kan ha väsentligt intresse av planförslaget möjlighet att lämna sina synpunkter. Synpunkterna sammanställs och besvaras, nya avvägningar görs och planförslaget revideras.

Plan- och bygglag ställer också krav på vad en översiktsplan ska innehålla, men arbetet med att ta fram ett planförslag kan se olika ut. Förutsättningarna ser olika ut i varje kommun vilket gör att man väljer att jobba med planeringen på olika sätt. Vardagslivskartläggning är en av flera metoder för att fånga in kunskapen och synpunkter från kommuninvånarna i ett tidigt skede.

Vardagslivskartläggning

Vardagslivskartläggning handlar om en nulägesbeskrivning av kommundelen eller orten utifrån ett vardagslivsperspektiv.

Vardagslivsperspektivet kan man kort beskriva som ett perspektiv där man fokuserar på människors vardagliga rutiner och aktiviteter med såväl betalt arbete, obetalt arbete som fri tid.

I vardagslivskartläggningen står kommuninvånarnas erfarenheter i centrum, som ett komplement till den kunskapen som finns om natur- och kulturvårderna, bebbyggelsen, infrastrukturen mm.

Vad är betydelsefullt för vardagslivet? Vad i den fysiska miljön är viktigt? Vad upplevs som ovärderligt och unikt i kommundelen eller orten – och varför? Hur används skog och mark för rekreation, idrott och fritid? Vilka är de viktiga sociala mötesplatserna? Vilka är "smultronställena"? Vilka begränsningar och möjligheter finns i resande till och från arbete, skola och barnomsorg?

"Vardagen" ser olika ut beroende på när och var vi studerar den och utifrån vems perspektiv. Därför är det viktigt att i arbetet med vardagslivskartläggningen försöka fänka utifrån båda könens perspektiv och utifrån olika åldrar och kulturella bakgrunder. Allas erfarenheter är lika värda och ett brett deltagande är önskvärt.

Mark

Läge för det goda livet